

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI
MUHASEBE DENETİMİ BİLİM DALI

**BAĞIMSIZ DENETİM SÜRECİNİN İŞLETMENİN SÜREKLİLİĞİNE ETKİSİ
VE BİR UYGULAMA**

Yüksek Lisans Tezi

Hazırlayan
Sevgi SIRANETZİ MEMET

İstanbul-2020

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI
MUHASEBE DENETİMİ BİLİM DALI

**BAĞIMSIZ DENETİM SÜRECİNİN İŞLETMENİN SÜREKLİLİĞİNE ETKİSİ
VE BİR UYGULAMA**

Yüksek Lisans Tezi

Hazırlayan
Sevgi SIRANETZİ MEMET
(562617918)

Danışman
Doç.Dr. Banu Tarhan MENGİ

İstanbul-2020

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “**Bağımsız Denetim Sürecinin İşletmenin Sürekliliğine Etkisi Ve Bir Uygulama**” başlıklı bu çalışmanın, bilimsel ahlak ve geleneklere uygun şekilde tarafımdan yazıldığını, yararlandığım eserlerin tamamının kaynaklarda gösterildiğini ve çalışmamın içinde kullanıldıkları her yerde bunlara atıf yapıldığını belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

XXXXXX

.../.../

İMZA

BAĞIMSIZ DENETİM SÜRECİNİN İŞLETMENİN SÜREKLİLİĞİNE ETKİSİ VE BİR UYGULAMA

ÖZET

Küreselleşme süreci ve teknoloji alanında yaşanan gelişmelere bağlı olarak dünyanın ekonomik yapısı daha dinamik, daha hızlı bir yapıya dönüştüğünden dolayı ekonomide faaliyet alanlarında etkili olan her bir faktör her geçen gün daha da önemli hale gelmektedir. Bu ekonomi ortamında işletmeler, varlıklarını yaptıkları faaliyetlerini bir süreyle sınırlandırılmaksızın sürdürmeyi amaçlamaktadırlar. Faaliyetlerini devam ettiren işletmelerle ilişkisi içinde olan paydaşlarının işletmeyle ilgili gereken bilgilere ulaşmaları büyük önem taşımaktadır. Söz konusu bilgilerin doğru ve objektif nitelikte olması, onların kararlarını doğru vermelerinde ve ekonomide beklenen gelişmelere ulaşılmasında etkili olacaktır. Aksi halde gereken bilgilere paydaşların ulaşamaması ya da hatalı bilgilere ulaşması durumunda verecekleri kararlar yanlış olacak, bu da birçok firma paydaşının refahını olumsuz yönde etkileyecek ve netice olarak ülke ekonomisine yansması olumsuz olacaktır. Rakamlar ile ifade edilen verilerin daha önceden belirlenmiş olan ölçütlere uyumlu şekilde hazırlanıp hazırlanmadığı durumunun tespit edilmesi ve bu konuda rapor hazırlamak gayesiyle gerçekleştirilen bağımsız denetimler, işletmelerini sürekliliğini sağlamak bakımından yol gösterici ve yanılsıza düşüldüğü zaman da uyarıcı bir unsur olarak öne çıkmaktadır. Bu çalışmada, işletmenin sürekliliği kavramı ile bağımsız denetim arasındaki ilişki, sebepleri ve sonuçlar itibariyle değerlendirilerek bu konuda bazı çıkarımlara ulaşmak amaçlanmıştır. İşletmenin sürekliliğinin sağlanmasında işletmenin yönetim kademesi ile birlikte işletmenin paydaşlarından biri olan denetçilerin görev ve sorumlulukları değerlendirilmiştir.

ANAHTAR SÖZCÜKLER: İşletme, İşletmenin Sürekliliği, Bağımsız Denetim, Finansal Raporlama.

THE EFFECT OF INDEPENDENT AUDIT PROCESS ON THE CONTINUITY OF THE BUSINESS AND AN APPLICATION

ABSTRACT

Due to the globalization process and the developments in the field of technology, the economic structure of the world has turned into a more dynamic and faster structure, so each factor that is effective in the fields of activity in the economy becomes more and more important every day. In this economic environment, businesses aim to continue their activities without any limitation for a period of time. It is of great importance that stakeholders, who are in contact with businesses that continue their activities, access the necessary information about the business. The fact that the information in question is correct and objective will be effective in making their decisions right and achieving the expected developments in the economy. Otherwise, if the stakeholders cannot reach the required information or if they reach incorrect information, their decisions will be wrong, which will negatively affect the welfare of many company stakeholders and consequently its reflection on the country's economy will be negative. Independent audits, which are carried out to determine whether the data expressed in numbers are prepared in accordance with the previously determined criteria and to prepare reports on this issue, stand out as a guiding element in terms of ensuring the continuity of their business and a warning factor when mistakes are made. In this study, it is aimed to reach some inferences by evaluating the relationship between the concept of business continuity and independent audit in terms of its reasons and results. The duties and responsibilities of the auditors, who are one of the stakeholders of the enterprise, were evaluated together with the management level of the enterprise in ensuring the continuity of the enterprise.

KEY WORDS: Business, Business Continuity, Independent Audit. Financial Reporting.

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
ABSTRACT.....	ii
İÇİNDEKİLER	iii
TABLolar LİSTESİ	vii
ŞEKİLLER LİSTESİ	viii
KISALTMALAR	ix
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM	5
DENETİM İLE İLGİLİ TEMEL KAVRAMLAR VE BAĞIMSIZ DENETİM.....	5
1.1. Denetim Kavramı	5
1.2. Muhasebe ve Denetim İlişkisi	8
1.3. Muhasebe Denetiminin Gelişimi.....	12
1.4. Denetim Türleri	14
1.4.1. Kapsamına Göre Denetim	15
1.4.1.1. Genel Denetim	15
1.4.1.2. Özel Denetim	16
1.4.2. Yapılış Nedenine Göre Bağımsız Denetim	16
1.4.2.1. Zorunlu Denetim.....	16
1.4.2.2. İsteğe Bağlı Denetim	16
1.4.3. Yapılış Zamanına Göre Denetimin Sınıflandırılması.....	17
1.4.3.1. Sürekli Bağımsız Denetim (Devamlı Denetim).....	17
1.4.3.2. Sınırlı Bağımsız Denetim (Ara Dönem Denetimi)	17
1.4.3.3. Son Denetim	18
1.4.4. Denetçinin Statüsüne Göre Denetimin Sınıflandırılması	18
1.4.4.1. Kamu Denetimi	18
1.4.4.2. İç Denetim.....	19
1.4.4.3. Bağımsız (Dış) Denetim	20
1.4.4.3.1. Bağımsız Denetçinin Özellikleri	24
1.4.4.3.2. Bağımsız Denetiminin Özellikleri.....	26
1.4.5. Yapılma Amacına Göre Denetimin Sınıflandırılması	27
1.4.5.1. Finansal Tabloların Denetimi	27
1.4.5.2. Uygunluk Denetimi.....	28
1.4.5.3. Faaliyet Denetimi.....	29

1.4.5.4. Özel Amaçlı Denetim	30
1.5. Denetim Standartları	31
1.5.1. Genel Kabul Görmüş Denetim Standartları	31
1.5.2. Uluslararası Denetim Standartları	33
1.5.3. Müşterinin Kabulü ve Denetim Sözleşmesinin Yapılması.....	34
1.5.4. Müşterinin ve Bulunduğu Sektörün Analiz Edilmesi.....	36
1.5.5. Önemlilik Derecesi ve Denetim Riskinin Belirlenmesi	36
1.5.6. İç Kontrol Sisteminin Analiz Edilerek Kontrol Riskinin Belirlenmesi	38
1.5.6.1. İç Kontrol Sistemi	39
1.5.6.2. İç Kontrol Sistemi İnceleme Yöntemleri	42
1.5.7. Maddi Doğruluk Testlerinin Yapılması.....	43
1.5.8. Bağımsız Denetim Süreci	44
1.6. Bağımsız Denetimin Yararları	48
1.6.1. Bağımsız Denetimin Denetlenen İşletmeye Yararları	49
1.6.2. Bağımsız Denetimin Devlete Yararı	49
1.6.3. Bağımsız Denetimin Kamuya Yararları	50
İKİNCİ BÖLÜM.....	52
İŞLETMELERDE SÜREKLİLİK VE SÜREKLİLİK KAVRAMININ	
DEĞERLENDİRİLMESİ	52
2.1. İşletmenin Sürekliliği Kavramı	52
2.2. Muhasebe Biliminde İşletmelerin Sürekliliği Varsayımı.....	54
2.3. Bağımsız Denetimde İşletmelerin Sürekliliği Varsayımı	58
2.4. İşletmenin Sürekliliğini Etkileyen Faktörler	61
2.4.1. Finansal Faktörler	61
2.4.2. Finansal Olmayan Faktörler	65
2.5. İşletmelerin Sürekliliği Varsayımına İlişkin Önemli Derecede Şüphe	
Oluşturabilecek Olay ve Koşullar	66
2.5.1. Finansal Durumla İlgili Önemli Derecede Şüphe Göstergeleri.....	67
2.5.2. Faaliyetlerle İlgili Önemli Derecede Şüphe Göstergeleri	76
2.5.3. Önemli Derecede Şüphe Oluşturabilecek Diğer Koşullar	77
2.6. İşletmenin Sürekliliğine İlişkin Yönetimin Sorumluluğu	78
2.7. İşletmenin Sürekliliğine İlişkin Bağımsız Denetçinin Sorumluluğu.....	79
2.8. Sürekliliğin Bağımsız Denetimi	83
2.9. Sürekliliğe İlişkin Denetçinin Vardığı Sonuçlar ve Bu Sonuçların Bağımsız	
Denetim Raporuna Etkisi	90
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM.....	94

BAĞIMSIZ DENETİM SÜRECİ VE İŞLETMENİN SÜREKLİLİĞİ.....	94
3.1. Bağımsız Denetimde Sürekliliğin Değerlendirilmesinde Kullanılan Yöntemler .	94
3.1.1. Geleneksel Yöntem	94
3.2.2. İstatistiki Yöntemler	95
3.2. Bağımsız Denetim Standardı 570 Kapsamında İşletmenin Sürekliliğinin Değerlendirilmesinde Bağımsız Denetimin Rolü	97
3.2.1. Sürekliliğin Denetçi Tarafından Değerlendirilmesi	99
3.2.2. Denetçilerin Planlama Aşamasında Dikkat Etmeleri Gereken Konular.....	103
3.2.2.1. Müşteri, İşletme ve Faaliyetleriyle İlgili Bilgi Edinme:	103
3.2.2.2. İç Kontrol Sisteminin Değerlendirilmesi	103
3.2.2.3. Önemlilik Düzeyinin Belirlenmesi:	104
3.2.3. Denetim Risk Modelinin İşletmenin Sürekliliğine Etkisi	104
3.2.3.1. Denetçinin İşletme Risklerini Tespit Etmesi	104
3.2.3.2. Denetçinin İşletme Risklerini Değerlendirmesi.....	106
3.2.3.3. Denetçinin Planlama Aşamasında Diğer Sorumlulukları	108
3.2.4. Yönetim Kademesinin İşletmenin Sürekliliğine Dair Değerlendirmelerinin Gözden Geçirilmesi	108
3.2.5. İşletmenin Sürekliliği Konusunda Önemli Olaylar ve Koşullar Altında Yararlanılan Denetim Teknikleri.....	110
3.3. Denetim Raporunda Denetçinin Vardığı Sonuçların ve Süreklilik Kavramının Etkisi	112
3.3.1. İşletmenin Sürekliliği Varsayımının Geçerli Olması	112
3.3.1.1. Finansal Tablolarda Yeterli Açıklamaların Bulunması	113
3.3.1.2. Finansal Tablolar Üzerinde Birden Fazla Önemli Belirsizliğin Olması.....	113
3.3.1.3. Finansal Tablolarda Yeterli Açıklamanın Bulunmaması.....	113
3.3.2. İşletmenin Sürekliliği Varsayımının Geçersiz Olması Durumu.....	114
3.3.2.1. Yönetimin Süreklilik Varsayımını Kullanması	114
3.3.2.2. Yönetimin Alternatif Olarak Geçerli Bir Esastan Yararlanması	114
3.3.2.3. İşletmenin Yönetim Kademesinin Değerlendirme Yapma veya Değerlendirmesini Genişletme Konusunda İsteksiz Olması	114
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM.....	117
UYGULAMA	117
4.1. M Halı İplik Tekstil Mobilya Sanayi Ve Ticaret A.Ş.	117
4.1.1. M Şirketi Hakkında Genel Bilgileri:	117
4.1.2. Denetim Sürecinde Gerçekleştirilen İşlemler.....	117
4.1.3. İşletmenin Sürekliliğinin Değerlendirilmesine İlişkin Yapılan Çalışmalar	118

4.1.4. Denetçi Görüşü	120
4.1.5. Görüşün Dayanağı	121
4.1.6. Denetim Sürecinin İşletme Sürekliliğine Etkisi	123
4.2. X Şirketi	123
4.2.1. X Şirketi Hakkında Genel Bilgiler	123
4.2.2. Denetim Sürecinde Gerçekleştirilen İşlemler	124
4.2.3. İşletmenin Sürekliliğinin Değerlendirilmesine İlişkin Yapılan Çalışmalar	125
4.2.4. Denetçi Görüşü	126
4.2.5. Görüşün Dayanağı	127
4.2.6. Denetim Sürecinin İşletme Sürekliliğine Etkisi	128
4.3. Y Yatırım Holding A.Ş.	129
4.3.1. Y Şirketi Hakkında Genel Bilgiler:	129
4.3.2. Denetim Sürecinde Gerçekleştirilen İşlemler	129
4.3.3. İşletmenin Sürekliliğinin Değerlendirilmesine İlişkin Yapılan Çalışmalar	130
4.3.4. Denetçi Görüşü	133
4.3.5. Görüşün Dayanağı	134
4.3.6. Denetim Sürecinin İşletme Sürekliliğine Etkisi	135
4.4. Z Yatırım Holding A.Ş.	135
4.4.1. Z Şirketi Hakkında Genel Bilgiler:	135
4.4.2. Denetim Sürecinde Gerçekleştirilen İşlemler	135
4.4.3. İşletmenin Sürekliliğinin Değerlendirilmesine İlişkin Yapılan Çalışmalar	136
4.4.4. Denetçi Görüşü	138
4.4.5. Görüşün Dayanağı	139
4.4.6. Denetim Sürecinin İşletme Sürekliliğine Etkisi	139
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	141
KAYNAKÇA.....	146

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. Muhasebe ile Denetimin Karşılaştırılması	11
Tablo 2. . Denetimin Tarihsel Gelişim Süreci	13
Tablo 3. Denetçinin Statüsüne Göre Denetimin Sınıflandırılması	18
Tablo 4. Bağımsız Denetimin Özellikleri	26
Tablo 5. IFAC Bünyesindeki Standart Yapıcı Kurullar	34
Tablo 6. İç Denetim ve Bağımsız Denetimin Karşılaştırılması	40
Tablo 7. Bağımsız denetim süreci.....	45
Tablo 8. Finansal Başarısızlığın Literatürdeki Çeşitli Tanımları.....	69
Tablo 9: İşletme Faaliyetlerine İlişkin Nakit Akışları (Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu, Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu, 2006: 368).....	72
Tablo 10. Sürekliliğe İlişkin Yayınlanan Standartlar	85
Tablo 11. Sürekliliğin Değerlendirilmesine İlişkin Denetim Planı	88
Tablo 12. Sürekliliğin Değerlendirilmesine İlişkin Kanıt Toplama	89
Tablo 13. Yöneticilerin Süreklilik Açıklamalarının Denetim Raporuna Etkisi.....	116

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Muhasebe ve denetim arasındaki ilişki.....	10
Şekil 2: Denetim Türleri	15
Şekil 3: Genel Kabul Görmüş Denetim Standartları	32
Şekil 4: Finansal Başarısızlığın Aşamalı Göstergeleri	63
Şekil 5: Süreklilik Varsayımı İle İlgili Denetçi Görüşü	100

KISALTMALAR

AAA	: American Accounting Association-Amerikan Muhasebeciler Birliği
AICPA	: American Institute of Certified Public Accountants-Amerikan Yeminli Serbest Muhasebeciler Enstitüsü
BDDK	: Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu
CPA	: Certified Public Accountants-Sertifikalı Kamu Muhasebecisi
DPT	: Devlet Planlama Teşkilatı
FASB	: US Financial Accounting Standards Board- Amerikan Muhasebe Standartları Kurulu
GAAS	: Generally Accepted Auditing Standarts-Genel Kabul Görmüş Denetim Standartları
IASCF	: International Accounting Standards Committee Foundation- Uluslararası Muhasebe Standartları Komitesi
IFAC	: International Federation of Accountants-Uluslararası Muhasebeciler Federasyonu
IFRS	: Financial Reporting Standards-Uluslararası Muhasebe Standartları
ISA	: International Standarts on Auditing-Uluslararası Denetim Standartları-
KDV	: Katma Değer Vergisi
KGK	: Kamu Gözetimi Kurumu
SAS	: Statement on Auditing Standard-Denetim Standartları Bildirimi
SEC	: Securities and Exchange Commission-Sermaye Piyasası Kurulu
SPK	: Sermaye Piyasası Kurulu
TDK	: Türk Dil Kurumu
TDS	: Türkiye Denetim Standartları
TMS	: Türkiye Muhasebe Standartları

TMUD : Türkiye Muhasebe Uzmanları Derneği:
TTK : Türk Ticaret Kanunu
TÜRMOB : Türkiye Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler ve Yeminli Mali
Müşavirler Odaları Birliği

GİRİŞ

Bütün sermaye ve ticaret şirketleri ile bireysel şahıs işletmeler, en başında faaliyetlerini bitirecekleri süre sözleşmelerinde ifade edilmemişse, varlıklarını sürekli olarak devam ettirecekleri kabul edilmektedir. Ne var ki işletmelerin yaptıkları faaliyetlerin sonuçlarını değerlendirmek performanslarını ve ulaştıkları sonuçları belirli aralıklarla tespit etmeye çalışırlar.

Süreklilik, bir işletmenin bir kesintiye uğramadan işlev görmeye devam etmesini sağlamak için gerçekleştirilen süreçler, prosedürler, kararlar ve faaliyetler bütünü olarak da tanımlanabilmektedir. Başka bir ifadeyle, işletmelerin krizlerden ve felaketlerden kaçınmalarına ve meydana gelmeleri halinde işe her zamanki gibi hızla dönebilmesine yardımcı olmak için proaktif ve reaktif planlar yapmakla ilgilidir.

İşletmenin sürekliliği kavramı, bir süreyle sınırlandırılmaksızın işletmelerin faaliyetlerini sürdüreceklerini ifade etmektedir. Bundan dolayı işletmenin ömrü, işletme sahiplerinin, ortaklarının veya paydaşlarının yaşam süreleriyle bağlı değildir. İşletmeler açısından bu kavramın geçerliliğinin yitirdiği hallerde ise, bu durum işletmenin mali tablolarının dipnotlarında açıklanmaktadır. İşletmenin sürekliliği açıklanırken muhasebe ve denetim standartları temel alınmaktadır. İşletme sürekliliği; işletmelerin yaptıkları faaliyetlerin (hiç değilse bir yıl gibi) öngörülebilir bir zaman dilimine kadar süreceği bu süreklilik durumunun dikkate değer bir durum ya da olay barındırmayacağı varsayımına dayanmaktadır.

İşletmelerin sürekliliğine dair düzenlemeler, Finansal Tabloların Sunuluşuna ilişkin Türkiye Muhasebe Standardı'nın (TMS 1) 25. ve 26. paragraflarında yer almış ve söz konusu varsayımla ilgili işletmenin yönetimin kademesinin işlevi ele alınmıştır. Burada yer alan ifadelerle göre; işletmenin sürekliliğine dair değerlendirme yapmak ve finansal tabloları buna göre düzenlemek işletmenin yönetim kademesinin görevleri arasındadır. İşletmelerin yönetim kademesi, işletmenin finansal tabloları hazırlarken, işletmenin sürekliliğini devam ettirebilme yeteneği üzerinde değerlendirmelerde de bulunur. Yönetim kademesinin işletmenin ticari faaliyetlerini sonlandırma ya da işletmeyi tasfiye etme gibi bir niyeti olmadığı; bu yollara başvurmadan başka gerçekçi

bir alternatifleri oldukça işletme, finansal tabloları işletmenin sürekliliği esası dikkate alarak hazırlar. Yönetim kademesinin değerlendirme sürecinde, işletmenin faaliyetlerini süreklilik arz edecek biçimde yürütebilmesini dikkate değer biçimde şüpheli duruma getirecek olaylar ya da şartlarla ilgili önemli belirsizlikleri fark etmesi halinde, söz konusu belirsizlikler işletme tarafından açıklanmaktadır. Finansal tablolarının süreklilik esası çerçevesinde hazırlanmamış olması halinde işletme, bu durumla beraber finansal tablolarını hazırladığı esasları ve işletmenin sürekliliği esasının geçersiz olma nedenini açıklar. İşletmelerin yönetim kademesi, işletmenin sürekliliği varsayımının geçerlilik durumuyla ilgili değerlendirme yaparken, sadece bununla sınırlı olmaksızın, raporlama döneminin bittiği tarihten başlayarak minimum on iki aylık bir süreci içine alacak biçimde geleceğe ilişkin ulaşılabilen bilgilerin tamamını göz önünde bulundurur. Üzerinde önemle durulacak durumların kapsamı, her bir durumun koşullarına bağlıdır. Finansal kaynaklara kolaylıkla ulaştığı ve kâr ettiği faaliyetler içinde olduğu bir geçmişe sahip olması halinde işletme, ayrıntılı analizlere girmeden süreklilik esasının geçerliliğini devam ettirdiği sonucuna ulaşabilir. Bunun dışındaki hallerde, işletmenin sürekliliği esasının devam ettiğine ilişkin bir karar varmadan yönetim kademesinin, halihazırdaki ve öngörülen kârlılık, yenilenecek finansman ve borç ödeme planlarına dair potansiyel kaynaklarla ilgili birçok etkeni göz önünde bulundurması gerekebilir. İşletmelerin hiçbirinin tasfiye etme niyetiyle kurulmadığının ifade edildiği SPK mevzuatında yer alan tanımlamada ise, işletmelerin varlıklarını işletmenin sürekliliği esasını öngörerek değerledikleri belirtilmektedir. Süreklilik olgusu, işletmelerin hedefledikleri kârı elde edebilmelerine, ileriye dönük faaliyetlere, yatırımlara, araştırma ve geliştirme faaliyetlerine, yükümlülük altına girebilmelerine ve girişimde bulunabilmelerine imkan sağlamaktadır.

Toplum gelişip ilişkiler iyice karmaşık bir hal aldıkça karar makamlarına sunulmakta olan bilgilerin güvenilirlik olasılığı düşmesiyle karar alma makamında olanların kendisine arz edilen bilgiler kaynağından değerlendirme imkânına ulaşması iyice zorlaşmıştır. Karar alıcı, kendisine sunulan bilgi ve verilerin doğru olduğuna inanmak, ona bunu sunanlara güvenmek zorundadır. Ancak başkaları tarafından hazırlanmış bilgilerin hatalar ve yanlışlıklar içermeye ihtimalinin yüksekliğinden dolayı karar alıcılar, bu gibi konularda bazı tedbirler alma yoluna gitmektedir. Bu neden ve

şüpheler bilgilerin yayımlanmadan güvenilirliği olan kurum ve kişilerce tasdik edilmesini gerekli kılmıştır. Bu durum da gerçek “denetim” olgusunun ortaya çıkmasını sağlamıştır.

Bağımsız denetim, rakamlar ile ifade edilen verilerin daha önceden belirlenmiş olan ölçütlerle uyumlu şekilde hazırlanıp hazırlanmadığı durumunun tespit edilmesi ve bu konuda rapor hazırlamak gayesiyle gerçekleştirilen denetimlerdir. Bağımsız denetim süreci, denetimi gerçekleştirilecek firmanın tercih edilmesi ve bu işin denetim şirketi tarafından kabul görmesi ile başlayarak birçok adım gerçekleştirildikten sonra uygulanan inceleme neticesinde ulaşılan görüşün raporlanması ile biten bir süreçtir. Bağımsız denetim, firmaların mali tabloları ve başka mali değerler ile denetime söz konusu farklı konuların, çeşitli kurallarla ahenkli olduğu hususunda Türkiye Denetim Standartları (TDS) kapsamında uygun güvenilirlik vermek maksadıyla yapılmaktadır.

Çalışmada ncelikli olarak konuyla ilgili kaynak araştırması ve kaynakların ayrıntılı bir analizi yapıldıktan sonra, işletmelerde sreklielik ve denetim üzerine tespitler yapılacaktır.

Bu çalışmada konuyla ilgili bilimsel eserler, kitaplar, dergiler, makaleler, internetteki web siteleri kaynak taraması yöntemi kullanılarak araştırılacaktır. Ayrıca bu araştırma yapılırken niversite kütüphanelerine ve Yüksek ğretim Kurulu’na başvurulacaktır. Teorik olarak elde edilen bilgiler, güncel bilgilere uygulanarak konu hakkında bir sonuca ulaşılmaya çalışılacaktır.

Bu çalışmada, işletmenin srekliiliği kavramı ile bağımsız denetim arasındaki ilişki, sebepleri ve sonuçlar itibariyle değerlendirilerek bu konuda bazı çıkarımlara ulaşmak amaçlanmıştır. İşletmenin srekliiliğinin sağlanması işletmenin yönetim kademesi ile birlikte işletmenin paydaşlarından biri olan denetçilerin görev ve sorumlulukları değerlendirilmiştir.

Dört ana bölümden oluşan çalışmanın ilk bölümünde; Denetim, Bağımsız Denetim ve Denetimle İlgili diğer Temel Kavramlar ayrıntılı biçimde incelenmiştir. Sreklielik ve işletmelerde sreklielik kavramlarının değerlendirildiği ikinci bölümde; İşletmenin Srekliiliğini Etkileyen Faktörler, İşletmelerin Srekliiliği Varsayımına İlişkin

Önemli Derecede Şüphe Oluşturabilecek Olay ve Koşullar, İşletmenin Sürekliliğine İlişkin Yönetimin ve Denetçinin Sorumlulukları ve Sürekliliğin Bağımsız Denetimi konuları ele alınmıştır. Üçüncü bölümde ise bağımsız denetim süreci ve işletmenin sürekliliği üzerinde durulmuştur. “Bağımsız Denetim Sürecinin İşletmenin Sürekliliğine Etkisi Ve Bir Uygulama” adlı çalışmanın son bölümünde ise bağımsız denetim süreci ve işletmenin sürekliliği konusuyla ilgili vakalardan örnekler verilerek bunlarla ilgili bazı analizler yapılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

DENETİM İLE İLGİLİ TEMEL KAVRAMLAR VE BAĞIMSIZ DENETİM

1.1. Denetim Kavramı

Toplum gelişip ilişkiler iyice karmaşık bir hal aldıkça karar makamlarına sunulmakta olan bilgilerin güvenilirlik olasılığı düşmektedir. Karar alma makamında olanların kendisine arz edilen bilgiler kaynağından değerlendirme imkânına ulaşması kolay değildir. Karar alıcı, kendisine sunulan bilgi ve verilerin doğru olduğuna inanmak, ona bunu sunanlara güvenmek zorundadır. Ancak başkalarınca hazırlanmış bilgilerin bilerek ya da bilmeyerek hatalar ve yanlışlıklar içermeye ihtimalinin yüksekliğinden dolayı karar alıcılar, bu gibi konularda bazı tedbirler alma yoluna gitmektedir. (Güredin, 1999: 2). Bu neden ve şüpheler bilgilerin yayımlanmadan güvenilirliği olan kurum ve kişilerce tasdik edilmesini gerekli kılmıştır. Bu durum da gerçek “denetim” olgusunun ortaya çıkmasını sağlamıştır (Ataman, Hacırüsremoglu ve Bozkurt, 2001: 14).

Kavram olarak “denetim” temel olarak; mevcut ile olması gerekenin kıyaslanması, bir işin kurallarına uygun bir şekilde yapılma durumunun tespit edilmesi anlamını taşımaktadır. Arapçadan Türkçe 'ye “murakebe” olarak geçen sözcük de, denetim ile aynı anlamı taşımaktadır. Türk Dil Kurumu (TDK) İktisat Terimleri Sözlüğü “denetim” kavramını, kamunun ya da özel bir firmaya ait bilgilerin daha önce belirlenen koşullara uygun olup olmadığının tespit edilmesi ve raporlanması gayesiyle uzman olan kişiler tarafından kanıt toplama ve değerlendirme süreci olarak açıklamıştır. Aynı şekilde TDK'nın kaynakları incelendiği zaman denetleme faaliyetini gerçekleştiren, denetim ile görevlendirilmiş kişiler “denetçi” ya da “murakıp” olarak adlandırılmaktadır. Tanımlamadan da anlaşılacağı gibi denetim, daha önce belirlenmiş koşullara uygun olup olunmadığını tespit eden bir faaliyettir ve bu faaliyeti gerçekleştirmekle yükümlü kişilere de “denetçi” adı verilmektedir.

Denetimin, neredeyse tüm sektörlerde mühim bir kavram olmasına ek olarak

ekonomik işleyiş içerisinde var olan birimlerin şeffaf düzeye getirilmesinde mali piyasalar için ayrı bir önemi bulunmaktadır. Bu bağlamda denetim, muhasebe ve mali tabloların daha önce belirlenmiş olan kural ve koşullara uyumlu duruma getirilmesi anlamıyla kullanılmaktadır. Denetim, yetkili ve bağımsız kişilerce denetimi yapılan belgelerin sağladığı verilerin daha önce belirlenmiş kurallar uyumluluk seviyesini rapor edebilmek amacıyla yeterli düzeyde delil toplanarak inceleme yapılmasıdır (Arens vd., 2014: 4). Amerikan Muhasebeciler Birliği (American Accounting Association) (AAA) 1973'te yapmış olduğu tanımlamada, denetimi yapılan işletmenin ekonomik işlem ve faaliyetleriyle ilgili sağlanan verilerin önceden belirlenmiş kriterlere uyumluluk durumunu, toplanan delillerin nesnel bir şekilde ele alınması neticesinde toplanan bulguları alakalı kullanıcılara raporlayan sistemsal bir süreç olarak karşılaştırmaktayız (Porter vd., 2003: 3).

Toplum yapısı içinde siyasal, kültürel ve toplumsal amaçlı örgütlerle birlikte kâr amacıyla kurulmuş birçok örgüt bulunmaktadır. Bu örgütlerin çalışmalarına ve bir yandan da bunlarda yönetici ve personel olarak görev yapanların davranışlarına karşı toplumu meydana getiren bireylerin, öteki örgütlerin ve devletin çıkar ve haklarının korunması hukuk devletine düşen bir görevdir (Erdoğan, Erdoğan, Cömert Uzun ve Yılancı, 2012: 79).

Hukuk devleti içinde örgüt ve kişilerin faaliyet, hak ve sorumlulukları tanımlanarak kanun, tüzük, kararname, yönetmelik ve genel tebliğlerle belli düzenlemelere bağlanmıştır. Böylece bu unsurların yaptıkları faaliyetlerin hukuka uygun olup olmadığı, rapor edilen bilgilerin doğruluğu, güvenilirliği ile örgütün amaçlarına etkinlik ve verimlilik bakımından hangi düzeyde ulaşıldığı, örgütlerle çıkar ilişkisi içinde olanlar ile devlet adına araştırılarak incelenmesi kanunlara zorunlu hale getirilmiştir (Kepekçi, 2000: 1).

Denetim, örgüt içinde hata yapılmasına engel olmak için yardım etmek; personelin kuruluşların ve çalışanların gelişimine, kontrol ve idare sistemlerinin tutarlı, geçerli ve güvenilir duruma ulaşmasına rehberlik etmek için hizmetlerin sonuç ve süreçlerinin mevzuata, amaçlara, hedeflere, performans ölçütlerine ve kalite standartlarına uygun olarak tarafsız biçimde çözümlemek, ölçmek, mukayese etmek ve

kanıtlardan hareketle değerlendirmek, sürecin sonunda sağlanan verilerin bir rapor olarak ilgililere sunulmasıdır (Pehlivanlı, 2010: 8).

Denetim, bir teşkilatın bütünsel olarak üçüncü bir göz tarafından incelenip değerlendirilmesidir. Denetim süreci içinde, örgütün iç denetim sistemi ve muhasebe sistemi değerlendirilir; eksiklikleri ve aksaklıkları belirlenir; bunun sonunda denetici yapan yetkili, tavsiye mektubuyla tespit edilen söz aksaklıkları örgütün idarecilerine bildirilir. Böylece, örgütün aksayan ve eksik olan yanlarının farkına varmak ve bunları düzeltilmesiyle sistemin devamlı bir gelişim göstermesine imkân tanınmaktadır (Başpınar, 2005: 37).

Denetleme sürecinde sağlanan veri ve bilgiler sayesinde hem kamunun hem de işletmelerin hizmetlerinde iyileşme sağlanması hem de yeni politikaların meydana getirilmesine fırsat verilmektedir (Ekici, 2005: 61).

Denetimle ilgili yapılan bu tanımlar ışığında denetim kavramının özelliklerini şöyle sıralamak mümkündür:

- Denetimin konusu: Örgütlerin ekonomik veya ekonomik olmayan faaliyetlere ve olaylara dair bilgileri denetimin kapsamı içindedir.

- Daha önce tespit edilmiş ölçütler: Denetçinin bilgileri değerlendireceği kanun, anlaşma ve yönetimce belirlenmiş hedefler ile muhasebe ilkelerinden oluşan kriterlerdir (Kurnaz ve Çetinoğlu, 2010: 12).

- Kanıtlar tarafsızlık içinde toplanıp değerlendirilir: Denetim görevlisinin kanıtları toplarken ve yorumlarken tarafsız davranması, önyargıdan uzak, bağımsız ve profesyonel uzman bir kişi olarak davranması anlamındadır (Kepekçi, 2000: 12).

- Uygunluk derecesi: Denetimle sağlanan bütün veri ve bilginin, tespitinde ve rapor haline gelmesinde önceden tespit edilmiş kriterler uyma düzeyini belirtmektedir (Kepekçi, 2000: 2).

- Bilgi alıcıları: Denetçi tarafından açıklanan bilgi ve verileri karar alırken kullanan karar alıcılarıdır. Bunların içine ortaklar, ortak olmak isteyenler, kredi

verenler, idareciler, kamu kurumları ile öteki karar alıcıları girmektedir (Uyanık, 2001: 54).

- Denetim sonuçlarının raporlanması: Denetçinin rapor haline getirdiği bulguların teşkilatla ilgisi olanlara iletilmesidir. (Gürbüz, 1995: 7).

- Denetimin sonuçları: Örgüt yönetimince açıklanmış olan bilgilerin, daha önce tespit edilmiş ölçütlere denetim sayesinde belirlenmiş uygunluk derecesi anlamına gelmektedir (Kepekçi, 2000: 2).

- Denetim bir süreçtir: Denetim tek bir eylem ya da işlem değil; birbirini takip eden işlemler zinciridir (Haftacı, 2011: 4).

Özetlemek gerekirse, faaliyetin planlanması, programın yürütülmesi ve denetçi bulgularının rapor haline getirilmesi ile denetim, bilgi denetimi ve üretimi yaptıranlarca karar verme biçiminde ortaya çıkan bir süreçtir (Altuğ, 2000: 3).

Örgütün amaçlarını ve amaçlarına ulaşmak için yaptıklarını faaliyetler ve bunun verimlilik düzeylerini saptayarak standart ile gerçekleştiren mukayese etmek suretiyle çalışanların etkinlik seviyelerinin yükseltmesini ve hedeflere ulaşmasını sağlamak, denetimin temel amacıdır (Doğan, 1996: 27).

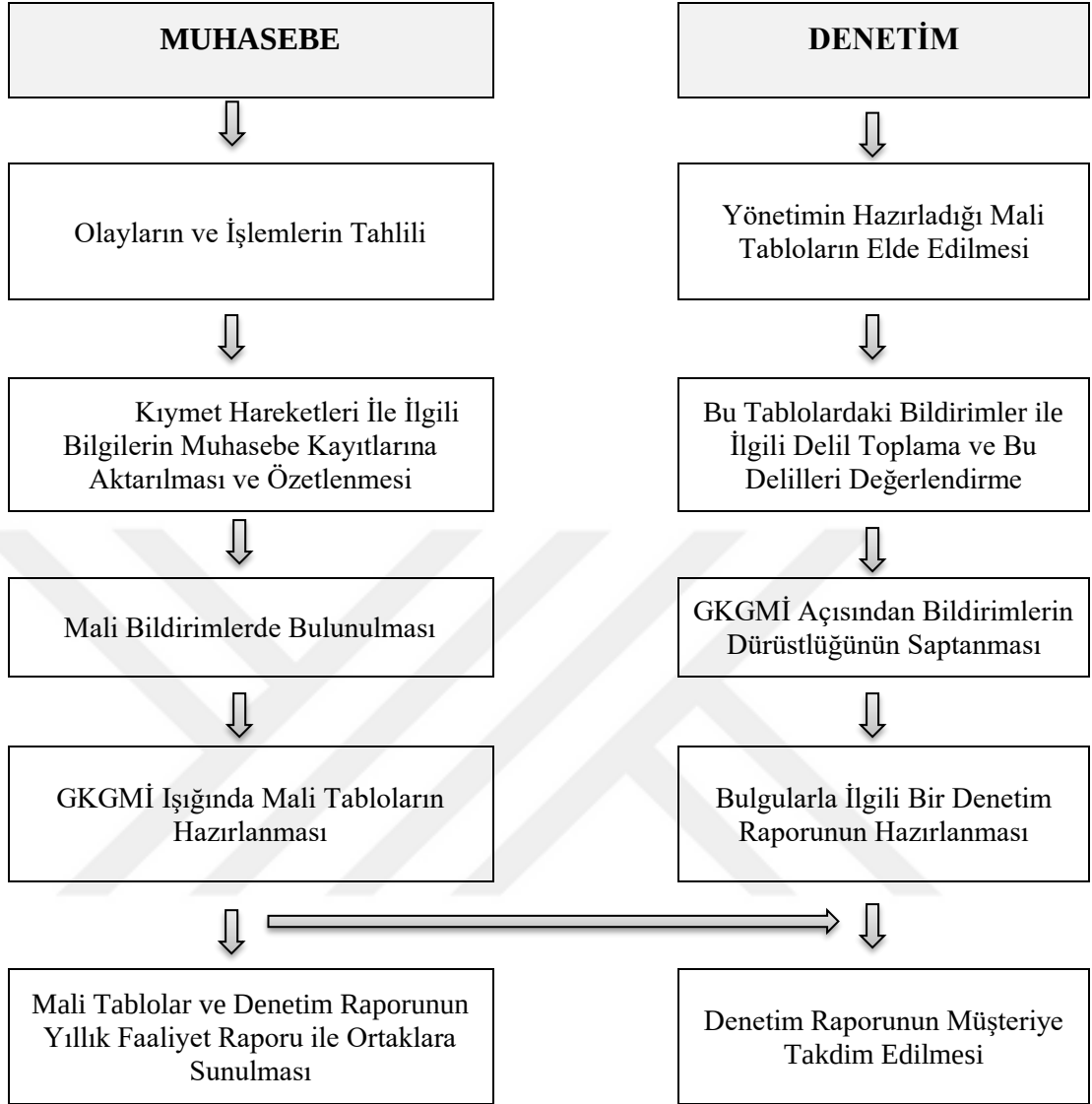
1.2. Muhasebe ve Denetim İlişkisi

Muhasebe, bir işleyişin finansal değer taşıyan hareketlerini kayıt altına alan, gruplandıran ve raporlama yoluyla ilgili kişilere aktarımını yapan, yani işleyişin ilgili kişileri ile iletişim kurulmasına temel oluşturan bilgi sistemidir. Bu sürecin sonucu olan finansal tabloların kullanıcıları firma içerisinde yer alan grup ve firma dışında yer alan kişiler olarak iki sınıfa ayrılmaktadır (Kimmel vd., 2011: 5).

İşletme yönetimi; işletmenin sahipleri ve işletme çalışanları işletme içi olarak kabul edilmektedir ve ilgili işletmeye yatırım yapma planı bulunanlar, banka ve kredi şirketleri, devlet sorumluları, sivil toplum kuruluşları ve benzer şirketlerle ilgili topluluklar işletme dışı olarak kabul edilmektedir (Duman, 2011: 100-102). Muhasebe, güncel finansal verileri firma içi ve dışı karar vericilerin menfaatine hizmet edecek

doğrultuda düzenlemeyi amaçlamaktadır (Güredin, 1988: 13). Oluşturulan finansal verilerin kullanıcılara faydalı olabilmesi amacıyla ihtiyaca ve realiteye uyumlu, kıyaslanabilir, kanıtlanabilir, anlaşılabilir ve vaktinde sunulmuş olması gerekmektedir.

Finansal tabloları hazırlayan muhasebe sürecinin amaç ve yöntemleriyle, bu tabloların güvenilirlik düzeylerinin araştırıldığı denetim sürecinin amaç ve yöntemleri arasında büyük farklar bulunmaktadır. Muhasebe, denetleme olgusunun temel dayanağı; denetleme ise, muhasebenin yasa, kural, ilke, yöntem ve tekniklere uygunluğunun sağlanması durumudur. Muhasebe denetimi, muhasebenin aksayan yönlerini ve eksiklerini tespit eden bir işleve sahiptir. Netice itibarıyla, denetimsiz muhasebe sağlamasız, muhasebesiz denetleme ise dayanaksızdır. Bu bağlamda Şekil 1’de muhasebe ile denetim arasındaki ilişkiler verilmiştir.

Şekil 1: Muhasebe ve denetim arasındaki ilişki.

Organizasyon içi ya da dışı finansal tablo kullanıcılarının doğru ve hedefine uygun karar verebilmeleri amacıyla muhasebe işleyişinin bir verisi olan finansal tablolara ihtiyaç bulunmaktadır. Organizasyonun içinde yer alan grup finansal bilgilere kolay erişebilirken organizasyonun dışında bulunan kişiler bu bilgilere organizasyon aracılığıyla hazırlanmış ve kamuya duyurusu yapılmış faaliyet raporları ve finansal tablolar ile erişebilmektedirler (Duman, 2011: 99). Firmayla alakalı finansal bilgilerin kaynağına firma dışında yer alanlar direkt olarak erişemedikleri için bu verilerin güvenilir olması göze çarpmaktadır.

Organizasyon dışındaki ilgili grupların çıkarlarını korumak için bu belgelerin doğruluğunun, güvenilirliğinin ve gerçeğe uygunluğunun denetimi bağımsız denetim çalışmaları ile sağlamaktadır.

Denetim çalışmaları amaç, yaklaşım, çalışma yönü, zaman ve çalışmayı yapan kişi bakımından muhasebe çalışmalarından farklılaşmaktadır. Bu farklılıklar Tablo 1’de gösterilmektedir.

Tablo 1. Muhasebe ile Denetimin Karşılaştırılması

	Muhasebe	Denetim
Amaç	İşletmeye ait ekonomik olayları toplama, kaydetme, sınıflandırma ve özetleme	Yapılan kayıtların doğruluk ve güvenilirliğini saptama
Yaklaşım	Gerçekleşen işlemleri muhasebe sistemine girme (inşa edici)	Muhasebe çalışmalarını tahlil etme (araştırmacı, analiz edici)
Çalışma Yönü	Çalışmalar ileriye doğru yapılır (belge, kayıt,-mali tablo)	Çalışmalar genelde geriye doğru yapılır (mali tablo-kayıt-belge)
Çalışma zamanı	Önce muhasebe kayıtları yapılır	Muhasebe kayıtlarını inceler
Yapan kişi	Muhasebeciler	Denetçiler

Kaynak: Gürbüz, 1995: 33

Özet olarak, muhasebe finansal nitelik taşıyan işletme hareketlerini ve durumlarını kaydettikten sonra gruplandırarak ve özet raporlar oluşturarak bağımsız denetim; genel anlamda kabul edilmiş kriterleri esas alarak, muhasebe işleyişinin elde ettiklerinin genel anlamda kabul edilmiş muhasebe kriterlerine uyumluluğunu ve şeffaflığını ele almaktadır (Karacan ve Uygun, 2016: 9). Araştırmalar neticesinde bir yargıya erişebilmek amacıyla nitel ve nicel deliller toplanarak test aşamasından

geçmesini ve sağlanan neticelerin değerlendirilmesinin yapılarak raporlanması anlamını taşımaktadır (Porter vd., 2003: 8). “Muhasebe bir yazı yazma faaliyeti iken, denetim editörlük faaliyetini yansıtmaktır.” (Güredin, 1988: 13).

1.3. Muhasebe Denetiminin Gelişimi

“Denetim” (audit), Latince bir kökene sahip olmakla birlikte; duymak, işitmek anlamını taşımaktadır ve yaklaşık olarak 2000 yıl öncesine ait tablet kalıntılarından sağlanan bilgilere göre ilk olarak Mısır, Roma ve Yunan kültürlerinde kamuda yapılan harcamaların kontrol edilmesi amacıyla kullanımının yapıldığı anlaşılmaktadır (Porter vd., 2003: 3). Eski Mısır ve Roma uygarlıklarında her işletmede gerçekleşen tahsilatlar ve ödemeler, sesli olarak okunduğu için uzman bir kişinin de okunanları dinleme yoluyla uygunluk durumuna karar verdiği bu kavram, işitme anlamında kullanılmaktadır (Gürbüz, 1995: 1).

Finansal bir durumun olduğu her yerde denetim olması gerektiği için denetimin tarihsel gelişimi iktisadi durumların var olmasına paralel olarak ilerlemiştir (Haftacı, 2016: 1). Denetim kavramının kamu alanındaki uygulamaları çok geçmişe dayanmakla birlikte, ticari sektöre entegre edilmesi 18. Yüzyılın sonuna denk gelmektedir (Kavut vd., 2009: 43). Bu dönemde oluşan ticari devrim ile birlikte firmalar yaptıkları yatırımlara kaynak bulabilmek için önemli ölçüde sermayeye ihtiyaç duymaları ve bu ihtiyaçlarını gelişmiş Batı ekonomilerindeki canlı sermaye pazarı içerisinde gidermek için çabalamaları sermaye piyasalarında şeffaf ve güvenli veri talebini hızlı bir şekilde arttırmıştır (Sakin, 2008: 45). Ek olarak ticari devrimin etkisiyle endüstri gelişim dönemine girmiştir ve denizaşırı ticaret hızlanmıştır (Khan, 1995: 5).

Ekonomi içerisindeki bu önemli gelişmelerle önceden meslek olarak benimsenmeyen muhasebe denetimi de paralel olarak önemli duruma gelmeye başlamıştır. Perspektifi geniş bit iş yaşamının meydana gelmesi ve işletmelerin sahip olduğu yapıların anonim şirkete dönüşmesi ile firma sahipleriyle firma yönetimlerinin ayrı değerlendirilmesi de muhasebe denetimini mecburi hale getirmiştir (Haftacı, 2016: 2). Kamu ekonomisinin tarihi ve sanayideki gelişimler doğrultusunda muhasebe denetimi sektöründeki mühim gelişmeleri kronolojik olarak Tablo 2’de olduğu gibi

dönemlere ayırmak mümkündür.

Tablo 2. . Denetimin Tarihsel Gelişim Süreci

DÖNEM	Denetim Yaklaşımı	Denetimin Amacı	İlgili Taraflar
SANAYİ DEVRİMİ ÖNCESİ	Denetim bir meslek olarak kabul edilmemektedir	Yolsuzlukların ve yanıltmaların ortaya çıkartılması	İşletme sahipleri
SANAYİ DEVRİMİ	▪ “Belge Denetimi” -%100'lük bir inceleme	▪ Muhasebe kayıt ve belgelerinde hata ve hilenin tespiti ▪ Yanıltmaların bulunması	Ortaklar ve işletmeye borç verenler
1900'LÜ YILLAR	-"Finansal Tablo Denetimi"	▪ Finansal tabloların tamamının bir bütün olarak ele alınması	Ortaklar ve işletmeye borç verenler, devlet
1900-1930	-%100'lük bir inceleme ve örneklemeye başvurma	▪ Bilanço ve Gelir Tablosu borç verenler ve devlet doğruluğunun onaylanması İşletmelerin iç yapılarının ve bilgi teknolojilerinin denetime dahil edilerek incelenmesi	Sendikalar, parlamento, tüketiciler ve diğer gruplar
1930-2000'Lİ YILLAR	▪ “Sisteme Dayalı Denetim ve Yönetim Denetimi” Örnekleme yoluyla denetim	▪ İşletmelerin iç kontrol yapılarının ve bilgi teknolojilerinin denetime dâhil edilerek incelenmesi ▪Finansal tablolar hakkında görüş oluşturulması	Ortaklar ve işletmeye borç verenler, devlet, sendikalar, parlamento, tüketiciler ve diğer gruplar
2000 SONRASI	▪ Risk Odaklı Denetim ▪ Örnekleme yoluyla denetim	▪ Büyük skandallar neticesinde işletmelerin risk seviyelerinin incelenmesi	Ortaklar ve işletmeye borç verenler, devlet, sendikalar, parlamento, tüketiciler ve diğer gruplar

Kaynak: Haftacı, 2016: 2; Güredin, 1988: 7

Denetim kavramının gelişim sürecine bakıldığında “denetçi=audit” olgusunun 1289 senesinde ilk kez İngiltere’de kullanıldığı ve denetime ait ilk örgütün 1581 yılında Venedik’te oluşturulduğu görülmektedir. 1845 yılında ide İskoçya’da hayata geçirilen kanun ile demiryolu firmalarına bilançolarının denetlenme mecburiyeti getirilmesi ile

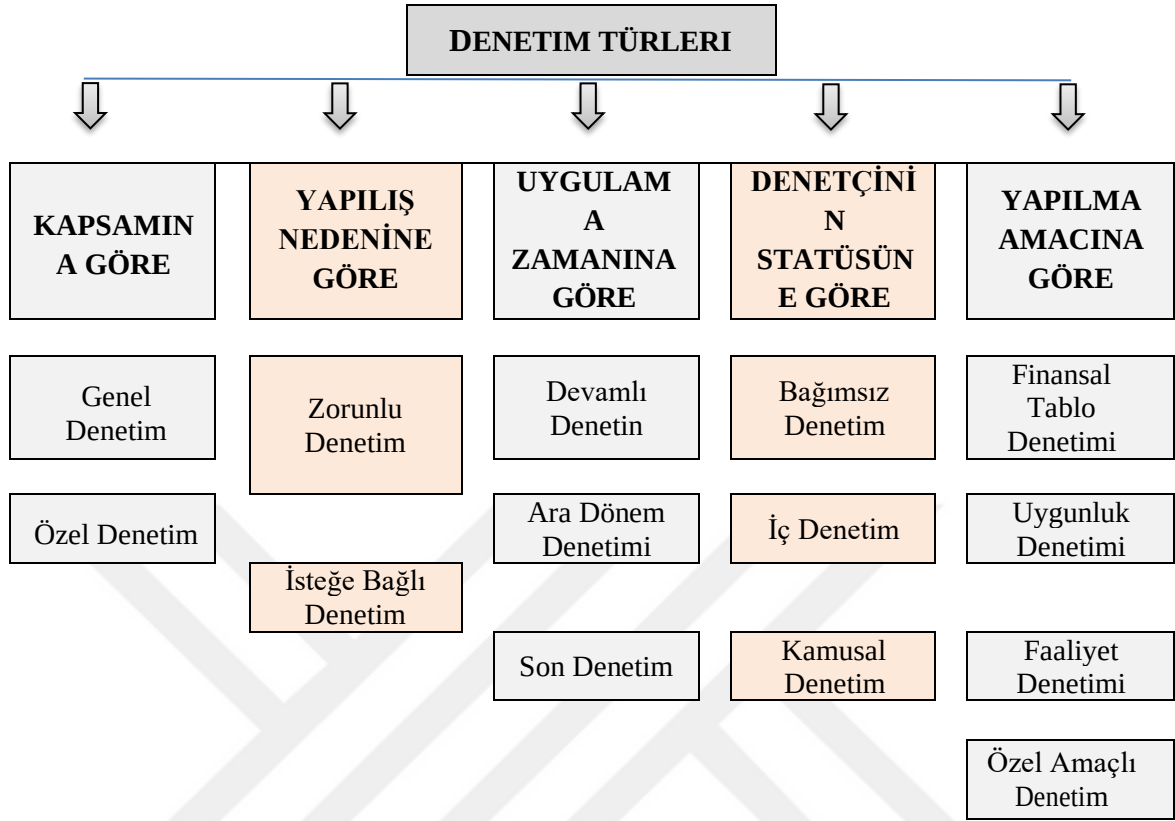
birlikte modern olarak muhasebe denetim sisteminin başlangıcı kabul edilmektedir. 1850 yılında İskoçya’da Edinburgh’te örgüt haline gelen meslektaşların 1854’te ferman aracılığıyla kurulumunu yaptıkları İskoçya Fermanlı Muhasebeciler Enstitüsü, 1880 yılında yeni bir fermanla İngiltere ve Galler Fermanlı Muhasipler Enstitüsü olarak güncellenmiştir (Gürbüz, 1995: 20). Ek olarak İngiltere ‘de 1990 yılında hayata geçirilen yasayla sınırlı sorumlu olan işletmelere denetlenme mecburiyeti getirilmiştir (Çarıkçıoğlu, 1995).

Diğer taraftan Amerika kıtasındaki gelişmeler ele alındığında İngiltere’den Amerika’ya göç eden muhasebe meslek grubu mensupları 1880 senesinde Quebec şehrinde Kanada Fermanlı Muhasipler Enstitüsü kuruluşunu sağlamışlardır (Gürbüz, 1995: 21). 1896 yılında muhasebecilikle alakalı kanuni revizyonlar gerçekleşmiş ve Sertifikalı Kamu Muhasebecisi (CPA- Certified Public Accountants) kavramı meydana getirilmiştir (Çarıkçıoğlu, 1995). 1934 senesi içerisinde Sermaye Piyasası Kanunu (Securities Exchange Act) ile Sermaye Piyasası Kurulu (Securities and Exchange Commission-SEC) kurulmuştur (Pirgaip, 2004: 10). 1936 senesinde de Amerikan Yeminli Serbest Muhasebeciler Enstitüsü (American Institute of Certified Public Accountants-AICPA) kurularak “Mali Tabloların Bağımsız Kamu Muhasebecilerince İncelenmesi” (Examination of Financial Statement by Independent Public Accountants) adlı komitesi çalışmalara başlamıştır (Uzay vd., 2009: 2).

1896’da Almanya’da, 1925’de İsviçre’de, 1927’de Fransa’da, 1945’te Arjantin’de, 1946’da Brezilya’da, 1955’te Hindistan’da ve zaman içerisinde diğer ülkelerde de muhasebe mesleği ile ilgili çeşitli çalışmalar ve düzenlemeler yapılmaya başlanmıştır (Gürbüz, 1995: 21).

1.4. Denetim Türleri

Denetimi farklı kriterlere göre sınıflara ayırmak mümkündür. Şekil 1’de gösterildiği üzere denetim; amaçladığı şeye, sebebine, içeriğine, vaktine ve uygulayan denetçi kişinin bulunduğu statüye göre çeşitli sınıflara ayrılmaktadır (Gürbüz, 1995: 11).

Şekil 2: Denetim Türleri

Kaynak: Gürbüz, 1995: 11, “Muhasebe Denetiminin Türleri” başlığındaki bilgilerden hareketle tarafımızca hazırlanmıştır.)

1.4.1. Kapsamına Göre Denetim

Kapsamına göre denetim, genel denetim ve özel denetim olmak üzere ikiye ayrılmaktadır.

1.4.1.1. Genel Denetim

Bir firmanın bütün işlemleri, doküman ve muhasebeyle ilgili kayıtlarının tümünü içeriğinde bulundurarak gerçekleştirilen incelemelerdir. Finansal tablolar firmanın muhasebe kaydının tümünün bir özeti niteliğini taşımaktadır; finansal tablolar denetimde denetçi firmayı tamamıyla değerlendirmeye aldığından denetim olarak kabul edilmektedir (Gürbüz, 1995: 14).

1.4.1.2. Özel Denetim

Muhasebenin tümünü içeriğinde bulundurmeyen, yalnızca belirli bir bölümünün incelemesinin yapıldığı ve yalnızca bu konu hakkında görüş belirtilen denetimlerdir. Yalnızca satışlar hesabının detaylı bir şekilde ele alınması kapsamının sınırlılığı nedeniyle özel denetim olarak örneklenebilir (Gürbüz, 1995: 14).

1.4.2. Yapılış Nedenine Göre Bağımsız Denetim

Denetim, yapılma sebebine göre mecburi denetim ve isteğe bağlı denetim olarak iki ana başlıkta incelenmektedir. Bağımsız denetimde hizmet alan tarafın tabi olduğu mevzuattan ötürü denetim yaptırma mecburiyeti olan firmalar veya talepleri paralelinde denetime tabi olmayan kuruluşlar bağımsız denetim şirketlerinden hizmet alabilir (Ayrancı, 2010: 21).

1.4.2.1. Zorunlu Denetim

Düzenleme sağlayan mercilerin belirlediği, mevzuat gereği gerçekleştirilmesi firmaların seçimlerine bağlı olmaksızın mecburi olan, tersi hallerde cezai yaptırım uygulanan denetimlerdir (Ulusoy, 2006: 14). Bu denetimlerin ne şekilde, hangi vakitte ve kimler tarafından yapılacağı mevzuatta net bir şekilde belirtilmiştir (Karacan ve Uygun, 2016: 49). Denetimin mesleki anlamda gelişim göstermiş olduğu ülkelerde en çok önem verilen zorunlu denetim çeşidi, finansal tabloların denetiminin yapılmasıdır (Gürbüz, 1995: 15).

1.4.2.2. İsteğe Bağlı Denetim

Kanuni bir mecburiyetin bulunmadığı durumlarda isteğe bağlı denetim, çeşitli sebeplerden dolayı ilgili kurum ve kuruluşun kendi talebi üzerine yapılan denetim çalışmasıdır. İsteğe bağlı denetimin içerik ve kısıtları denetim yaptırmak isteyen şirket tarafından belirlenir (Karacan ve Uygun, 2016: 49).

1.4.3. Yapılış Zamanına Göre Denetimin Sınıflandırılması

Denetim, yapılma zamanına göre sürekli denetim, sınırlı denetim ve son denetim olmak üzere üç ana başlıkta incelenmektedir.

1.4.3.1. Sürekli Bağımsız Denetim (Devamlı Denetim)

Denetimi mecburi olan firmaların sene sonu finansal tablolarının da denetlenmesi sürekli denetim olarak adlandırılır. Bu denetim türü, her yıl gerçekleştirilmekte ve gerekli olan tüm denetim yöntemleri uygulanmaktadır. Gerekli bütün yöntemleri içerdiği için denetim neticesinde hazırlanan raporların yüksek düzeyde güvenilir olması beklenmektedir (Karacan ve Uygun, 2016: 51).

1.4.3.2. Sınırlı Bağımsız Denetim (Ara Dönem Denetimi)

Devamlı denetimi olan firmaların hazırlamış oldukları ara dönem finansal tabloların data toplama ve analitik değerlendirme yöntemleri kullanılarak devamlı denetim sistemine uygun bir şekilde denetlenmesi, sınırlı denetimi ifade etmektedir. Bu tür denetimlerde sürekli denetimde olduğu gibi finansal verilerin önemli düzeyde yanlış bir bilgi içerip içermediğiyle ilgili makul güvence sağlamak hedeflendiğinden bütün denetim yöntemlerini uygulama mecburi değildir. 10.07.2014 tarih ve 29056 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan Sınırlı Bağımsız Denetim Standardı (SBDS) 2410'da "Bir sınırlı denetim, öncelikle finans ve muhasebe konularından sorumlu kişiler olmak üzere ilgili kişilerin sorgulanması ile analitik prosedürlerin ve diğer sınırlı denetim prosedürlerinin uygulanmasından oluşur.

Sınırlı denetim, ara dönem finansal bilgileri etkileyen önemli hususları denetçinin dikkatine sunar, ancak bir bağımsız denetimin gerektirdiği tüm kanıtları sağlamaz." ifadesi yer almaktadır. Sınırlı denetim ara dönemlerde uygulandığından delil elde etmeye ve elde edilen delillerin uyumluluğunu test etmeye yeterli vakit kalmayabilir. Dolayısıyla kimi denetim yöntemleri gerçekleştirme fırsatı bulamayacağı için oluşturulan rapor makul seviyede güvence sağlamayabilir (Karacan ve Uygun, 2016: 50).

1.4.3.3. Son Denetim

Tam denetim ya da nihai denetim olarak da isimlendirilen son denetim, hesap dönemi kapandıktan sonra yapılan denetimi ifade etmektedir (Gürbüz, 1995: 16).

1.4.4. Denetçinin Statüsüne Göre Denetimin Sınıflandırılması

Denetim icra eden kişi “denetçi” olarak isimlendirilmektedir. Denetçiler çalıştıkları alanlara göre kamu denetçisi, iç denetçi ve dış denetçi olmak üzere üç farklı şekilde sınıflandırılmaktadır. Bu kişilerin denetim içerikleri birbirlerine göre farklıdır (Erdoğan, 2004: 8- 9).

Tablo 3. Denetçinin Statüsüne Göre Denetimin Sınıflandırılması

Denetçinin Statüsü	Denetim Alanları	İlgili Taraflar
Kamu Denetçisi	Uygunluk Denetimi	Devlet ve Kamu Kurumları
İç Denetçi	Uygunluk Denetimi, Faaliyet Denetimi	Yönetim
Dış (Bağımsız) Denetçi	Finansal Tablo Denetimi Uygunluk Denetimi Faaliyet Denetimi	Yönetim, Yatırımcılar, Kredi Verenler, Devlet

Kaynak: Yılancı ve Yıldız, 2001: 69

1.4.4.1. Kamu Denetimi

Bakanlıklara bağlı olarak, kamu kuruluşlarına bağlı, devletin yetkili mercileri adına denetim sağlayan kişiler kamu denetçisi, bu uzman kişiler aracılığıyla kamu haklarının muhafaza edilmesi gayesiyle kanuni yükümlülöklere dayalı olarak icra eden denetim ise kamu denetimi olarak isimlendirilmektedir (Gürbüz, 1995: 17). Devlete bağlı denetçilerce kamu kurumlarının ya da özel sektör kurumların yasalara, yönetmeliklere, strateji ve prensipler hangi düzeyde uyduklarını araştırmak için yapılan vergi denetimi, iş güvenliği denetimi, banka ve sigorta şirketlerinin denetimi gibi denetimdir (Çömlekçi , 2008:9).

Kamuda yer alan kuruluşlarda faaliyet ve uyumluluk denetimini, özel sektör firmalarında ise vergi denetlemelerini icra etmek, denetim gören kuruluşların yürürlükte olan mevzuata paralel hareket edip etmediklerini incelemek kamu denetimi yapan kişilerin yetkisi dahilindedir (Erdoğan, 2004: 9).

1.4.4.2. İç Denetim

Özel firmalarda ya da kamu kurumlarında, o kurumdan ücret almak suretiyle içerisinde olduğu kurumun yönetiminin adına denetim gerçekleştiren kişiler iç denetçi, gerçekleştirilen denetim ise iç denetim olarak isimlendirilmektedir. Tablo 3'te de görüleceği gibi iç denetçiler uygun olma ve faaliyet denetimini yapma yetkisine sahiptir. Yönetimin aldığı kararlar için iç denetimden gelecek raporlar oldukça önemlidir (Erdoğan, 2004: 8-9). İç denetim, danışmanlık ve güvenceyle ilgili faaliyetlerin fonksiyonel bakımdan bağımsız ve tarafsız yürütülmesinin gerekli olduğu bu tanımdan anlaşılmaktadır (Uzun, 2009: 63). İç denetim sisteminin bağımsız olması, yani denetçinin yönetim kademesinden ayrı olması ve özel statüye sahip olması, uluslararası standartlar içinde vazgeçilmesi mümkün olmayan bir şart olarak görülmektedir (Örenay, 2010: 141).

İç denetim, örgütlü çalışmalara kıymet katmak ve bu çalışmaların gelişmesini sağlamak için kaynakların ekonomik, etkili ve verimli olma temeline uygun olarak hangi seviyede yönetildiğini tespit etmek ve rehberlikte bulunmak için yapılmakta olan bağımsız, objektif teminat sağlama ve danışmanlık etkinliğidir (Özdemir, 2011: 2). İç denetim, bir organizasyonun çalışmalarını değerli kılmak ve gelişmesini sağlamak için düzenlenmiş tarafsız, bağımsız bir danışma ve güven faaliyetidir. İç denetim, bir organizasyonun risk yönetimi, kurumsallık ve kontrolle ilgili süreçlerinin etkinliğini değerlendirip geliştirmek amacıyla disipline edilmiş ve sistemli bir yaklaşım getirmek suretiyle organizasyonun amaçlarına ulaşmasına yardım etmektedir (Yılcı, 2006: 7).

Aşağıda sıralanan faaliyetleri İç denetçilerin görev alanı içinde saymak mümkündür:

- İşletmenin muhasebe işlemlerini ile hazırlanan raporların doğruluğunu saptamak,

- İşletme faaliyetlerinin planlara ve bütçe hedeflerine uygun yürütülüp yürütülmediğini tespit etmek,
- Yönetim tarafından tespit edilen politika, uygulama ve yönergelere uygunluğu saptamak,
- İşletmedeki hata ya da hileleri ortaya çıkarmak,
- Faaliyet ve uygunluk denetimlerini yürütmek,
- Yönetim tarafından talep edilen özel denetimleri gerçekleştirmek.

İç denetim işletmeler için faaliyetlerinin etkinlik düzeylerini inceleyen, işletmenin hedeflerine ne ölçüde ulaştığını tespit eden önemli bir araçtır. Çalışmalarını yönetim kuruluna bağlı olarak yürüten iç denetçiler, çalışmalarını onlar tarafından belirlenen görev alanı sınırlarında kalarak yürütürler.

1.4.4.3.Bağımsız (Dış) Denetim

Bağımsız denetim yapan firmaların bağımsız denetimi yapması için görevlendirdiği bütün düzeylerdeki çalışanlar Sermaye Piyasası Kurulu'nca (SPK) bağımsız denetçi olarak tanımlanmıştır. SPK'ye göre bağımsız denetim; ortakların ve sermaye piyasası kurumlarının kamuya açıklanacak veya Sermaye Piyasası Kurulu tarafından istenecek finansal tablolarının, genel kabul görmüş muhasebe kavram, ilke ve standartlarına uygunluğu ile bilgilerin doğruluğunun ve gerçeği dürüst bir biçimde yansıtip yansıtılmadığının, denetçiler tarafından denetim ilke ve kurallarına göre, defter kayıt ve belgeler üzerinden incelenmesi ve tespit edilen sonuçların rapora bağlanması şeklinde tanımlanmıştır (Ceylan ve Korkmaz, 2008:494).

Bağımsız denetçiler, iç denetçilerin tersine denetimini yaptıkları kuruluşun personeli değildirler ancak denetim maliyetleri o kuruluş tarafından karşılanmaktadır. Denetimi yapılan kuruluşun dışında kabul edileceği için gerçekleştirilen denetim bağımsız denetim ya da dış denetim olarak adlandırılır (Erdoğan, 2004: 8). Finansal tabloların denetimi, bağımsız denetimin en yaygın türüdür ve bu çalışmanın konusunu meydana getirmektedir.

Bağımsız denetçiler, denetlenen işletmenin iç denetimle ilgili çalışmalarından yararlanabilirler. (UDS 610). Fakat iç denetçiler tarafından yapılan çalışmalardan yararlanmadan önce iç denetim çalışmalarının yeterlilik durumlarının değerlendirilmesi ve denetimle ilgili risklerin göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Örnek vermek gerekirse; bağımsız denetim sürecinde ticari bir işlem ya da bir hesap bakiyesi hem rakamsal boyutu hem de içeriği bakımından “düşük riskli” olarak nitelendirilmiş olabilir. Böyle bir halde bağımsız denetçi, iç denetçi tarafından yapılan çalışmaları kullanabilir. Etkin çalışmayan iç denetim bölümleri ya da yüksek riske sahip işlemler bulunması halinde bağımsız denetçi, iç denetim bölümü tarafından yapılan çalışmalardan yararlanma konusunda temkinli olmalıdır.

En başta bağımsız denetim, muhasebe defter ve kayıtlarının incelenmesi ve doğrulanmasıyla ilgili bir süreçtir. Bağımsız denetim uygulamasının öne çıkan işlevlerini aşağıdaki verildiği gibi özetlemek mümkündür (Sazena, Srivinas ve Rai, 2009: 4):

- Organizasyonun yönetim şeklini, muhasebe sistemi, iç kontrol biçimini ortaya koymak
- İç kontrol sisteminin ne kadar sağlam sağlam olduğunu test etmek,
- Tutulan kayıtların doğruluğunu aritmetik açıdan kontrolünü sağlamak,
- İşlemlere destek olan kanıtları toplamak ve muhasebe defterinde yer alan işlemle ilgili kayıtların işlemlerin gerçek doğasını hangi ölçüde yansıttığını tespit etmek,
- Muhasebe defterlerinin yasa ve mevzuata uygun olarak tutulduğunu tespit etmek,
- Aktiflerin değerlemesini ve mevcudiyetini doğrulamak,
- Finans tablolarından öğrenilebildiği ölçüde şirketin finans durumu hakkında raporlama yapmak,
- Çalışmaların yasal gereksinimlerle hangi ölçüde uyumlu olduğunu incelemek,

- Muhasebe iç kontrol ve sisteminin gelişmesini sağlamak için öneriler sunmak,
- İşletmenin varlıklarını ve yükümlülüklerini doğrulayarak varlık değerlendirme uygulamalarının uygun gerçekleştiğini netleştirmektir.
- Gelirler ve sermaye kalemleri arasında bulunan ayırımın doğrulanmasını sağlamak.

Bağımsız denetim uygulamasının öne çıkan işlevlerinden de anlaşılacağı gibi, bağımsız denetim uygulamaların işlevleri, bir yandan da bağımsız denetim uygulamaların amaçlarını içermektedir.

Bağımsız denetim uygulamasının işletmelere sağladığı yararlar genel özellikleriyle aşağıdaki verildiği gibidir (Pekiner, 1988: 9);

- Üstlerin alt kademede çalışanlarının çalışmalarını tam anlamıyla görebilmesini, değerlendirme yapabilmesini sağladığı gibi; astların üstlerinin beklentilerini ve gelecekle ilgili planlarını anlayabilmesi bakımından bir tür iletişim aracı gibidir.
- İşletmenin içinde ve işletmeler arası karşılaştırmaya giderek astların üstlerince değerlendirme yapmasına katkılar sunar.
- Astları, işletmenin genel amaçlarına uygun olarak yapılan çalışmalarını verimliliği en yüksek biçimde yönlendirildikleri bir motivasyon edici unsur olarak görev yapmaktadır.

Bağımsız denetim uygulamalarının toplum içindeki farklı sosyal gruplara sağladığı birçok faydası vardır ve bu denetim, ekonomik yaşamın düzenlenmesine yardım eder. Denetlenen işletmeler, kamu kurumları ve iş yaşamının diğer üyeleri açısından bağımsız denetimin çok çeşitli faydaları vardır (Güredin, 2014: 25).

İşletmelerin durumuyla ilgili tarafsız ve nesnel bir yaklaşım sağlayan ve böylece işletme yönetim kademesinin daha sağlıklı kararlara varmasına yardım eden bağımsız denetimin denetleme yapılan işletmelere sağladığı yararlar aşağıda verilmiştir (Güredin, 2014: 25):

- Bağımsız denetim, denetimi yapılan işletmenin finansal tablolarının güvenilirlik düzeyini arttırmaktadır.

- İşletmenin yönetim kademesinin ve çalışanlarının suiistimal ve sahtekârlık eğilimlerinin kısıtlanması noktasında önemli etkileri vardır.

- Denetimi yapılmış işletmeye ait finansal tablolar resmi kurumlara verilen finansal tablolara ve vergi beyannamelerine temel kaynak oluşturduğundan dolayı daha güvenilir olduğu için devletin yapacağı vergi denetimi olasılığının azalmasını sağlar.

- Denetlenmiş finansal tablolar, işletmelerin kredi sağlanmalarını kolaylaştırmaktadır.

- Bağımsız denetim, işletmelerin muhasebe kayıtlarında bulunan maddi hataları ortaya koyduğu için gelirlerin ve giderlerin doğru tespit edilerek sunulmasını sağlamaktadır.

- İşletme tarafından uygulanan hüküm ve politikalara uyulduğuna ilişkin bilgi ve güvence sağlamaktadır. Anlaşılacağı gibi bağımsız denetimin sağlayacağı yararlar piyasada belli bir yere sahip olmayı amaçlayan işletmeler için kaçınılmaz bir uygulamadır.

Bağımsız denetimi yapılan işletmelere karşı farklı uzmanlıklara sahip kurumların tutum ve davranışları da ekonomik çalışmaları teşvik edici ve kolaylaştırıcı bir nitelik taşıyacaktır. Bağımsız denetim uygulamaları, piyasa ilişkilerini kolaylaştıran ve teşvik eden özellikleriyle önemli bir işlev taşımaktadır. Bağımsız denetimin iş yaşamının diğer üyeleri için yararlarını aşağıda verildiği gibi sıralamak mümkündür (Güredin, 2014: 25):

- Kredi verenlerin karar verirken işletmenin denetlenmiş tablolarını görmeleri işlerini kolaylaştıracaktır,

- Yatırımlarını yaparken tasarruf sahiplerinin karar vermesinde yol gösterici bir görev üstlenir,

- Alım satım işlemleriyle ilgili olması halinde işletmeye nesnel bilgiler sağlamak suretiyle işlemlerin kolaylaşmasına yardım etmektedir,

- İşverenler ile işçi sendikaları arasındaki başta ücret olmak üzere diğer haklar konusundaki görüşmelerde somut bilgiler sağlamak suretiyle bir karar alınması noktasında ölçüt olur,

- Denetimden geçmiş finansal tablolar, özellikle iş ilişkileri olan müşterilerle işletme gibi ilgililere işletmenin finansal yapısı, faaliyetlerinin verimliliği ve kârlılık durumu hakkında güvenilir bilgiler sağlamaktadır.

Kamu kurumları açısından bakıldığı zaman bağımsız denetim uygulamalarının sağladığı yararlar aşağıda verilmiştir (Güredin, 2014: 25):

- Denetimden geçmiş finansal tablolar dikkate alınarak gerçekleştirilen finansal raporlara ve vergi beyannamelerine daha çok güven duyulmaktadır,

- Kamu yararıyla ilgili olan kuruluşların bağımsız denetiminin yapılmış olması, resmi kurumların sözü edilen kuruluşları denetlemesi noktasında denetim kapsamının dar tutulmasına ve ayrıntılı denetim yapılmasıyla ilgili gerekçelerin azalmasını sağlayacaktır,

- Finansal tabloları bağımsız denetim görmüş kurumlarla ilgili adli işlemlerde, bağımsız ve güvenilir bilgi sağlanacağı için işlemler daha da kolaylaşacaktır,

Yukarıda verilen açıklamalardan da anlaşılabacağı üzere bağımsız denetim uygulamalarının kamu kuruluşları ile öteki işletmeler arasındaki ekonomik ilişkileri teşvik edici ve kolaylaştırıcı bir etkisi vardır.

1.4.4.3.1. Bağımsız Denetçinin Özellikleri

Önceki başlıklarda da bahsedildiği gibi denetim faaliyetlerini gerçekleştiren, mesleki anlamda bilgi ve tecrübe sahibi olan kişiler denetçi olarak adlandırılmaktadır. Bağımsız denetim çalışmalarının ve oluşturulan raporların güvenli olması adına denetçinin birtakım mesleki ve ahlaki niteliklere sahip olması gerekir. Uluslararası

kriterlerde de bahsedilen bu nitelikler aşağıdaki gibi belirtilmektedir (Gürbüz, 1995: 17);

- Denetçi kişi, hizmet verdiğı firmadan her konuda bağımsız olmalıdır.

Bağımsız denetim yapan kişinin sahip olması gereken özelliklerin en başında bağımsızlık ilkesi yer almaktadır. Denetçi kişinin bağımsız olma durumu yok olur ise denetim çalışması objektiflikten çıkacak ve nihai olarak oluşturulan raporun güvenilirlik seviyesi düşecektir. Ek olarak denetçi kişinin düşüncelerini net bir şekilde belirtebilmesi için firmayla arasında bir çıkar ilişkisinin olmaması gerekmektedir.

- Denetçi kişilerin mesleki anlamda eğitimlerini bitirmiş ve konularında uzman kişiler olması gereklidir.

Bağımsız denetimin sahip olduğı kalite ve oluşturulacak raporun hedef ile uyumlu olması denetçi kişiden oldukça etki görmektedir. Dolayısıyla denetçi kişilerin işlerinde uzman olması, işlem ve hesaplamalar arasında mantık yönünden bağlantı oluşturmaları, analitik olmaları ve şüphe sahibi olmaları gerekmektedir.

- Denetimi yapan kişi ya da kişilerin gerçekleştirdikleri işin öneminin farkında olmaları, çalışma yaptıkları süre boyunca dikkatle ve özenle hareket etmeleri gerekmektedir.

- Denetlemeyi yapan kişi kurallara riayet etmeli, şahsi ve ahlaki niteliklere sahip olmalıdır.

Etik kurallar ve ahlaki değerler sadece denetçi olmanın değıl her meslek erbabının uyması gereken ve önem vermesi gereken kurallardır. Uluslararası Muhasebeciler Federasyonu (International Federation of Accountants) (IFAC) bünyesinde bulunan dört kuruldaki biri olan Muhasebeciler için Uluslararası Etik Standartları Kurulu (International Ethics Standards Board for Accountants) (IESBA) meslek ile ilgili etik değerleri oluşturmaya devam etmektedir.

1.4.4.3.2. Bağımsız Denetiminin Özellikleri

En genel tanımıyla denetim, belirli bir ekonomik birim ya da süreçle ilgili rakamlar ile anlatılabilir verilerin daha önceden belirlenmiş ölçütlere uygun olup olmadığının belirlenmesi ve bu hususta raporlama yapmak amacıyla bağımsız bir uzman kişi tarafından uygulanan kanıt toplama ve değerlendirme süreci olarak ifade edilmektedir (Gürbüz, 1995: 5) şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Bu tanım incelendiğinde denetimin en belirgin özellikleri Tablo 4'te gösterildiği gibi sıralanabilir.

Tablo 4. Bağımsız Denetimin Özellikleri

Denetimin Özelliği	Açıklama
Denetim bir karşılaştırma işidir.	İktisadi birimler; genelde şirketler olmak üzere, devlet, özel ve tüzel kişiler, bazen işletmenin bir bölümüdür. Yönetim tarafından hazırlanarak rakam ve sayılarla beyan edilen bilgilerin önceden belirlenmiş kıstas ve kriterlere uyup uymadığı mukayese edilir.
Denetim alanında uzman kişilerce yerine getirilir.	Denetçiler, alanlarında yeterli bilgi ve beceri sahibi olmalarının yanı sıra karşılaştıkları yeni gelişmelerde profesyonel davranabilme yeteneğine de sahip olmalıdırlar.
Denetimde kanıtlar toplanır ve test edilir.	Denetimin amacına ulaşması için gerek işletme içinden gerekse işletme dışından yeterli miktar ve kalitede kanıt toplanmalı ve test edilmeli gerektiğinde bu iş tekrarlanmalıdır.
Denetim bir süreçtir.	Denetçinin bir kanıya varıp rapor hazırlaması için yeterli zaman ve zeminin hazırlanması gerekir. Aksi takdirde sağlıklı bir denetim olmayabilir.
Denetim sonucu rapor edilir	Sürecin sonunda denetçi ulaştığı kanıyı işletme yönetimine rapor etmek için belge düzenler

Kaynak: Haftacı, 2016: 3; Porter vd., 2003: 3'te yer alan ifadelerden hareketle tarafımızca hazırlanmıştır.

1.4.5. Yapılma Amacına Göre Denetimin Sınıflandırılması

Denetimin amacı daha önce de belirtildiği gibi firmaya ait verilerin belirli ölçütlere uyumlu olması durumunun araştırılmasıdır. Fakat gerçekleşecek olan denetimin amacı, ele alınacak veri ve ölçütlerin şekil ve içeriğine etki etmektedir. Anlamalı bir denetim için ele alınacak verilerin ölçütler ile uyumlu olması gerekmektedir (Gürbüz, 1995: 11). Amaçlarına göre denetim; finansal tablo denetimi, uygunluk denetimi, faaliyet denetimi, özel amaçlı denetim şeklinde dört başlıkta incelenmektedir (Karacan ve Uygun, 2016: 43).

1.4.5.1. Finansal Tabloların Denetimi

Finansal tabloların denetlenmesi, firmanın hazırladığı finansal tabloların belirlenmiş olan ölçütlere göre düzenlenme durumunu ve bu tabloların mühim seviyede hatalı olup olmadıklarını tespit etmek için gerçekleşen denetimlerdir (Arens vd., 2014: 14). Bir işletmeyle ilgili finansal tabloların önceden tespit edilmiş ölçütlere uygun olup olmadığının incelenmesi amacıyla yapılan denetime finansal tablolar denetimi adı verilmektedir. Bu denetimle finansal tabloların genel kabul görmüş muhasebe ilkeleri ile muhasebeleştirme konusunda etkisi bulunan SPK muhasebe standartları gibi yasal mevzuata uygunluğunu ve bir bütün olarak finansal tabloların işletmenin gerçek durumunu hangi oranda yansıttığını araştırmak amaçlanmaktadır. Bu tür denetimlerde işletmenin finansal tabloların doğru, dürüst, genel anlamda kabul edilmiş muhasebe kriterlerine ve yasal düzenlemeler ile uyumlu olarak hazırlanıp hazırlanmadığı incelenir (Gürbüz, 1995: 11).

Finansal tablo denetiminin yapılma amacı, hazırlanan dökümanların hatalı beyandan arınmış olduğuyla ilgili makul bir güvence sağlama yoluyla bilgi asimetrisinin düşürülmesini ve alakalı grupların menfaatlerinin muhafaza edilmesini sağlamaktır (Cengiz vd., 2017: 172). Bir işletmeye ait tam bir finansal tablolar seti aşağıdaki tablo ve bilgileri içerir (Gökçen vd., 2011: 104):

- Bilanço,
- Gelir tablosu,

- Öz kaynak değişim tablosu,
- Nakit akım tablosu,
- Dipnot ve açıklayıcı notlar,
- İşletmenin geriye dönük muhasebe politikası uyguladığında karşılaştırılabilir en erken döneme ait finansal durum tablosu.

Türkiye’de denetim ile ilgili ilk düzenlemeleri yapan SPK tarafından 1996’da çıkartılan Seri: X, No:16 sayılı Sermaye Piyasasında Bağımsız Denetim Hakkında Tebliğde bağımsız denetim, kurulu ortaklıkların ve sermaye piyasası içerisindeki kuruluşların kamuoyuna açıklanacak ya da SPK aracılığıyla talep edilecek finansal tabloların genel olarak kabul edilmiş muhasebe, kriter ve ölçütlerine uyumluluğuyla alakalı dataların doğruluğunun ve realiteyi şeffaf bir şekilde ortaya koyup koymadığının, denetçi kişiler aracılığıyla denetimin ilke ve koşullarına göre, defter, kayıt, dökümanlar üzerinden ele alınması ve saptanan neticelerin raporlanması olarak tanımlanmaktadır.

1.4.5.2. Uygunluk Denetimi

Bir işletmenin finansal faaliyetlerinin ve işlemlerinin, işletme yönetiminin, yetkili kuruluşla tarafından tespit edilmiş yöntemlere, mevzuata ve kurallara uygun olup olmadığının incelenmesiyle ilgili sürece uygunluk denetimi adı verilir. Uygunluk denetimde örnek olarak bir işletmedeki muhasebeyle ilgili bilgilerin konulan kurallara hangi ölçüde uyularak gerçekleştirildiğinin incelenmektedir. Örneğinin devletin işletmenin vergi ile ilgili kanunların işaret ettiği gerekleri ifa edip etmediğini inceleyebilir. Böyle bir inceleme, vergi mevzuatına uygunluk denetimidir. Bu denetim türü, işletmenin hayata geçirdiğinin faaliyetlerinin özel prosedürler, koşullar, yönetmelikler ve mevzuata uygunluğunun denetlenmesi içeriğine sahiptir (Arens vd., 2014: 13).

Muhasebe sistemi içerisinde uygunluk denetimi süresince yapılan işlemlerin dökümanlara bağlı olarak muhasebe ölçütleri paralelinde defterler kaydının yapılıp yapılmadığı ve finansal tablolara aktarılırken hata olup olmadığı araştırılmaktadır (Güredin, 1988: 98). Bununla birlikte işletme üst yönetiminin, üst yönetimce konulmuş kurallara uygunluğu incelemesi mümkündür. İşletme kapsamında tayin edilmiş bir ödeme prosedürüne ya da tespiti yapılmış politikalara ne kadar uyulduğunun, işletmenin muhasebe kayıtlarının, ödeme sisteminin ve dosyalama sistemi incelenmesiyle ilgili işlemler uygunluk denetimi örnekleridir.

Uygunluk denetiminde kıyaslamaya konu personel aracılığıyla yapılan kayıt ve işlemler; kıyaslama ölçütleri ise firmanın ana sözleşmesi, yasa, tüzük, yönetmelik ve dış taraflarca gerçekleştirilmiş olan sözleşmelerdir (Gürbüz, 1995: 12). Uygunluk denetimini yapan denetçinin bağımsız denetçi olması gerekmediği için aynı zamanda uygunluk denetimini de yapma yetkisi bulunmaktadır. SGK denetçilerinin yaptıkları denetimler, vergi denetçilerinin yaptıkları vergi incelemeleri, sadece KDV incelemesi ya da meslek üyelerinin “tam tasdik” çalışmaları birer uygunluk denetimiyle ilgili örneklerdir. Ülkemizde faaliyet gösteren banka rasyolarının Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu (BDDK) mevzuatına uygunluğu iç denetçiler aracılığıyla saptanması bu denetim türü için örnek oluşturmaktadır (Karacan ve Uygun, 2016: 44).

1.4.5.3. Faaliyet Denetimi

Diğer adı operasyonel denetim olarak da kabul edilen faaliyet denetimi, bir firmanın ya da firmanın tamamının veya bir kısmının verimli olma ve etkin olma bakımından değerlendirilmesidir. Bir faaliyet denetimi bitirildikten sonra denetime konu olmuş kısmın çalışma yöntem ve esaslarının hangi seviyede verim sağladığını ve daha fazla nasıl verimli olabileceği üzerine değerlendirmelerde bulunulur. Bu yolla firmalar gerekli olan hamleleri yaparak operasyonel anlamda etkin olma düzeylerini arttırma olanağı bulabilmektedir (Arens vd., 2014: 13).

Son zamanlarda iflas veren büyük ölçekli firmalar nedeniyle faaliyet denetimi eskiye oranla daha önemli kabul edilmektedir. Nitekim finansal tabloların denetleniyor olması ilgili firmaların etkinliğinin de denetleniyor olması anlamını taşıdığı için

firmanın verimliliğine ekstra dikkat etmesi gerekmektedir (Can ve Uyar, 2010: 1). Dolayısıyla faaliyet denetiminde firmanın verimli olması, karlılık düzeyi, ekonomik olma durumu incelenerek firmanın performansı tespit edilmeye çalışılmalıdır (Karacan ve Uygun, 2016: 45).

1.4.5.4. Özel Amaçlı Denetim

Bu denetimler, belirli konularda belirli karar birimlerine dayalı bilgi aktarımı ve öneriler yapmak gayesiyle gerçekleştirilen incelemelerdir (Gürbüz, 1995: 13). Firmaların sonsuz kabul edilen hayatları süresince karşı karşıya kaldıkları kimi özel hallerde gerçekleştirilmektedir (Yurdakul, 2005: 13). Buna benzer durumlara ilgili mevzuatta halka arz, firma birleşmesi ya da bölünmesi işlemleri, devir olma, tasfiye gibi durumlar örnek olarak verilmiştir. Farklı denetim çeşitlerine göre daha fazla karşılaşılan bir denetim çeşidi değildir.

Belli bir konu hakkında karar alan birime, ayrıntılı bilgi vermek ve önerilerde bulunmak amacıyla bir işletmenin hesaplarını, finansal tablolarını ve söz konusu tabloların dayandığı belgeler için incelemeler yapılması sürecini kapsamaktadır. Özel amaçlı denetimle ilgili incelemeler şunlardır (Karanfiloğlu, 1998: 31):

- Firmaların devredilmesi, satın alınması ve başka firmalarla birleşme işlemleri öncesinde gerçekleştirilen denetimler,
- Kredi vermeden önce kredi kurumları tarafından yapılan incelemeler,
- Bir nedenle belirlenen ihmallerin ya da yolsuzlukların incelenmesi,
- Vergilerle ilgili konuların incelenmesi,
- Kamu kurumları tarafından yapılan incelemeler,
- Mahkemelerce gerçekleştirilen özel bazı incelemeler.

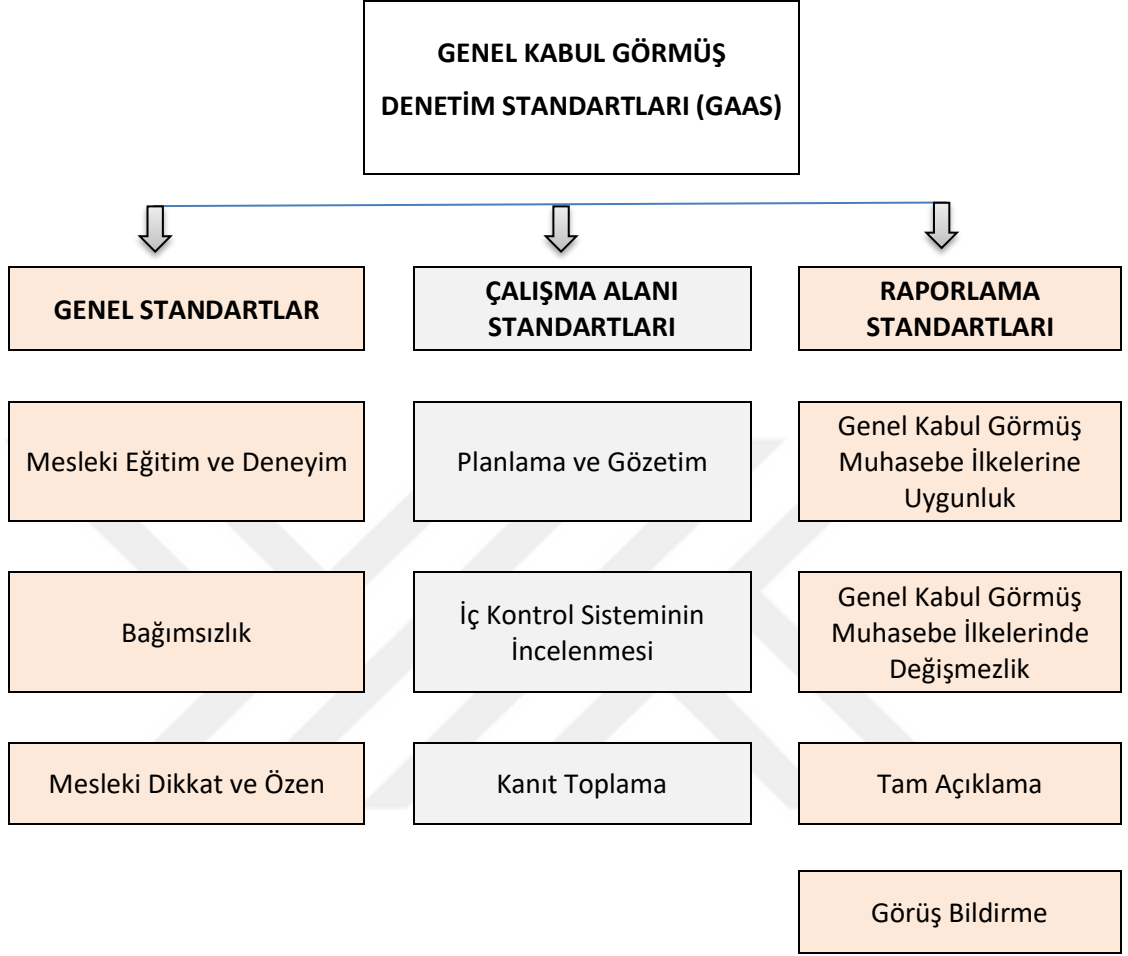
1.5. Denetim Standartları

Denetim çalışmalarının ilgili taraflara yararlı olabilmesi için, denetim ile ilgili geliştirilen bir takım ilke ve standartlara uygun yapılması gerekir. Denetim raporlarının sağladığı bilgilerin güvenilirliği, yapılan denetimin bu standartlara uygunluk derecesine bağlıdır.

1.5.1. Genel Kabul Görmüş Denetim Standartları

Denetim ile ilgili ilk standartlar AICPA tarafından 1947 senesinde oluşturulmuş ve birçok ülke tarafından da benimsenmiştir. AICPA'nın oluşturduğu bu standartlar on adet olmakla birlikte üç farklı başlıkta gruplanmıştır (Arens vd., 2014: 32; Haftacı, 2016: 24). Standartlar ele alındığında en başta oldukça genel olması göze çarpsa da dönem dönem AICPA açıklar ve aydınlatır özellikte ilke ve prensipler meydana getirmekte ve bu standartlar SAS (Statement on Auditing Standard) koduyla yayınlanmaktadır. Alt ilkeler de standart olarak isimlendirilse bile hiçbir zaman Genel Kabul Görmüş Denetim Standartları (GAAS) olarak nitelendirilemezler. GAAS, birçok ülke tarafından kabul edilmekle birlikte en yaygın kullanıldığı coğrafi bölge Amerika'dır (Karacan ve Uygun, 2016: 85).

Şekil 3: Genel Kabul Görmüş Denetim Standartları

Kaynak: Karacan ve Uygun, 2016: 71

Bu standartlar kısaca aşağıdaki gibi açıklanabilir (Gürbüz, 1995: 34);

- Mesleki eğitim ve tecrübe standardı denetimi yapacak kişinin makul bilgi, eğitim ve deneyime sahip olmasını,
- Bağımsızlık standardı, denetimi yapacak kişinin her konuda bağımsızlık niteliği taşımasını,
- Mesleki dikkat ve özen standardı da denetçinin yaptığı işin önemi dolayısıyla özenli davranması gerektiğini,
- Planlama ve gözetim standardı; gerçekleştirilen denetimin özenli ve detaylı

olarak planlanması gerektiğini ve bu planın denetime ek elemanların izlenmesini,

- İç kontrol sisteminin incelenmesi standardı; denetimi gerçekleştirilen işletmenin mevcut denetim mekanizmasının incelenerek değerlendirilmesini,

- Kanıt toplama standardı; bir kanı belirtmeden öncesinde makul oranda ve kaliteli delillerin düzenlenmesi gerektiğini,

- Genel anlamda kabul edilmiş muhasebe kriterlerine uyumluluk ölçütü; denetim çalışmaları sonucunda hazırlanan rapor kapsamında, incelemesi yapılan dökümanların genel olarak kabul edilmiş muhasebe ilkelerine uyumlu olarak düzenlenmiş olma durumunun belirtilmesi,

- Genel anlamda kabul edilmiş muhasebe ilkelerinde değişmezlik standardı; gerçekleştirilen muhasebe kriterlerinin eski dönemler ile uyumluluk durumunun rapor içerisinde belirtilmesini,

- Tam açıklama standardı; oluşturulan raporda yer alan finansal bilgilerin net ve açık olması gerekliliğini,

- Görüş bildirme standardı; oluşturulan rapor içerisinde yapılan çalışmaların sonuçlandırılmasını, eğer karar verilecek ise bu kararın sebeplerinin raporda net bir şekilde yer almasını ifade etmektedir.

1.5.2. Uluslararası Denetim Standartları

Günümüzde uluslararası alanda muhasebe ile ilgili genel geçer yetkili organ, 127 ülkenin üyesi olduğu ve toplam 2,5 milyondan fazla muhasebeciyi temsil eden, Uluslararası Muhasebeciler Federasyonu (IFAC) olarak kabul edilmektedir. IFAC bünyesinde standart yapıcı dört farklı kurul barındırmaktadır. Bu kurullar ve çıkardıkları standartlar Tablo 5’te gösterildiği gibidir (Karacan ve Uygun, 2016: 86).

Tablo 5. IFAC Bünyesindeki Standart Yapıcı Kurullar

KURUL	
Uluslararası Denetim ve Güvence Standartları Kurulu	International Auditing and Assurance Standards Board (IAASB)
Muhasebeciler için Uluslararası Etik Standartları Kurulu	International Ethics Standards Board for Accountants(IESBA)
Uluslararası Muhasebe Eğitim Standartları Kurulu	International Accounting Education Standards Board (IAESB)
Uluslararası Kamu Sektörü Muhasebe Standartları Kurulu	International Public Sector Accounting Standards Board (IPSASB)

Kaynak: IFAC, www.ifac.org (01.09.2020).

1.5.3. Müşterinin Kabulü ve Denetim Sözleşmesinin Yapılması

Gerçekleştirilecek denetimin planlı olabilmesi için ilk olarak bu işin denetim şirketi tarafından kabul edilmiş olması gereklidir. Bu şirketlerin firmaları müşteri olarak kabul etmesinden önce ise başvuru yapan firmayla ilgili genel bir analiz yapmalarının akabinde kabul etmeleri zorunluluğu bulunmaktadır. Denetim şirketleri birtakım Uluslararası Denetim Standartlarında (ISA) koşul olarak belirtilen araştırmayı gerçekleştirmeden müşteri kabul edemezler. Ek olarak bu araştırma gerçekleştirilmeden kabul edilen müşteriler var ise şirketin üstleneceği denetim riski da artmaktadır (Güredin, 1988: 66).

Denetim şirketiyle müşterileri arasında bulunan iş ilişkileri denetim şirketinden denetim teklifi isteğinde bulunulması ile başlamaktadır. Denetim şirket kendilerine gelen başvuruları değerlendirebilmek amacıyla çalışmalarını yapmakta ve mevcut çalışanları, donanımlarıyla başarılı olarak nihayete erdiremeyeceğini düşündüğü çalışmaları reddedebilmektedir (Erdoğan vd. 2012: 50).

Denetim şirketi bünyesinde olan nedenlere ek olarak müşterilerinden doğan nedenlerden ötürü denetim teklifinde bulunmayabilir. Kaldı ki denetim şirketleri başvuruda bulunan bütün müşterileri kabul etme zorunluluğuna sahip değildir (Güredin, 1988: 66).

Denetim şirketleri, kendilerine başvuru yapan müşterilere dönüş sağlamadan önce gerçekleştirdiğı araştırmalarda aşağıdaki konulara öncelik vermelidir (Kaval, 2008: 66):

- Önceki denetim firması ile ilişkilerin bitmesini nedeni,
- Önceki denetim raporlarında belirtilen düşünceleri ve önceki denetim yapan kişi hakkındaki düşünceleri,
- Müşterinin kabul edilmesi halinde denetim şirketinin sahip olacağı iş yükü ve benzer konular detaylı araştırılmalı ve sağlanan veriler sonucunda müşterinin risk durumunun tespit edilerek başarıyla sonuçlandırılacak bir denetim ön görüldüğünde müşterilerine yazılı bir sözleşme teklifinde bulunulmalıdır.

Denetim firması tarafından hazırlanacak sözleşmede bulunması gereken asgari unsurlar (BDY, 2012: 29);

- Gerçekleştirilecek denetimin gayesi, içeriğı, dönemi ve sebepleri,
- Gerçekleştirilecek denetimin konusu ve şartları,
- İki tarafın da sorumlulukları,
- Gerçekleştirilecek denetimde yer alan denetçi kişilerin ve bunların yedeklerinin sahip olduğı unvanlar ve ücret detayları,
- Gerçekleştirilecek denetimin tahmini başlangıç ve bitiş tarihleriyle raporun tahmini teslim tarihidir.

ISA'lara uygun bir biçimde oluşturulan ve minimum koşulları sağlayan denetim sözleşmesinin taraflar tarafından imzalanmasının akabinde denetim süreci başlamış olur

(Kaval, 2008: 67).

1.5.4. Müşterinin ve Bulunduğu Sektörün Analiz Edilmesi

Müşteri kabul edildikten sonra gerçekleşmesi gereken ilk iş müşteri ve faaliyet sektörünün detaylı bir şekilde analizinin yapılmasıdır. Bu doğrultuda, firmanın büyüklüğü, organizasyonun sahip olduğu örgütsel yapı, uygulanan mevcut muhasebe politikaları, iç denetim mekanizmasının sahip olduğu yapı, iştirakler ve yönetim şekli, ana faaliyet sektörü, dağıtım kanalları, sektörde yer alan fırsatlar ve tehditler gibi erişilebilecek bütün veriler toplanarak firmanın sahip olduğu risklerin saptanması gereklidir (Güredin, 1988: 74).

1.5.5. Önemlilik Derecesi ve Denetim Riskinin Belirlenmesi

Bağımsız denetim kavramı tamamıyla incelendiği zaman denetim sürecinin bazı analitik incelemeler ve analizler barındırması önemli ifadeler olarak karşımıza çıkmaktadır. Denetim atanan ekiplerin bu analitik kuralları gerçekleştirebilmeleri için önceden bir hazırlığa ihtiyaçları bulunmaktadır. Bu aşamada ele alınacak finansal tabloları meydana getiren veri, doküman ve kalemlerin ehemmiyet seviyesi saptanmak durumundadır.

Bir kalemin bağımsız denetimde önemlilik derecesi (materiality), ilgili kalemin özellik ve sayısalılığı ile alakalıdır. Eğer o kalemde sunulan verilerin noksan ya da yanlış olması halinde bu veriyi kullanmak suretiyle karar veren kişilerin bu kararlarda mühim düzeyde değişiklik meydana getiriyorsa bu kalem önemli olarak atfedilir (Erdoğan vd. 2012: 21). Yapılan her denetim için önemlilik derecesi farklılık gösterebilmektedir. Örnek vermek gerekirse toplamda bir milyon dolar tutarında bir değişiklik küçük hacimde olan bir firmanın finansal tabloları için önemliyken (material); yüksek hacme sahip firmalar için önemsiz (immaterial) olabilmektedir (Arens ve Leobbecke, 1980: 236).

Önemliliğin her ne kadar tanımlaması yapılsa ve önemlilikle ilgili denetim kriterleri düzenlense de önemliliğin kısmi bir kavram olduğunun altı çizilmelidir. Fakat denetimi yapan kişinin belirlemiş olduğu önemlilik derecesi, açıklanabilecek bir

mantığa sahip olmalıdır. Örnek vermek gerekirse hesaptaki hareketliliğin çok olduğu kasa hesabında yanlış olması ve yolsuzluk ihtimali, daha az hareketliliğe sahip peşin ödenen sigorta gideri hesabından fazla olacağı için, risk de aynı düzeyde fazla olacak ve buna bağlı önemlilik derecesi de herkes tarafından fazla kabul edilecektir (Güredin, 1988: 107).

Önemlilik derecesinin belirlenmesi durumu, denetimi yapan kişinin yetkisinde olduğundan denetçi kişinin kendisini finansal tablo kullanıcıları yerine koyarak hareket etmesinde yarar olacaktır. Önem derecesi yüksek olan kalemlerden diğerlerine oranla daha fazla delil alınarak ele alınması denetimin daha sağlıklı neticeler vermesi konusunda önem taşımaktadır (Ercinler, 2014: 47).

Geldiğimiz noktada gerçekleştirilmekte olan bağımsız denetim süreçlerinde, firmanın sene içinde gerçekleştirmiş olduğu tüm muhasebe kayıtlarının ele alınması mümkün olamamaktadır. Dolayısıyla bağımsız denetim yapan firmalar, müşterilerinin analizini yaptıktan sonra onlara ait muhasebe kayıtlarının önem derecelerine göre örneklem atayarak çalışmalarına devam etmektedirler. Tüm kayıtların ele alınamaması dolayısıyla her denetim kendi içerisinde bir denetim riskine (audit risk) sahiptir.

Denetim riski: Denetlenen firmaların finansal tablolarında mühim seviyede hatalar olmasına karşın denetçinin görüşünün “olumlu (unqualified) ve gerçeğe uygun (fairy)” olma olasılığıdır (Arens ve Leobbecke, 1980: 241).

Denetim riski= Doğal Risk x Kontrol Riski x Bulma Riski (1)

Eşitlikte (1) görüldüğü üzere gerçekleştirilen denetimde toplam risk; doğal risk (inherent risk), kontrol riski (control risk) ve bulma riskinin (detection risk) bileşimidir (Hogan ve Wilkins, 2008: 221). Burada doğal risk, iç kontrol mekanizmasının olmadığı bir ortamda kimi muhasebe kalemlerinin sahip olduğu yapı dolayısıyla hata barındırma riskini ifade eder. Kontrol riski ise, iç kontrol mekanizmasının hesaplarda var olan doğal riskleri saptayamama riskidir. İç kontrol mekanizması muhasebe kayıtları içerisindeki yanlışları tespit eder ve düzeltilmesini sağlar. Başarı sağlamış bir iç kontrol mekanizması ile kontrol riski ters yönlü bir ilişki içerisinde. Doğal risk ve kontrol riskinin bileşimi yanıltıcı beyan olarak isimlendirilir. Yanıltıcı beyan bilinçli bir şekilde

yapılırsa hile, bilmeden ve/veya farkında olmadan yapılırsa hata olarak adlandırılır. Denetçinin ortaya çıkarmak istediği toplam hata miktarı yanıltıcı beyan kadardır. Bu yanıltıcı beyanları denetçinin tespit edememe olasılığı da bulma riski'ni oluşturmaktadır (Arens ve Leobbecke, 1980: 242; Kaval, 2008: 111-113; Erdoğan vd. 2012: 30-31).

$$\text{Denetim riski} = \text{Doğal Risk} \times \text{Kontrol Riski} \times \text{Bulma Riski} \quad (2)$$

$$\text{Denetim riski} = \text{Yanıltıcı Beyan Riski} \times \text{Bulma Riski} \quad (3)$$

Denetim riski ile yanıltıcı beyan riski ve bulma riski arasında ters yönlü bir ilişki vardır.

Denetimi gerçekleştirilecek işletmede şayet yanıltıcı beyan riski yüksek ise toplam risk düzeyinin azaltılması için bulma riskinin azaltılması gerekir (Hogan ve Wilkins, 2008: 221). Bulma riskinin düşürülebilmesi için de örneklem ve kanıt sayısının artırılması ve uygulanan tekniklerin çoğaltılması gerekmektedir.

1.5.6. İç Kontrol Sisteminin Analiz Edilerek Kontrol Riskinin Belirlenmesi

Eşitlik 1'de açıklandığı üzere gerçekleştirilecek her denetim risk içermektedir. Bu risk, hesap ve işlemlerin sahip olduğu doğal yapıdan, iç kontrol mekanizmasından veya gerçekleştirilen denetimden dolayı olabilir. Denetimin sahip olduğu riski hesaplayabilmek için doğal risk ve kontrol riskinin doğru tespit edilmesi gerekmektedir. Dolayısıyla denetimden sorumlu ekip, denetim kriterlerinin mecburi olarak yapılmasını talep ettiği, müşterinin iç kontrol mekanizması hakkında notlar almak, anketler yapmak veya iş akış şemaları oluşturmak yoluyla iç kontrol mekanizması hakkında veriler elde eder. Bu veriler doğrultusunda denetimi yapan kişi, iç kontrolün görevlerini hangi düzeyde yerine getirdiğini detaylı bir şekilde tespit etmek amacıyla Kontrol Testleri uygular (Haftacı, 2016: 109). İç kontrol sisteminin amacına uygun işleyip işlemediğinin kontrol edilmesi “işlem testi” ya da “uygunluk testi” olarak adlandırılır (Gürbüz, 1995: 69-74).

İşlem Testi kendi içinde Sistem Testleri ve Fonksiyon Testleri olmak üzere ikiye ayrılır. Sistem testleri; iç kontrol mekanizmasının yeterli olup olmadığının araştırılmasını sağlarken fonksiyon testleri mevcuttaki iç kontrol mekanizmasının yapısı bakımından yeterli olduğu düşünülse bile düşünüldüğü gibi bir işleyişe sahip olup olmadığının belirlenmesine yönelik testlerdir (Kaval, 2008: 144).

Seçimi yapılan işlemlerin testten geçirilmesi sonrasında iç kontrol mekanizmasının işleyip işlemediği tespit edilerek kontrol riski saptanır. Sistemin kuvvetli olduğu ve yürüdüğü firmalarda kontrol riski düşük; tersi durumda ise kontrol riski yüksektir. Riskin düşük olduğu işletmelerde gerçekleştirilen denetimin vakti kısılır, maliyetler azalır. Tersi durumda ise süre uzar ve maliyet artar (Haftacı, 2016: 76; Karacan ve Uygun, 2016: 129). Bu yüzden iç kontrol sistemi ve iç kontrol mekanizmasının fonksiyonu işletmeler için önemli bir unsurdur.

1.5.6.1. İç Kontrol Sistemi

Firmalar büyüdükçe, faaliyet alanları genişledikçe, kaydı yapılan işlem sayısında artış oldukça ve işlemler karmaşık hale geldikçe yönetim ekibinin, firmanın tüm faaliyetlerini, hesaplarındaki hareketliliği, işlem aşamalarını dolaysız olarak kontrol etmesi olanaksız hale gelmektedir. Bu kontrolleri ve denetimleri yapabilmek için 1940'lı senelerden itibaren firmalarda iç kontrol ve iç denetim sistemlerinde gelişmeler görülmeye başlanmıştır. İç kontrol mekanizmaları firmaların etkinliklerinde artış göstermeleri, varlıklarını muhafaza etmeleri ve kayıplara engel olmaları, muhasebe sistemini takiben yanlış ve hilelerin engellenmesi amacına hizmet eden sistemlerdir. Ek olarak iç kontrol mekanizması bağımsız denetim yönünden de önem arz etmektedir. Hazırlanan finansal tablolara güvenilirlik düzeyini gösteren firmanın iç kontrol mekanizması olarak kabul edilmektedir (Gürbüz, 1995: 45).

Tablo 6. İç Denetim ve Bağımsız Denetimin Karşılaştırılması

Özellik	İç Denetim	Bağımsız Denetim
Görevlendirilmesi	İşletme yönetimi tarafından görevlendirilir	Üçüncü kişiler özellikle ortaklar tarafından görevlendirilir.
Amaç	İşletme yönetimine hizmet eder.	Üçüncü kişilere güvenilir finansal bilgiler sağlamak.
Görev kapsamı	Yönetim tarafından belirlenir.	Genelde finansal tabloları denetler.
Muhatap	Yönetim	Ortaklar ve diğer üçüncü kişiler.
Yetki kaynağı	Yönetim	Yasal düzenlemeler.
Sorumluluk	Yönetime karşı sorumludur.	Kusurlu olduklarında yasalar önünde suçludur.
Bağımsızlık	İşletmenin çalışanıdır.	İşletmeden bağımsızdır.
Çalışma süresi ve Ayrıntı	Yıl boyunca işletmede inceleme yapma fırsatı olduğu için daha ayrıntılı incelemeye zaman ayrılabilir.	Genelde dönem sonunda yıllık finansal tabloların denetimini yaptıklarından iç denetim kadar zamanları olmayabilir.

Kaynak: Gürbüz, 1995:57

İç denetim, danışmanlık ve güvenceyle ilgili faaliyetlerin fonksiyonel bakımdan bağımsız ve tarafsız yürütülmesinin gerekli olduğu bu tanımdan anlaşılmaktadır (Uzun, 2009: 63).

İç denetim sisteminin bağımsız olması, yani denetçinin yönetim kademesinden ayrı olması ve özel statüye sahip olması, uluslararası standartlar içinde vazgeçilmesi mümkün olmayan bir şart olarak görülmektedir (Örenay, 2010: 141).

İç denetim, örgütlü çalışmalara kıymet katmak ve bu çalışmaların gelişmesini sağlamak için kaynakların ekonomik, etkili ve verimli olma temeline uygun olarak hangi seviyede yönetildiğini tespit etmek ve rehberlikte bulunmak için yapılmakta olan bağımsız, objektif teminat sağlama ve danışmanlık etkinliğidir (Özdemir, 2011: 2).

İç denetim, bir organizasyonun çalışmalarını değerli kılmak ve gelişmesini sağlamak için düzenlenmiş tarafsız, bağımsız bir danışma ve güven faaliyetidir. İç denetim, bir organizasyonun risk yönetimi, kurumsallık ve kontrolle ilgili süreçlerinin etkinliğini değerlendirip geliştirmek amacıyla disipline edilmiş ve sistemli bir yaklaşım getirmek suretiyle organizasyonun amaçlarına ulaşmasına yardım etmektedir (Yılancı, 2006: 7).

İç denetim, iç kontrol sisteminin bir unsurlarından biridir ve iç kontrolün güvenilirlik ve işleyişini sağlamaktadır. İç denetim, örgüt içinde çeşitli tecrübelerle geliştirilmiş çok sayıda standartlardan oluşmuş bir topluluktur. İç denetim, örgütün yönünü gösteren bir pusula işlevine sahiptir. Modern iç denetim, tanımında yer bulan bütün unsurları kapsayacak biçimde yapılan bir iç denetim etkinliği, örgüt politika ve amaçlarının gerçekleşmesi için yönetime ayna tutan bir işlevi bulunacaktır (Koçak ve Kavakoğlu, 2010: 123).

İç denetim çalışmaları, tarafsız ve bağımsız iç denetçilerce uygulanmaktadır. İç denetçiler, iç denetim etkinliğini aktif bir biçimde gerçekleştirebilmesi için bazı özellikleri taşımaları gerekmektedir. Bu nitelikler (Kapoor ve Brozzetti, 2012: 34):

- Bütünlük ve karakter
- İletişim becerileri
- Uzmanlık ve teknik beceriler
- Zekâ
- İş sezgisi
- Mesleki şüphecilik
- Meraklılık
- Enerjik kişi becerileri
- Bilgi teknolojileri bilgisi

- Kişilik

İç denetimin başlıca nitelikleri (Üst Yöneticiler İçin İç Kontrol ve İç Denetim Rehberi, 2006: 6):

- İç denetim, sertifikalı iç denetçilerce gerçekleştirilmektedir.
- İç denetim, genel kabul görmüş standartlara göre gerçekleştirilir.
- İç denetim, iç denetim birimi tarafından yapılan risk odaklı denetim plan ve programları esas alınarak yapılır.
- İç denetim sistematik, sürekli ve disiplinli bir yaklaşımla gerçekleştirilir.
- İç denetim faaliyeti bağımsız olarak yerine getirilir. Denetim planlaması ve programlanması, uygulanması ve raporlanması her türlü müdahaleden uzak ve serbestçe iç denetçiler tarafından gerçekleştirilir.
- İç denetim, mali ve mali olmayan tüm işlemleri kapsar.

1.5.6.2. İç Kontrol Sistemi İnceleme Yöntemleri

Muhasebe kayıtlarında karşı karşıya gelinen hatalar çoğunlukla bilgi eksikliği, özensizlik vb. nedenlerle kasıtlı olmaksızın yapılan hatalar, yolsuzlukların gizlenmesi, vergi kaçırma ve firmayı mevcut olduğundan daha iyi gösterme amacıyla uygulanan hileli kayıtlardan kaynaklanmaktadır (Gürbüz, 1995:61).

Bağımsız denetim yapan kişi iç muhasebe sisteminin sahip olduğu yapıyı ve sistematüğını ele alarak buna benzer hata ve hileleri saptamaya çalışır. Bu nedenle firmanın iç kontrol mekanizmasını kendi içerisinde bölümlere ayırarak her bölüm için bir uzman ataması yapılır. Birbirleriyle ilgili olan hesaplar ve işlemler aynı bölümde gruplanır (Güredin, 1988: 182).

Bu bölümlendirmeler finansal tablolar esas alınarak, bilanço kalemleri ve gelir tablosu kalemleri şeklinde departmanlar, bölümler veya şubeler esas alınarak firma işleyişleri veya işlem akışları esas alınarak; hasılat döngüsü, harcama döngüsü, üretim

döngüsü, finansman döngüsü, personel ve ücret döngüsü, stok ve üretim döngüsü vb. şeklinde iş/işlem akış şemaları hazırlanarak yapılabilmektedir (Gürbüz, 1995: 67).

İşlem döngüleri, firmanın faaliyet konusu ile uyumlu olmalıdır. İşlem adımları firmadan firmaya değişiklik gösterebilmektedir. Üretim firmasının işlem döngüsü ile ticari firmaların veya hizmet içerikli firmaların işlem döngüleri birbirinden farklı olabilir.

İç kontrol mekanizması hakkında ön planlama yapılırken elde edilen verilere ek olarak işlem ve uyumluluk testleri akabinde kontrol riski tespit edilir. Bu aşamadan sonra ise planlama sona erer ve detaylı denetim planı ve prosedürleri yazılı olarak hazırlanır; sağlanacak olan denetimin zamanı ve şekli denetçi tarafından belirlenir (Gürbüz, 1995: 172; Güredin, 1988: 72).

1.5.7. Maddi Doğruluk Testlerinin Yapılması

Kontrol testleri sona erdikten sonra doğruluk testleri yapılmaktadır. Doğruluk testleri, denetimin hedeflediklerinden biri olarak yönetimin iddiada bulunduğu önermelerin doğru olup olmadığının saptanmasıdır. Sistem ve Fonksiyon testlerinden hareketle firmanın sahip olduğu kontrol mekanizmasının yapısal ve işlevsel mevcudiyeti de saptanmış olur. Ancak sistem ve kontrol testlerinin yapılmış olması finansal tablolar içerisindeki verilerin tam olarak doğru ve realiteye dayalı olduğu anlamını taşımamaktadır. Denetimi yapan kişi sistem ve kontrol testlerinden sonra bir görüşe sahip olur ancak bu görüşten emin olabilmesi için finansal tablolardaki verileri daha ayrıntılı testler ile analiz etmelidir. Bu noktadan hareketle denetçi maddi doğruluk testleri ve analitik testler uygulamaktadır (Kaval, 2008: 145).

Maddi doğruluk testleri, muhasebe birimince kayıt altına alınan işlemlerin tam, doğru, cari dönemle alakalı ve kaydedilen hesabın doğru olup olmadığını saptamayı amaçlayan testlerdir. Satışlar hesabına kaydı yapılmış biri işlemin gerçekten bir satış olup olmadığının belirlenmesi veya maddi duran varlıkların gerçekte mevcut olup olmadığının belirlenmesi maddi doğruluk testlerine örnek olarak verilebilir (Erdoğan vd. 2012: 70; Güredin, 1988: 123).

Maddi doğruluk testlerinde işlem ve hesaplar çeşitli yönleri ile değerlendirilmektedir (Güredin, 1988: 33). Bunlar;

- Fiziken var olup olmadığının araştırılması,
- Yapılan değerlemelerin doğru olup olmadığının araştırılması,
- Kayıtların doğru yapılıp yapılmadığının araştırılması,
- Yapılan sınıflandırmaların doğruluğunun ve uygunluğunun araştırılması,
- Kapanış kayıtlarının doğruluğunun araştırılması,
- Yapılan açıklamaların gerçekliliğinin araştırılması şeklinde sıralanmaktadır.

Denetçi maddi doğruluk testleri sonucunda finansal tabloların hatalı bilgi içerip içermeme olasılığı ile ilgili bir tahminde bulunur ve bu olasılığa göre uygulayacak olduğu analitik testlere karar verir (Karacan ve Uygun, 2016: 233). Hatalı bilgi olasılığı yüksek olan işletmelerde düşük olana göre daha fazla teknik uygulayarak denetim riski düşürülmeye ve isabetli bir görüş bildirilmeye çalışılır.

1.5.8. Bağımsız Denetim Süreci

Rakamlar ile ifade edilen verilerin daha önceden belirlenmiş olan ölçütlere uyumlu şekilde hazırlanıp hazırlanmadığı durumunun tespit edilmesi ve bu konuda rapor hazırlamak gayesiyle gerçekleştirilen denetimler bağımsız denetimlerdir (Gürbüz, 1995: 5). Bağımsız denetim süreci, denetimi gerçekleştirecek firmanın tercih edilmesi ve bu işin denetim şirketi tarafından kabul görmesi ile başlayarak art arda sıralanmış birçok adım gerçekleştirildikten sonra uygulanan inceleme neticesinde ulaşılan görüşün raporlanması ile bitmektedir (Güredin, 1988: 65; Anıl, 2010: 38).

Bağımsız denetim, firmaların finansal tabloları ve başka finansal değerler ile denetime söz konusu farklı konuların, çeşitli kurallarla ahenkli olduğu hususunda Türkiye Denetim Standartları (TDS) kapsamında uygun güvenilirlik vermek maksadıyla yapılmaktadır (Bağımsız Denetim Yönetmeliği, Md. 5).

Bağımsız denetim süresi aşağıdaki şekilde özetlenebilir:

Tablo 7. Bağımsız denetim süreci

Risk Değerlendirme	Sözleşme Öncesi	• Denetlenecek İşletme hakkında bilgi toplamak • Müşteri işletmeye ziyarette bulunmak • Kilit personelle iletişim kurmak • Sektöre ve işletmeye ait verileri değerlendirmek • Bir önceki denetçi ile görüşmek
	Sözleşme Sonrası	• İç kontrol sistemini incelemek • Sürekliliğe ilişkin ön değerlendirme yapmak
Kanıt Toplama	• Maddi doğrulama prosedürleri • Kontrol testleri • Analitik incelemeler • Hesapların denetimi	
Denetimin Tamamlanması ve Raporlanması	• Çalışma kağıtlarını düzenlemek • Çalışma kağıtlarını tekrar incelemek • Hataları düzeltmek • Şarta bağlı olay ve bilanço sonrası olayları incelemek • İşletmenin sürekliliğini değerlendirmek • Denetim raporunu hazırlamak	

Tabloda da görüleceği gibi bağımsız denetimde firmaların devamlılığının değerlendirilmesi, denetimin nihayete ulaştırılması esnasında gerçekleştirilmektedir. Standart olarak kabul edilene göre sürekli olabilme durumunun değerlendirilmesi etkinliğinin nihayetinde firma açısından negatif bir durum söz konusu ise bu durum direkt denetim raporuna etkilemektedir.

Firmanın devamlılığıyla ilgili mühim belirsizlik hali söz konusu değilse genellikle denetim raporunda herhangi bir değişiklik yapılmamaktadır. İçerisinde

süreklilik ile ilgili bir açıklaması bulunmayan olumlu rapor, firmanın gelecek yıl faaliyetlerinin devam edeceği konusunda da uygun bir güvence vermektedir. Olumlu rapor, firmaya ilişkin finansal bilgilerin belirli koşullara uygun olması hususunda ve bu bilgilerde mühim yanlışlık yapılmadığına dair uygun güvence sağlamaktadır. Sürekliliğin değerlendirilme faaliyeti bağımsız denetim içerisinde önemli bir konudur. Ek olarak devamlılığın önemli olması sebebiyle, denetleyen kişinin firmanın sürekliliğine ilişkin risk olarak gördüğü durumlar, bağımsız denetimde standart kabul edilmiş kurallara göre “Kilit Denetim Konuları” çerçevesinde değerlendirilmektedir (BDS 701, Md. 4).

Bağımsız denetim bakımından firmalarda devamlılık olgusu genellikle yatırımcıları ilgilendirmektedir. Tamamıyla ele alındığında, detaylı bir şekilde işletmelerin sürekliliğini irdelemek, bağımsız denetim yapanlar açısından vakit ve finansal koşullar sebebiyle uygun bir durum değildir. Bu sebepten ötürü bağımsız denetim yapan kişiler, firmalarda süreklilik konusunu ele alırken, yatırımcı kişiler ve çıkar sağlayanların kararlarına etki edebilecek “önemlilik” seviyesindeki, süreklilikle ilgili problemleri öncelik atfetmektedirler.

Denetim sektöründe düzenleme ve standardizasyonların amaçlarından biri, firmalarda şeffaflık kavramının oluşumunu sağlayarak yatırım yapan kişileri ve devleti korumaktır. Yatırım yapan kişilerin temel amacı bu yatırımlarından kazandıkları getirileri devamlı hale getirmek, devletin amacı ise işletmelerden gelen vergilerin devamlı olmasını sağlamaktır. Bu amaçların hayata geçirilmesinde firmaların sürekli olması en büyük etkidir. Buradan hareketle firmalarda süreklilik problemi çok yönlü bir konudur (Terzi, 2016: 516).

Bağımsız denetim içerisinde sürekliliğin değerlendirilmesi hususu, yatırım yapan kişiler ve devletin süreklilik bakımından sahip oldukları beklentileri karşılamaları için onlara hizmet sunmaktır.

Türkiye’de yürürlükte olan Bağımsız Denetim Yönetmeliği’nin (BDY) 19. maddesinde bağımsız denetim her hesap dönemi için firmanın iş teklifiyle başlayan, Türkiye Denetim Standartlarına (TDS) göre planlanıp programlanarak yürütülen ve denetim neticesinin rapor edilmesiyle sona eren bir süreç olarak tanımlanmaktadır.

Konuyla ilgili yönetmelik içerisinde gerçekleştirilen tanımlamadan da anlaşılacağı gibi bağımsız denetim bir süreç niteliği taşımaktadır ve bu çalışmalar dört farklı aşamadan meydana gelmektedir. Her aşama kendi içerisinde alt aşamalara sahiptir. Bu aşamalar sırasıyla şu şekildedir (Arens vd., 2014: 163):

- Müşterinin Kabulü ve Planlama Aşaması: Denetimin risk esaslı denetim kurallarını temel belirleyerek plan yapması ve yönetiminin oluşturulmasıdır. Denetçiler, işletmelerin risk durumlarını belirlemek için belirli bir denetim çalışma politikası kabulü oluşturur ve denetim riskini en aza indirmelidir. Bu nedenle denetim riski açısından sektördeki işin durumu hakkında bilgi toplamak, geçmiş finansal tabloları incelemek gibi dikkat edilmesi gereken birçok husus vardır. Daha sonra, denetçi denetim işini kabul etmişse, müşteri işletmeye bir kabul mektubu gönderir ve kabul mektubunu imzalayarak denetçiye iade etmesini ister. Bu yazı taraflar arasında denetim sözleşmesi olarak kabul edilir. Denetçi, risk prosedürlerini, önemli hata riskini, denetim kalitesini belirler. Denetim planı, denetim sırasında meydana gelebilecek değişikliklere her zaman uyum sağlayacak şekilde esnek bir şekilde hazırlanmalıdır. Denetimin planlanması iş ortamının ve faaliyetlerinin tanınması; denetim faaliyetlerinin sınıflandırılması; iç kontrol sistemi hakkında bilgi vermek; önemlilik seviyesinin belirlenmesi; denetim risk seviyesinin belirlenmesi; denetimin amaçlarının belirlenmesi; denetim programı yazmak; denetim döneminin ve tarihinin belirlenmesi; denetim personelinin atanması ve denetimi gibi bir dizi işlemten oluşmaktadır (Hüner, 2014: 36).

- Kontrol Aşaması: Kayıt altına alınmış işlemlerin maddi olarak doğruluğunun test edilmesi ve kontrolünün sağlanmasıdır. Bu aşamada denetim çalışmaları detaylı olarak yapılır, kanıtlar toplanır ve değerlendirilir; ayrıca bu süreç denetimin koordinasyonu, gözetimi ve kontrolü için temel oluşturur. Kontrol, inceleme ve değerlendirme ile başlar. İç kontrol sisteminin denetimi bir uygunluk denetimidir. İç kontrol sisteminin denetlenmesinin amacı, finansal tablolardaki büyük hata, aldatma ve düzensizlikleri önlemek ve varsa tespit etmektir (Kaval, 2008).

- Analitik İnceleme Aşaması: Testlerin analitik olarak gerçekleşmesi ve hesap ayrıntılarının testten geçirilerek ele alınmasıdır. Bu süreç yürütülen denetim

programının yeniden değerlendirildiği, gelecekteki olası belirsizliklerin değerlendirildiği, bilanço tarihinden sonraki önemli olayların incelendiği, toplananların uygunluğunun ve yeterliliğinin analiz edilmesi gibi çalışmaların ardından kanıtların toplandığı süreçtir. Denetçi, tespit ettiği herhangi bir hata için müşteri şirketinden düzeltme talep edebilir.

- Raporlama Aşaması: Denetimin tamamlanarak rapor olarak sunulmasıdır. Denetçi, sonucu olumlu, olumsuz, koşullu görüş veya fıkirden kaçınma olarak beyan edebilir. Denetim sürecine ilişkin bu rapor, finansal tablo kullanıcıları tarafından görülen tek belgedir. Denetimin tamamlanmasının ardından denetçi, elde edilen kanıt ve belgeleri ilişkilendirir, yorumlar ve sonuçları yazılı olarak birbirine bağlar. Bu yazılı sonuç, bağımsız bir denetim raporudur. Denetim raporunun denetçinin ne yaptığını açıklamak ve belirlenen önemli konuları bildirmek olmak üzere iki amacı vardır.

1.6. Bağımsız Denetimin Yararları

Güvenilir bilgi sağlama işlevi, bağımsız denetim önemli hale getiren başlıca sebeptir. Yönetim kademesine finansal tablolar konusunda tahmin, denetim, raporlama ve analiz gibi konularda geleceğe ait kararların tespit edilmesinde yol gösterici bir nitelik taşıması, bağımsız denetimi önemli hale getiren bir diğer unsurdur (Holmes and Overmyer, 1975: 2).

Bunun yanında; işletmenin büyümesi, işletmelere devlet tarafından yapılan müdahalenin artması, işletmeyle ilgili çıkar gruplarının güç kazanması ve sayılarının çoğalması, iş hayatındaki rekabet ortamının giderek şiddetli hâle gelmesi, insanın faktör olarak öneminin artması gibi konularda bağımsız denetimin önemiyle doğru orantılıdır (Aktuğlu, 1996: 11-12).

Bağımsız denetim uygulamalarının denetleme yapılan işletmeye, kamuya ve devlete yararları vardır.

1.6.1. Bağımsız Denetimin Denetlenen İşletmeye Yararları

Bağımsız denetimin, denetlenen işletmeye yararlarını aşağıda verildiği gibi sıralamak mümkündür:

- İşletmeye ait kayıtlara ve belgelere dayanarak düzenlenmiş olan finansal tabloların işletmeyle ilgili gerçekleri yansıtıp yansıtmadığını tespit eder.
- İşletme tarafından gösterilen faaliyetlerin yasal düzenlemelere uygunluk durumu araştırır, bu konuda bir eksiklik varsa düzeltilmesine yardım eder (Doğan ve Hatunoğlu, 1996: 133).
- İşletmenin yönetim kademesinin ve işletme personelinin yasa dışı faaliyetlerde bulunma eğilimlerinin kısılmasına yardım eder.
- Denetlenen finansal tablolar, vergi beyannamelerini oluşturacakları için sözü edilen tabloların güvenilir olması, devletin yapılacağı bir vergi denetiminde karşılaşılabilecek riskleri azaltır (Güredin, 1994: 16)
- Denetim yapılarak raporlanmış finansal tablolar, işletmelerin yönetim kademesinin alacağı kararlara rehberlik eder (Dabbağöğlu, 1998: 4).
- Finansal tablolar ve raporlarda analizler yapmak suretiyle, işletmenin ekonomik yapısını yetkili makamlara tam ve güvenilir şekilde aktarmaktadır. Söz konusu durum, işletmenin kredibilite düzeyini arttırmaktadır.
- İşletmenin yönetim kademesinin ve işletme personelinin yaptıkları faaliyetlere yardım ederek söz konusu faaliyetlerin etkinlik düzeyini arttırmaktadır.
- Daha etkin bir iç kontrol sisteminin kurulmasını sağlamaktadır.

1.6.2. Bağımsız Denetimin Devlete Yararı

Sağlıklı veriler dikkate alınarak yapılan bağımsız denetim, planlama, kamu gelirlerinde ve harcamalarında, devletin kredi, teşvik politikalarında ve genel ekonomi politikalarında daha etkili, verimli ve gerçekçi olunması noktasında temel oluşturacağı

için ÷lkeye planlama ve bilgi üretimi konularında faydalar sağlayacaktır. Bağımsız denetimin, devlete yararlarını aşağıda verildiğı gibi sıralamak mümkündür (Dede, 1995: 51-52):

- Bağımsız denetim, devletin vergi gelirlerinin artması konusunda da devlete yardım etmektedir.
- İşletmenin yönetim kademelerinin ve ortaklarının vergi konusunda yasa dışı faaliyetlerde bulunma eğilimlerinin kısılmasına yardım eder.
- Belediyeler, kamu iktisadi teşebbüsleri, vakıf ve dernekler ile bunlara ait iktisadi kurumların bağımsız denetimden geçmeleri, bu kuruluşlardaki yolsuzluklara engel olunmasına ve söz konusu kuruluşların etkin şekilde çalışmasına yardımcı olmaktadır.
- Vergi denetimi yapan personel, bağımsız denetçilerin düzenledikleri mali tabloları incelemek için daha az zamana ihtiyaç duyacakları için diğer vergi kaçak ve kayıplarına yönelebileceklerdir.
- Özellikle kurum ve kuruluşların bağımsız denetimden geçmeleri, yatırımcılarına bu kuruluşlarla ilgili güvenilir ve doğru bilgiler verecektir.

1.6.3. Bağımsız Denetimin Kamuya Yararları

Bağımsız denetimin, kamuya yararları aşağıda verildiğı gibi sıralanabilir:

- Her şeyden önce Sermaye Piyasası, bir güven ortamına dayandığı için söz konusu piyasada verilen bilgilerin doğruluk ve güvenilirlik düzeylerinin yüksek olması gerekmektedir. Sermaye piyasasının verimli ve etkin çalışabilmesi için, kamuya açıklanan raporlarda işletmelerle ilgili bütün önemli bilgilerin bulunması gerekmektedir. Bağımsız denetim, bunun sağlanmasındaki en etkili yoldur (Uman, 1985: 16).
- Yatırım bankaları ve ticaret bankaları gibi Mali Kurumlar, mali katılım ya da ödünç verme nedeniyle temasa geçtikleri girişimcilerden, işletmelerinin ve işlerinin ve mali durumlarıyla ilgili bilgiler ve detaylı raporlar talep etmektedirler. Sözü edilen

raporların, alınacak finansman desteklerine ya da açılacak kredilere dayanak teşkil edebilmeleri için tarafsız ve yetkili inceleme organları tarafından düzenlenerek onaylanmaları gerekmektedir (Muhasebe Uzmanları Derneği, 1974: 4).

Denetim raporların istenen özellikleri taşıyabilmesi için bağımsız bir denetimden geçmesi gerekmektedir.

Bağımsız denetimden geçmiş finansal tablolar, işverenlere, işçilere ve sendikalara ücret ve sosyal yardım pazarlığı yapılırken objektif bilgiler sağlamak suretiyle yardım eder.

Bir işletmenin alınması, satılması veya bir başka işletmeyle birleştirilmesi durumlarında, alıcı, satıcı ve diğer paydaşlara güvenilir objektif bilgiler sağlamaktadır.

Bağımsız denetimden geçmiş finansal tablolar, işletmenin paydaşlarına, özellikle işletmeyle iş ilişkisi içinde müşterilere, denetlemeden geçen işletmenin finansal yapısı, karlılık durumu ve verimliliği hakkında güvenilir ve objektif bilgiler sağlamaktadır. (Güredin, 1994: 16-17).

Denetlenmiş finansal tabloların kamuya açıklanmasıyla, işletmeye yatırım yapmayı düşünen yatırımcıların işletmeyle ilgili risklerden haberdar olmasını sağlamaktadır.

Bağımsız denetimden geçmiş finansal tablolar, bir işletmeyle ilişkileri olan kurumların tamamına, o işletmeyle ilgili tarafsız, güvenilir ve objektif bilgiler vermektedir.

İKİNCİ BÖLÜM

İŞLETMELERDE SÜREKLİLİK VE SÜREKLİLİK KAVRAMININ DEĞERLENDİRİLMESİ

2.1. İşletmenin Sürekliliği Kavramı

İşlem muhasebesinin sürekliliğiyle ilgili ilke, hesapsal bireyin kuruluştaki başlamış olan ömrünün sürekliliğini tespit eden temel bilgi, kanı ve düşüncedir (Yazıcı, 2001: 42). IASCF Kurulu (International Accounting Standards Committee Foundation- Uluslararası Muhasebe Standartları Komitesi) çalışmaları çerçevesinde çıkarılan TMS'nin (Türkiye Muhasebe Standartları) kavramsal çerçevesinde yer alan m. 25'te işletmenin sürekliliği kavramının açıklaması: "Finansal tablolar, doğal olarak işletmenin sürekliliği ve faaliyetlerini öngörülebilir bir gelecekte de sürdüreceği varsayımından hareketle hazırlanmaktadır. Böylece işletmenin tasfiye edilmeye ne ihtiyacının ne de niyetinin olduğu, faaliyet hacminin de dikkate değer ölçüde azalmaya uğramayacağı kabul edilmektedir. Eğer bu çerçevede bir ihtiyaç ve niyet söz konusuysa finansal tabloların farklı bir gerekçeyle hazırlanması ve bu gerekçenin açıklanması gerekmektedir" şeklinde yapılmıştır.

İşletme, ekonomik yarar sağlayan bir varlık olma özelliğine sahiptir. Bu anlamda işletme sürekliliği kavramın ekonomik hayatın gerekliliğidir. İşletmelerin faaliyetlerinin sürekli olması; genel ekonomik yapıyı ve işletmenin faaliyetlerinden yararlanan yatırımcılar, müşteriler, borç verenler, çalışanlar, kamu idaresi olarak çıkarları olan tarafları olumsuz etkilemektedir. İşletmenin ömrü sürekliliği olması ise işletmenin kendisini geliştirme ve yenileme zorunluluğunu ortaya çıkarır ve sonuç olarak hayatın devamlılığını sağlamaktadır. Sürekli olarak varlığını sürdüren kavramı, işletmenin yükümlülüklerinin ifa edilmesine ya da varlıklara ilişkin bedellerinin tahmin edilen sürede yavaş yavaş tüketilmesine olanak sağlayan bir dönemi anlatmaktadır (Devlet Planlama Teşkilatı, 1970: 18).

Ana sözleşmede yer alan sınırlama biçimsel bir nitelik taşımaktadır; sabitleri değerlendirme, öngörü saptamaları ve geleceğe ilişkin ait planlamalar kurumun ömrünün sürekli olması temel kanaatine göre yapılmaktadır (Yazıcı, 2001: 42).

Finansal tablolar, işletmenin öngörülmesi mümkün bir gelecekte de faaliyetlerini sürdüreceği varsayımına dayanmak suretiyle düzenlenmektedirler. İşletmeden yarar edinen ilişkili taraflar faaliyetlerin düzenli bir şekilde ve sürekli olarak sürdürüldüğü ve yükümlülüklerin ifa edildiğini bilmek istemektedirler. İşletmelerin faaliyetleri, paydaşlar ile paydaşların işletmeden beklentileri, süreçleri, birbirlerinden farklı olduğu için bunların yansımalarını içine alan sürdürülebilirlik raporlarının içerikleri de işletmelere göre farklılıklar göstermektedir (Çalışkan, 2012: 156).

İşletmenin sürekliliği olgusu, işletme gelir giderlerinin süreleriyle ilgili de büyük bir öneme sahiptir. Örnek olarak işletmelerin uzun vadeli bono ve tahvil çıkartılmasının ortaya çıkan sonucu yıllara yayılması verilebilir.

Finansal tablolar, normal şartlarda öngörülmesi mümkün bir süreçte işletmenin sürekliliği varsayımıyla düzenlenmektedir. İşletmenin işletmeyle ilgili faaliyetlerine son vermek gibi bir niyetlerinin olmadığı ve işletmeyi buna zorlayacak şartların da olmadığı kabul edilmektedir. Dönemsellik varsayımı, sözü edilen varsayımı tamamlayan bir başka varsayımdır. Halbuki bilanço tarihlerinde, işletme tarafından gerçekleştirilen faaliyetler duraksamamakta, devam etmektedir. Ne var ki işletme tarafından gerçekleştirilen bir sonuç çıkartabilmek ve buna karşı alınacak tedbirleri tespit edebilmek için işletmenin sonuz olmayan ömrü, daha kısa, parça parça sürelerle bölünebilmektedir (Kaval, 2005: 161).

İşletmenin süreklilik durumu üzerinde olumsuz etkileri olabilecek bazı işlemler ve olaylar söz konusu olabilmektedir. İşletmenin sürekliliğini riske atan faktörlere aşağıdakiler örnek olarak verilebilir (Güredin, 2010: 75).

1. Yenilenen faaliyet zararları ve çalışma sermayesinde ortaya çıkan açıklar,
2. İşletmenin borçlarını vadesi geldiğinde ödeme konusunda güçlük çekmesi,
3. Büyük müşteri kayıpları yaşanması, deprem, su baskını gibi sigortası

yapılmamış doğal afetlerin meydana gelmesi,

4. Önemli yöneticilerin ve kilit noktada görev yapan personelin kaybı,

5. İşletmenin faaliyetleri için tehlikeli olabilecek hukuksal dava gibi bazı olayların varlığı.

İşletme sürekliliği konusunda olumsuz etkisi olabilecek olayların nitelikleri kadar, toplamdaki payı da önem taşımaktadır.

2.2. Muhasebe Biliminde İşletmelerin Sürekliliği Varsayımı

İşletmenin sürekliliği bir varsayımdır. Sözlükte “varsayım” kelimesi; deneylerle yeterli düzeyde doğrulanmamış fakat doğrulanacağı kabul edilen kuramsal düşünce, hipotez, faraziye (TDK, 2020). İşletmenin sürekliliği varsayımı, bilimsel akılcı sonuçlar çıkararak belli dayanaklarla ileri sürülen önermedir.

İşletmeler, toplumsal gereksinimlere cevap vermek amacıyla mal ya da hizmet üreten ekonomi iktisadi birimlerdir. İktisadi birimin geçici ya da sürekli olması, kendisi ve başkası için mal ve hizmet üretmesi, tek veya çok sahibinin olması; sosyalist, liberal ya da karma ekonomik sistem içinde işlemesi, özel sektör, tüzel kişi ya da devlete ait olması, iktisadi birimin işletme kabul edilebilmesine mani değildir. İktisadi birimin insan ihtiyaçlarına cevap verecek mal ya da hizmet üretmesi, bir başka ifadeyle, fayda yaratması esas olandır.

İşletmeler, yararı olan mallar ve hizmetler üretmektedir. Malın ya da hizmetin yararlı olması, sözü edilen ürünün insanların ihtiyaçlarına cevap verebilmesi ve bu yararı sağlayabilmesi, belli bir gayret gösterilmesine bağlıdır. İnsanların ihtiyaçları mal ve hizmetleri üretmek, işletmelerin kurulmasının temel nedenidir. İşletmeciler, sözü edilen ihtiyaçlara cevap vererek kendileri için kar ya da bir başka fayda sağlamayı amaçlamaktadırlar. Buradan anlaşılacağı gibi işletmelerin hepsinin kuruluş sebebi benzerlikler taşımasına rağmen kurumların ve kişilerin işletme kurma sebepleri farklı olabilmektedir. İşletme açan girişimciler, sadece karı amacıyla işletmeyi kurmazlar. Yerel yönetimler devlet ve vakıf kuruluşları gibi işletme kuran girişimcilerin işletme kurma sebepleri farklıdır. Bu tür kurumların devamlı olabilmesi için belli bir kazanç

sağlaması gerekli olsa da bunlar için kar etmek ikinci planda kalmaktadır.

İşletme yönetiminin amaçları, işletmenin kurulma ve var olma nedenidir. İşletmenin amaçları, işletmenin gelecek dönemde ulaşmayı hedeflediği yeri göstermektedir. İşletmelerin kuruluş amaçlarını aşağıda verildiği gibi sıralamak mümkündür:

- Uzun dönemde kar sağlayabilmek: Çalışmaların ölçütlerinden biri olan ve işletmenin amaçlarının gerçekleşme düzeylerini ortaya koyan kâr, özel işletmelerin temel amacıdır. Kâr, işletme biliminin yaklaşımına göre işletmenin belirli bir çalışma dönemi içinde sağladığı gelirlerden aynı dönem içinde yapılan giderlerin tamamının çıkarılmasından sonra kalan pozitif farktır. Genel Kabul Görmüş Muhasebe İlkeleri'ne (GKMİ) göre bir hesap dönemin ait kâr aşağıda verildiği şekilde ifade edilmektedir.

$$[(\text{Net satışlar} + \text{Diğer gelirler}) - (\text{Satışların maliyeti} + \text{faaliyet giderleri} + \text{diğer giderler})] = \text{KÂR}$$

Ticari kar adı da verilen bu kazançtan ödenecek vergiler de düşüldükten sonra geriye kalan kâra “dağıtımdan önceki kar” adı verilmektedir. Üretiminden vazgeçilen malın ya da hizmetin değeri ya da miktarı, üretimi yapılan bir malın ya da hizmetin fırsat maliyetidir. Kazanç yönünden önem taşıyan malın ya da hizmetin üretilmesinden yola çıkılarak elde edilen net kar olarak açıklanmaktadır.

- Topluma hizmet vermek: Kişilerin bir işletmeyi tercih etmelerinin üç nedeni vardır; sattıkları malın ya da hizmetin kalitesi, hizmet sunma biçimi ve fiyatı. İşletmeler tarafından topluma verilen hizmetin; tüketicilere hizmet ve toplumsal hizmet üst başlıkları altında incelenmesi mümkündür. Toplumsal hizmet, dolaysız hizmet ve dolaylı hizmet olarak ekinde sınıflandırılabilir. Dolaysız hizmet, genellikle kamu işletmeleri ile toplumsal amaçlı kuruluşlar tarafından gerçekleştirilmektedir. Dolaylı hizmet ise asıl amaçları kar etmek olan özel işletmelerin bu durumlarına karşın üretim faaliyetleri sırasında gerçekleştirdikleri toplumsal bazı hizmetlerdir.

- Ömrünü sürekli kılmak: Bir işletme varlığını devam ettirmedikçe amaçlarından hiçbirini gerçekleştiremez. Bundan dolayı varlığını sürdürmek, bir işletmenin en temel

amacıdır. İşletmenin sürekli var olabilmesi; faaliyetler için yaptıkları harcamaların faaliyetleriyle elde ettikleri gelirlerden daha düşük olmasına; kısaca belirli bir karlılık seviyesinde çalışmasına bağlıdır. Sözü edilen işletmenin bunu yakalayabilmesi, optimum kuruluş olmak yerine optimum büyüklüğü yakalamasıyla sağlanabilmektedir.

İşletmeler genellikle faaliyetlerini uzun bir dönem devam ettirmek amacıyla kurulurlar. Toplumun İhtiyacı olan malı ya da hizmeti üreterek yeter düzeyde gelir sağlamak suretiyle uzun dönemde kar etmek, bu şekilde de piyasada kalıcı olmak istemektedirler. Ömrünün uzun olması, işletmeler için güvenli bir gelir kaynağı anlamını taşıırken kalifiye elemanların gelecek kaygısı taşımadan güven içinde çalışmalarına imkân verecek bir iş ortamı sağlamaktadır (Yolaç, 2017: 61).

Görüldüğü gibi işletmenin sürekliliği hedeflemeleri, işletmelerin en önemli kuruluş amaçlarından birisidir. Bu esas uyarınca, işletme ömrünün genellikle bir sınırı yoktur. Bir işletmenin yaşam süresinin, aksi bir kanıt olmadığı sürece, süreklilik taşıdığı, sürekli olmasa da hiç değilse taahhütlerini, kontratlarını ve mevcut planlarını ifa etmeye yeterli olacak kadar bir süre için varlığını devam ettireceği varsayılmaktadır.

Finansal muhasebe âleminin temel köşe taşlarından biri de işletmenin sürekliliği kavramıdır. Temel olarak işletmenin sürekliliği, bilançonun değerini, işletmenin görünür gelecekte öte aktif kalacağını kabul ederek ortaya koymasısıdır. Buradaki anlam, işletmenin ticareti sonlandırma ve tasfiye etme amaçlarının olmamasıdır (Gray ve Manson, 2008: 663).

Süreklilik, muhasebe kişinin mevcut taahhütlerini ve uzun vadede amaçlarını ifa edecek kadar uzun bir süre faaliyetlerini sürdüreceğini varsaymaktadır. Bir yaklaşıma göre taahhütler farklı zaman aralıklarında olduğu için, eldeki bütün taahhütleri ileride tamamlamak için geçen sürede yeni taahhütler verecektir. Bütün bunlar da işletmenin yaşam süresini sınırlandırmasına engel olacaktır.

Söz konusu varsayım çerçevesinde ekonomik yaşamını devam ettirebilmesi; işletmenin uzun vadeli planlamalar yapmasını, uzun ömürlü varlıklar elde etmesini, vadesi uzun borçlar yüklenmesini, geleceği hedefleyen araştırma ve geliştirme faaliyetleri yapıl, etkisi uzun sürecek reklamlar yapmasını gerektirmektedir (Sürmeli,

2006: 119).

Varlıkların tarihsel maliyetle ölçülmesinin nedenlerinden biri, işletmenin sürekliliği ilkesidir. Özellikle işletmenin işleyen girişim olma niteliğini yitirmesi halinde sözü edilen işletmeye ait varlıkların tarihsel maliyetin dışında bir değerle değerlendirilmesi gerekmektedir. Çünkü söz konusu varsayımın ortadan kalkması halinde işletmenin aynı anda tasfiye edileceği varsayımıyla varlıkların tasfiye değerleri dikkate alınarak takip edilmesi gerekli hale gelmektedir. Öte yandan bir işletmenin aynı anada, hemen tasfiye edileceği varsayımının da yanlış olduğu açıktır. Böyle olmaması halinde, işletmelerin uzun vadeli yatırımlar yapmaları, uzun vadeli kredi almaları ve uzun vadeli anlaşma ve bağlantılar yapmaları mümkün olamazdı. Esasen bugün işletmeler, bir insanın ömründen çok daha uzun zamanlar boyutlarını devam ettirmekte; hatta kendi kurucularından bağımsız olarak yaşamaya devam ettirmektedirler.

İşletmenin ömrünün sonsuz olduğunun kabul edilmesinin pratik etkisi işletmede yaşanan olayların bazılarının değerlendirilmesinde ortaya çıkmaktadır. Örneğin, bunun gibi bir kabulden hareket edilememesi halinde, yararı gelecekte yapılacak bir piyasa araştırmalarına ayrılacak giderlerin doğrudan zarar hanesine yazılması gerekir. Bu çerçevede bir sonucun gerçek durumu yansıtmadığı açıktır. İşletmenin sürekliliği kavramına bağlı olarak tasfiye değerinden başka uygulama alanında birçok değerlendirme ölçüsü kendine yer bulmuştur. Bu kavramın dikkate alınmaması durumunda; gelirler ve giderleri karşılaştırmak suretiyle kârı tespit etme belirleme görevi yerini; varlıkları tasfiye değeriyle değerleyerek edinme değeriyle karşılaştırıp kârı tespit etme görevine bırakacaktır (Sevilengül, 2000: 23).

Finansal tablolarının önemli bir bölümü, süreklilik ilkesi dikkate alınarak hazırlanmakta ve kullanıcılar şirketin kısa dönemin ardından da var olmaya devam edeceğini varsaymaktadırlar. Ancak şirket başarısız olursa kullanıcılar, yaşanan potansiyel başarısızlıkla ilgili niçin ikaz edilmediklerini sorabilirler (Gray ve Manson, 2008: 23). Tam da bu noktada finansal bilgi kullanıcılarına güvenilir ve doğru bilgi aktarabilmek için bağımsız denetçilere ve işletme yönetimine işletmenin sürekliliği varsayımıyla ilgili değerlendirmede bulunma sorumlulukları yüklenmiştir.

2.3. Bağımsız Denetimde İşletmelerin Sürekliliği Varsayımı

İşletmenin sürekliliği, işletme bilimi alanında çok yönlü bir yaklaşımla değerlendirilen bir kavramdır. Denetimi yapılmış finansal tablolar ve eklerle ilgili düzenleme yapılması, bunun yayımlanması bunlardan birisidir. Özellikle muhasebe denetimi alanında yer alan söz konusu değerlendirme, bağımsız denetçiler tarafından yapılacak denetimlerde, değerlendirdikleri işletmenin sürekliliğini analiz etme ve bu durumu raporlarında ifade etmeleri şeklinde açıklanmaktadır. Finansal tablo kullanıcıları bu noktada, sözü edilen işletme özelindeki tasarruf ve değerlendirmelerini bu raporları da göz önünde bulundurarak yapmaktadır. Bu aşamada gerçekleştirilen değerlendirme, belli bir dönem hiç istisnai bir durum söz konusu olmadan işletmenin yönetim kademesinin işletme sürekliliğini sağlamak konusunda başarılı olup olmadığı hakkında görüş bildirme şeklinde gerçekleşmektedir.

Son yıllarda muhasebe alanında yaşanan skandallar, kapsamlı ve uygun denetimlerinin önemini ortaya koymaktadır (Martens, Bruynseels, Baesens, Willekens & Vanthienen., 2008: 765).

Denetim raporlarının işletmenin sadece cari durumlarını ele alan değil, sonraki süreçleri de dikkate alan bir yaklaşımla hazırlanması gerçekten çok önemlidir. İşletmenin süreklilik arz edebilme yeteneği de denetime yaklaşımın unsurlarından biri olmuştur. İşletme yönetiminin yanı sıra paydaşların tamamı için işletmenin sürekliliği yeteneği bu noktada önemli bir gösterge niteliği kazanmıştır. Yönetim kademesinin işletmenin sürekliliğini sağlayabilme yeteneğine dair yaptığı değerlendirme, koşulların ve olayların doğası gereği belli olmayan gelecekte ortaya çıkan sonuçlarla ilgili, belli bir tarihte muhakeme etmesini içermektedir (BDS 570: 4).

Denetçilerin, bilanço tarihinden başlayarak on iki ayı geçmeyecek şekilde işletmelerin sürekliliğine karşı oluşan ya da oluşabilecek sorunlar bulunup bulunmadığını denetlemekle ilgili sorumlulukları vardır (Carson, Fargher, Geiger, Lennox, Raghunandan and Willekens, 2013: 354). BDS 570'te bu sorumlulukla ilgili düzenlemelere gidilmiş ve bunun icra edilmesi de bu standartlar çerçevesinde yapılmaktadır. İşletmelerin sürekliliği genel kabulle; denetçinin bağımsız olması ve bu

bağlamda objektif görüş bildirmesi ile işletmelere ait finansal tablolarının güvenilir ve doğru ilkelere göre raporlanması olarak iki temel unsura bağlı olduğu düşünülmektedir (Karakaya, 2020: 16).

Muhasebe bilimi için işletme sürekliliği kavramı; finansal tabloları düzenlerken ve arz ederken yönetimin, işletme faaliyetlerini süreklilik içinde sürdürebilme yeteneğine sahip olduğunu ileri sürmesidir. Sözü edilen iddia ise mutlaka bir denetime tabi tutulmalıdır. Değerlendirmelerini yapma sürecinde yönetim, işletmenin faaliyetlerinin sürekliliği hakkında kuşkuya neden olabilecek önemli belirsizlikleri taşımakta olan olay ya da şartların farkına vardıysa söz konusu belirsizlikleri açıklamaktadır (Güngör Tanç, 2010: 26).

Denetçiler, işletmenin sürekli olma iddiası üzerine işletmenin finansal tablolarını merkeze koyarak süreklilikle ilgili durumunu makul güvence sınırlarında denetlemeye tabi tutacaklardır. Uygulanabilir finansal raporlamanın bazı çerçeveleri, işletmenin sürekli olma kabiliyetine dair yönetim kademesinin özel bir değerlendirmede bulunmasını gerekli kılan açık bir hükümle işletmenin sürekliliği konusunda göz önünde bulundurulacak konulara yönelik standartları ve bu konulardaki açıklamaları içermektedir (BDS 570, 2017: 4).

Finansal ve muhasebe raporlama standartlarında olduğu gibi denetim standartlarında işletmenin sürekliliği konusu özellikle vurgulanmaktadır. Sözü edilen standartlar süreklilikle ilgili; işletmenin yönetim kademesinin ve bağımsız denetçilerin ciddi sorumlulukları vardır (Senal ve Erkan, 2019: 116).

TMS (Türkiye Muhasebe Standardı) 1, yönetim kademesinin işletmenin sürekliliği konusunda bir değerlendirmede bulunmasını zorunlu kılmaktadır. TMS 1 yer alan işletme sürekliliği konusundaki ifade şöyledir (TMS 1: 25):

Türkiye Muhasebe Standardı (TMS) 1 Finansal Tabloların Sunuluşu Standardına göre; yönetim, finansal tabloları düzenlerken işletmenin faaliyetlerini süreklilik içerisinde devam etme yetisini değerlendirir. Yönetimin şirketi tasfiye etme veya ticari faaliyetini sona erdirmeye niyeti veya mecburiyeti yoksa finansal tablolar süreklilik kavramına göre düzenlenir. Yönetim, değerlendirmelerini yaparken işletme faaliyetlerinin sürekliliğine kuşku düşürecek önemli belirsizlikler taşıyan olaylar veya koşulların farkındaysa, bu belirsizlikleri açıklar. İşletme, finansal tablolarını süreklilik esasına göre hazırlamaması halinde, bu hususu, finansal tablolarını düzenlemesi sırasında dayandırdığı temel ve işletmenin süreklilik arz etmeyecek şekilde değerlendirilmesinin nedeni ile birlikte açıklar.

BDS 570'de İşletmenin sürekliliği kavramı ise aşağıda verildiği biçimde yer bulmuştur (BDS 570: 4):

İşletmenin sürekliliği esasını uyarınca finansal tablolar, işletmenin sınırsız bir ömre sahip olduğu ve öngörülebilir gelecekte faaliyetlerini sürdüreceği varsayımıyla hazırlanır. Yönetimin işletmeyi tasfiye etme veya ticari faaliyetleri sona erdirmeye niyeti ya da mecburiyeti bulunmadığı sürece, genel amaçlı finansal tabloların hazırlanması işletmenin sürekliliği esasına dayanır. Özel amaçlı finansal tablolar, işletmenin sürekliliği esasının geçerli (ihtiyaca uygun) olduğu bir finansal raporlama çerçevesi uyarınca hazırlanabilir veya hazırlanamayabilir (örneğin, işletmenin sürekliliği esasını, vergi esaslı hazırlanan bazı finansal tablolar için ihtiyaca uygun değildir). İşletmenin sürekliliği esasını kullanmanın uygun olduğu durumlarda varlık ve yükümlülükler, olağan iş akışı içinde işletmenin söz konusu varlıklardan fayda elde edeceği ve yükümlülüklerini yerine getireceği esasına göre kaydedilir.

Bağımsız denetçi, elde ettiği denetim kanıtlarına dayalı olarak işletmenin sürekliliği konusunda ciddi şüpheye yol açabilecek olaylara ve durumlara dair önemli belirsizliklerin bulunup bulunmadığını araştırmakta ve tespit ettiği durumu, denetim raporuna yansıtmak suretiyle finansal bilgilerden yararlanacak paydaşlara sunmaktadır (Güredin, 2010: 75). Sözü edilen doğrultuda bir değerlendirme yapılması halinde denetçi, yönetim kademesiyle değerlendirmenin müzakeresini yapar ve yönetim kademesinin, işletmenin sürekliliğini sağlayabilme yeteneğine dair ciddi şüphelere yol açabilecek olay ya koşulları tespit edip edemediğine ve yönetimin sözü edilen olaylar ya da koşullar üzerinde durmaya yönelik bir plan üzerinde durup durmadığına karar verecektir (BDS 570: 6).

2.4. İşletmenin Sürekliliğini Etkileyen Faktörler

Geldiğimiz noktada firmalar devamlı olarak birçok sebepten ötürü faaliyet hayatlarına son vermekte ve yeni firmalar kurulmaktadır. Firmaların kapanması durumu bir seçimin sonucu ya da belirlenen amaçların elde edilememesi ihtimali yani özetle başarı sağlanamaması durumunda gerçekleşmektedir. Bağımsız denetim içerisinde, firmalarda süreklilik, başarısızlığın gerçekleşme ihtimalinin yüksek olması, önemli belirsizlik ciddi risk durumu olarak değerlendirilmektedir. BDS 570'e göre, firmaların başarısız olması olası veya amaçlarına ulaşmada olumsuz neticeleri olabilecek birçok etken sınıflandırılarak bazı örnekler ele alınmıştır. Bağımsız denetim bakımından firmanın sürekliliğini etkileyen etkenler olarak açıklaması yapılmıştır. Ancak çalışma içerisinde kullanılan model, firmanın süreklilik durumunu finansal açıdan test edeceğinden bu sınıflandırma, süreklilik ile ilgili finansal ve finansal olmayan etkenler olarak gerçekleşmiştir.

2.4.1. Finansal Faktörler

Bağımsız denetim içerisinde sürekliliğin değerlendirilme kalitesi iki etkene bağlıdır. Bunlardan birincisi denetleyen kişinin bağımsız olması, ikincisi ise denetleyen kişiyi ne kadar yetkin olduğudur. Dolayısıyla firmanın finansal datalarını ele alan bir denetçi, süreklilikle ilgili problemleri görebilmeli ve anlayabilmeli, bu problemleri çekinmeksizin raporlayabilecek bağımsızlığa sahip etkin bir denetim ve değerlendirme yeteneğini taşımalıdır. Genellikle bağımsız denetim yapan kişiler firmanın finansal tablolarından hareketle firmanın gelecekte faaliyetlerinin sürdürülebilirliğinin ölçümünü sağlamaktadırlar (Barbadillo vd., 2003: 598).

Finansal tabloların her sene hazırlanması firmanın gelecek yıl da faaliyetine devam edeceği anlamına gelmektedir. Dolayısıyla firmaların finansal verileri incelenerek süreklilik değerlendirmesi sağlamak, bağımsız denetim yapan kişi bakımından risk taşımaktadır. Denetim neticesinde firmanın sürekliliğiyle alakalı bir problemi yok ise devam eden yılda firmanın finansal problemler yaşaması, iflas etmesi gibi sürekliliğiyle ilgili sıkıntılar hem firma hem de denetleyen kişi açısından

negatif bir durumdur. Böyle bir durumda firma ve bağımsız denetim yapan kişi, firmadan çıkar sağlayan grup ve paydaşları bakımından olumsuz değerlendirilmektedir. Ek olarak paydaşlar ve yatırım yapan kişiler de zarara uğramaktadır (Sormunen ve Laitinen, 2012: 42).

Bağımsız denetim yapılırken firmanın sürekliliği mali açıdan ele alınırken, finansal analiz yöntemleri sık sık kullanılmaktadır. Bu yöntemler genellikle dört farklı şekilde kullanılmaktadır. Bunlar (Sevil ve Başar: 2012: 87-107);

Yüzde Analizi: Aynı zaman da dikey analiz olarak da isimlendirilmektedir. Bu yöntemde bilanço toplamı 100 varsayılır ve bilanço kaleminin bu 100 içerisindeki dilimi hesaplanır. Bu yöntemle bir bilanço kaleminin toplam bilançoya olan etkisi tespit edilir.

Trend Analizi: Firmanın son 3-4 veya daha fazla seneye ait bilgilerinin veya finansal oranlarının birbirleriyle karşılaştırılması neticesinde, firmanın seneler itibariyle performans gidişatını ortaya koyan bir yöntemdir.

Oran Analizi: Firmanın temel finansal tablolarından yani bilançosundan ve gelir tablosundan sağlanan bilgilere göre, firmanın farklı alanlarda performansının ölçümlendiği oranlardır. Bağımsız denetim yapılırken firmanın sürekliliği ele alındığında temel finansal oranlardaki negatif durumlar gözlemlenmektedir. Temel finansal oranlar dört farklı şekilde gruplandırılmıştır:

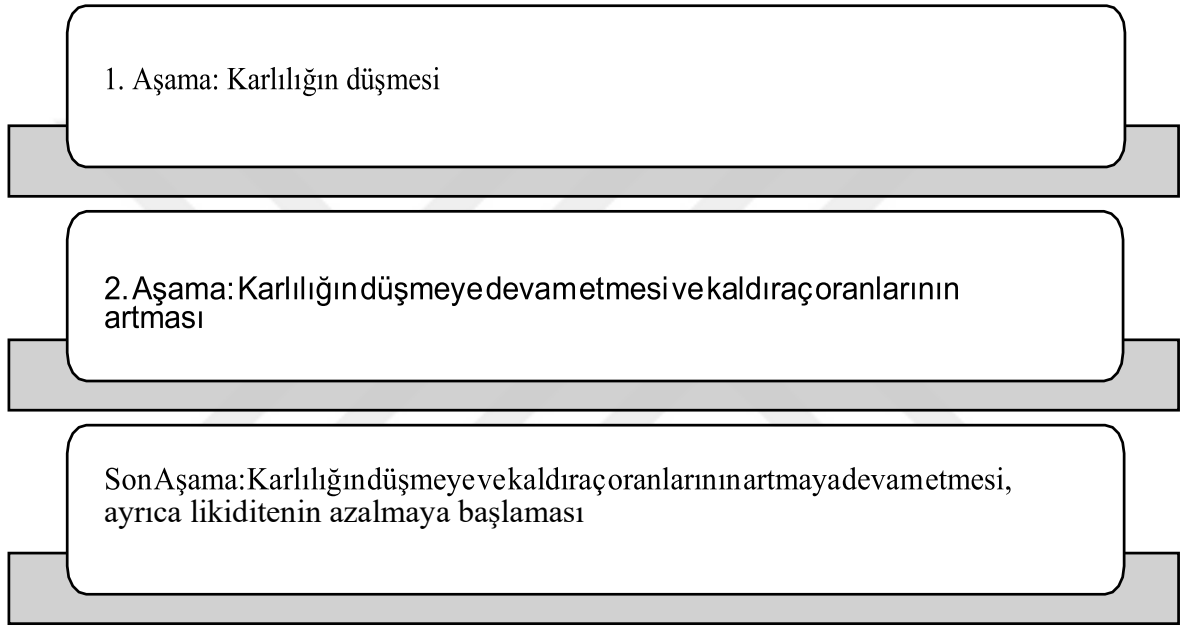
- **Likidite Oranları:** Likidite oranları işletmenin mevcut varlıklarıyla çeşitli borçlarını ödeme gücünü göstermektedir.

- **Karlılık oranları:** Karlılık oranları, işletmenin çeşitli varlıkları veya sermayesi üzerinden ne kadar oranla karlı olarak faaliyet gösterdiğini ifade etmektedir.

- **Kaldıraç oranları:** Kaldıraç oranları işletmenin hangi ölçüde borçla faaliyetlerini sürdürdüğünü göstermektedir.

- **Devir hızı oranları:** Bu oranlar işletmenin aktiflerini ne kadar etkin kullandığını göstermektedir.

Yukarıda verilen oranlarda kullanılan bilgilere firmanın bilanço ve gelir tablosundan elde edilmektedir. Ancak bağımsız denetim yapılırken firmanın sürekliliğinin değerlendirilmesi esnasında firmanın diğer finansal tabloları incelenmektedir. Firmanın sürekliliğiyle alakalı problemlerin mali göstergeleri aşağıdaki Şekil 4’te görüldüğü gibidir.

Şekil 4: Finansal Başarısızlığın Aşamalı Göstergeleri

Kaynak: Sormunen ve Laitinen, 2012: 46

Genellikle neticesi iflas olan finansal başarısızlık süresi boyunca öncelikli olarak karlılık aşağı ivme kazanmaya başlamaktadır. Sonra ise karlılığın düşmeye devam etmesi ve kaldıraç oranlarının artışı durumu oluşmaktadır. Son olarak ise karlılık azalmaya, kaldıraç oranlar yükselmeye devam ettikçe işletmede likiditenin de azaldığı görülmektedir.

BDS 570’de işletmenin sürekliliği konusunda sorun oluşturabilecek finansal faktörler sıralanmıştır. Bunlar;

- Firmanın sahip olduğu varlıklara oranla kısa ya da uzun vadeli borçların yüksek olması,

Sabit vadeye sahip borçların sahip olduğu vadede ödeneceğine ya da

yenileneceğine ilişkin gerçeği yansıtmayan beklentiler ya da uzun vadeli varlıkların finansmanı için kısa vadeli borçlara bağımlı olunması,

- Kredi sağlayanlar tarafından finansal desteğin durdurulacağına ilişkin emareler,

- Firmanın faaliyetlerine ilişkin tarihi ya da geleceğe dönük finansal tablolarda rastlanan olumsuz nakit akışı,

- Temel finansal oranlarda gözlenen olumsuz durumlar,

- Önemli sayılabilecek tutarda faaliyet zararı ya da nakdi akışı sağlayan varlıkların değerinin düşmesi,

- Asli ödemelerde yaşanan gecikmeler, kesintiler,

- Borçların tarihinde ödenememesi,

- Kredi alım şartlarına uyum sağlanamaması,

- Tedarik sağlayanlarla gerçekleşen işlemlerde vadeli ödemelerin peşin ödemeye geçişi,

- Önemli yatırımlar ya da yeni ürünler için finansal kaynak sağlanamaması.

Süreklilik ile ilgili şüpheli sayılabilecek diğer finansal etkenler ise aşağıdaki gibidir (Martens vd., 2008: 2);

- Dağıtılmamış karların bulunmaması,

- Faaliyet zararı,

- Çalışma sermayesinin sıfırlanması,

- Varlıkların defter değerlerinde aşırı azalma,

- Önemli tutarda nakit çıkışlarıdır.

Bağımsız denetimde firmanın sürekliliği ele alınırken yalnızca finansal bilgilere dayanarak inceleme sağlanmaz. Firmanın devamlılığına etkisi olacak farklı finansal olmayan etkenler de bulunmaktadır.

2.4.2. Finansal Olmayan Faktörler

Finansal verilerin negatif yönde ilerlemesi, sorumlulukların yerine getirilememesi gibi finansal etkenler haricinde firmaların sürekliliğine etkisi olabilecek birden fazla etken bulunmaktadır. Süreklilik problemleri dışarıdan da kaynaklanabilmektedir. Örnek vermek gerekirse işletme faaliyetlerine devam ederken önemli ölçüde dış çevreye bağlı olan firmaların, bağlı oldukları kaynaklarda meydana gelen sorunlar direkt olarak bu firmaların sürekliliklerine etki edebilmektedir (Martens vd., 2008: 1).

Bağımsız denetim sağlayan kişi için firmanın faaliyetlerine ilişkin risklerin ortaya koyulması finansal verilere dayanan süreklilik değerlendirmesinden daha karışık bir faaliyettir ve bu risklerin tümüyle ortaya koyulması ve raporlanması bağımsız denetimin sınırları içerisinde mümkün gözükmemektedir. Firmaların faaliyetlerine ilişkin süreklilik durumunu etkileyecek risk ya da durumlar firma açısından daha net görülebilmektedir ve engellenmesi mümkündür. Firma faaliyetleriyle alakalı sürekliliğe etkisi olabilecek durumlar birinci bölümde açıklaması yapılan yönetim bilimi dalındaki, İşletme Süreklilik Yönetimi kavramı içerisinde detaylı olarak incelenmiştir.

İşletmenin faaliyetleriyle ilgili sürekliliğe etki edebilecek bazı faktörler aşağıda sıralanmıştır. Bunlar (BDS 570, A2);

- İşletme yönetiminin faaliyet hayatını sonlandırmaya karar vermesi ya da tasfiye kararı,
- Kemik yönetim kadrosunun boşalması ve yerinin doldurulması,
- Mühim bir pazarın, kemik müşteri ya da müşterilerini, ayrıcalıklarını, lisans ya da ana tedarikçilerini kaybetmesi,
- İşgücü problemleri,
- Hammadde açığı,

- Rakiplerin başarılı olması.

Bunlar dışında işletmenin faaliyetleriyle ilgili sürekliliğe etki edebilecek faktörler şunlar olabilir;

- Firmada önemli işlemlerin yapıldığı birimlerde (Bilgi sistemleri, evrak odaları, kıymetli eşya ve evrakların bulunduğu yerler) önemli güvenlik açıkları.
- İşletmenin sürekliliğini etkileyebilecek büyüklükte bir bölümünün doğal afet bölgesinde faaliyet gösteriyor olmasıdır.

Bağımsız denetim içerisinde firmaların sürekliliği, çok yönlü bir problem özelliğine sahiptir. Firmaların sürekliliklerini etkileyebilecek durumların sınıflandırılması belirli ölçüde mümkün olsa da, geldiğimiz noktada sürekli değişim içerisinde olan şartlarda, devamlılığı etkileyebilecek olayların kimisi “diğer olaylar” olarak sınıflandırılmaktadır. BDS 570 çerçevesinde firmaların sürekliliklerine etkisi olabilecek diğer finansal özellik taşımayan etkenler aşağıda verilmiştir:

- Finansal kurumların belirlemiş olduğu yeterli olma yükümlülüğü gibi sermaye yeterlilik yükümlülüklerine ya da farklı yükümlülükler aykırı olma,
- Firmanın aleyhine açılmış ve sonuçlanmamış olan, firmanın aleyhine neticelenmesi halinde karşılanamayacak taleplere neden olabilecek davalar,
- Firmaların devamlılığına negatif yönde etkisi olabilecek, mevzuat ya da devlet politikalarında değişiklikler,
- Meydana gelmesi halinde sigortanın kapsamayacağı felaketler.

2.5. İşletmelerin Sürekliliği Varsayımına İlişkin Önemli Derecede Şüphe Oluşturabilecek Olay ve Koşullar

İşletmenin sürekliliğiyle ilgili şüpheler yol açabilecek olaylara dair örneklerden bazıları, ISA 570’de verilmiştir. Ne var ki bu örneklerden bir veya birden fazlasının

varlığı her zaman dikkat edilmesi gereken bir belirsizlik olduğu anlamını taşımaz (Sermaye Piyasasında Bağımsız Denetim Standartları Hakkında Tebliğ, Bölüm 24, m. 4).

2.5.1. Finansal Durumla İlgili Önemli Derecede Şüphe Göstergeleri

Süreklilik değerlendirilirken; hem işletme yönetiminin hem de bağımsız denetçileri uyanık kalmasını sağlayacak finansal göstergeleri genellikle finansal başarısızlık kavramı kapsamında değerlendirmek işletmenin sürekliliği kavramının başarısızlık, tasfiye ve iflas konularıyla ilişkisini ortaya koyması bakımından oldukça yararlı olacaktır.

İşletmelerin ömrü kuramsal olarak sınırsız olarak kabul edilmektedir; işletmelerden bazıları, kuruldukları ilk yıllarda ya da daha sonraki yıllar içinde finansal alanda başarısız oldukları ve bazı işletmelerin de faaliyetlerini bitirerek varlıklarını sonlandırmak durumunda kaldıkları gözlenmektedir.

Kâr elde etme temel amacıyla kurulan işletmeler, faaliyetlerini yıllarca başarılı bir biçimde devam ettirirken, bazı işletmeler ise bu amaçlarına ulaşamayarak finansal anlamda başarısız olmaktadır. İşletmelerin yaşadıkları sözü edilen finansal başarısızlıklar, farklı şekillerde ortaya çıkmaktadır ve gereken çözümler bulunamazsa, iflas etmeye kadar varan bazı olumsuzlukları bünyesinde barındırmaktadırlar. İşletmenin borçlarını ödeyememesi, bir diğer ifadeyle yükümlülüklerini karşılayamaz olması durumu, finansal başarısızlıktır.

Finansal başarısızlık halinde işletmenin iflas etmesinin gündeme gelmesi ya da teknik likiditesini yitirmesi söz konusudur. İşletmenin vadesi gelmiş borçlarını ödeyememesi durumu, teknik likiditesini yitirdiği anlamına gelmektedir. Vadesi gelmiş borçların ödenemez hale gelmesi işletmeyi daha da ağır şartlarla finans kaynakları bulmaya itecektir. Çünkü borçlarını ödeme zorluğu yaşayan işletmenin risk düzeyinde artış olacaktır. İşletmenin bu durumu aşmayı başaramaması durumunda borçlar kontrolden çıkmış bir şekilde artacak ve gündeme işletmenin iflas etmesi gelebilecektir.

İşletmeler için finansal başarısızlık olgusunun iki boyutu vardır. Bu boyutlardan ilki teknik likidite kaybı durumudur. Yani borçlarını ödeme konusunda işletme, zorluklara içindedir. İkinci boyutu ise iflastır. İşletmelerde ortaya çıkan finansal sıkıntıların atlatılamaması durumunda varılan son nokta, İflastır.

İşletme teknik likiditesini kaybettiğinde, işletmeye ait varlıklar değeri, hala borçlar toplamının üzerindedir fakat işletme finansal krizle karşı karşıyadır. İşletmenin içine düştüğü nakit sıkıntısı, bu süreçte giderilebilirse, finansal sıkıntının atlatılması mümkün olabilecektir (Gitman, 1992: 616.). İşletmeler, yaşadıkları finansal sıkıntıları aşamazlarsa, iflasla yüzleşme durumunda kalabilecektir. İflas kavramının tanımlaması, işletmenin yükümlülükler toplamının varlıkları toplamını aşması şeklinde yapılmaktadır (Westom ve Brigham, 578).

Finansal başarısızlık durumu ile karşılaşan işletmeler, iflasa kadar varan bir dizi olumsuz süreçler yaşarlar. İşletmelerin iflas etmesinin, teknik likiditenin kaybedilmesinden daha büyük sorunlara yol açması muhtemeldir. Bundan dolayı meydana gelen durumun niteliğine bağlı olarak işletmelerin alabilecekleri farklı önlemler vardır. Türk Ticaret Kanunu, m. 324'te ve İcra ve İflas Kanunu m. 179'da iflas, bir işletmenin borçlarını ödeyemeyecek hale gelmesi şeklinde tanımlanmıştır. İşletmeye ait varlıklarının borçlarını karşılamasının mümkün olmadığı durumda ortaya çıkan iflas kavramı, finansal başarısızlık sürecinin en son evresidir. Bir işletmenin teknik likiditesini yitirmesiyle finansal başarısızlık yaşanabilmesinin yanı sıra finansal sıkıntıların aşılamaması durumunda varılacak son aşama iflas olarak yaşanabilir. Finansal başarısızlığın özel türlerinden biri olan iflas kavramı, gereken tedbirlerin alınmaması halinde varılacak en son aşamadır.

Tablo 8. Finansal Başarısızlığın Literatürdeki Çeşitli Tanımları

Yazar	Kullanılan Kavram	Kullanılan Tanım
Altman	İflas	Yasal çerçevede iflas etmiş ve kayyum ataması yapılmış ya da Amerika Ulusal İflas Yasası uyarınca yeniden yapılanma onayı verilmiş işletmeler.
Beaver	Başarısızlık	Vadesi gelen borçlarını ödeyememe, tahvil faizini ödeyememe, iflas etme, imtiyazlı hisse senetleri kar paylarının ödenmemesi ya da karşılıksız çek yazılması.
Blum	Başarısızlık	Vadesi gelen borçlarını ödeyememe, iflas sürecinin başlaması, borçlarla ilgili kredi verenlerle borçların bir bölümünün silinmesi hakkında anlaşmaya varılması
Deakin	Başarısızlık	İflas etmiş veya alacaklıların talebiyle tasfiye edilmiş işletme
Edminster	Başarısızlık	Hem Blum hem de Beaver'in tanımlamaları kullanılmıştır.
Elam	İflas	İflas yasası hükümleri çerçevesinde göre iflas ettiği kabul edilen işletmeler
Taffler	Başarısızlık	İflas, tasfiye, alacaklıların talebiyle tasfiye ve mahkeme kararı ile faaliyetlerini sonlandırma şeklinde tanımlanmıştır.

Kaynak: Aktaş, 1997: 8

Finansal başarısızlıkla ilgili çalışmalarda yer alan tanımlar, Tablo 4'ter verilmiştir. Tablodan da anlaşılacağı gibi finansal başarısızlık kavramıyla ilgili üzerinde anlaşmaya varılan bir tanımlama yoktur. Her araştırmacının önemli gördüğü, çözülmesi gerekli kabul ettiği sorunu önemseyerek uygun bir tanımlamaya gittiğini söylemek mümkündür. İşletmelerin borçlarını ödeyebilme gücünden uzak olması, hatta hiç gücünün kalmaması, finansal başarısızlık tanımlarındaki ortak noktalardan biridir.

Aşağıdaki bölümde ISA 570’de yer verilmiş olan finansal başarısızlık göstergeleriyle ilgili açıklamalar yapılmaktadır:

a) Net borç ya da kısa vadeli net borç pozisyonu: Net borç kavramının tanımı, net işletme sermayesi şeklinde yapılabilmektedir. Net işletme sermayesi, kısa vadeli borçlar ile dönen varlıklar arasında bulunan olumlu farkı ifade etmektedir (Akdoğan, 2007: 343). Kısa vadeli borçların ödenmesinin ardından işletmenin normal çalışma imkânlarına cevap vermek için gerekli kaynak ve varlık tutarını ifade eden net çalışma sermayesi, işletme ilgilileri için bu tutarda meydana gelen değişmelerin takip edilmesi büyük öneme sahiptir.

Dönen varlıkların, kısa vadeli borçların dışında kalan kaynaklarla finanse edilmesi durumunda, işletmenin normal faaliyetlerini yürütmesi kolaylaşacak ve işletme kısa vadeli borçlardan kaynaklanacak bir baskı altına girmeyecektir. Çünkü bir faaliyet döneminde dönen varlıklar, sürekli olarak paraya çevrileceğinden dolayı, faaliyetler bir döngü içinde şekillenecektir. Ne var ki dönen varlıkların finanse edilmesinde kısa vadeli borçlardan faydalanılması durumunda, alacakları kısa vadeli olanlar da bu döngüye dahil olacaklardır. Böylesi bir durumda, dönen varlıkların devredilmesiyle sağlanan fonun bir bölümü, kısa vadeli borçların ödenmesi için kullanılacaktır. Kısa vadeli borçlardan yararlanılarak finanse edilmeyen dönen varlıkların bir bölümü; özetle net çalışma sermayesiyle işletmenin iş görenlerine, faaliyetlerini sürdürebilecek, satış hacmini artırmak suretiyle varlıklarını yeteri kadar kullanabilecektir. Bundan dolayı, toplam net çalışma sermayesinin ve bunu artmasına ve azalmasına neden olan olayların yakından takip edilmesi, işletmenin ilgilileri çok önemlidir (Akdoğan, 2007: 344).

Her işletmenin kendi bünyesine göre, normal çalışma ritmini devam ettirebilmek için, yeterli düzeyde bir çalışma sermayesi olmalıdır. Bununla birlikte sözü edilen çalışma sermayesinin, kısa vadeli borçlardan yüksek olması ve net çalışma sermayesinin (kısa vadeli borçlardan sonra çalışma sermayesinin kalan kısmının) yeterli olması, işletmenin itibarı ve geleceği için büyük öneme sahiptir (Akdoğan, 2007: 346).

b) Vadeli borçların ödenmesi: Reel bir y ödenme ve yenileme olasılığı bulunmayan ve ödeme tarihleri yaklaşmakta olan vadesi belli borçlanmalar ile duran

varlıkları finanse etmek amacıyla aşırı derecede borçlanılması şüpheyne neden olan durumlar olarak görölmektedir.

c) Alacaklılar ile diğler borç verenler tarafından sağlanan finansal desteklerin çekileceğine ilişkin belirtiler: “Kredi riski”, müşteri ya da garantörün kredi kurumuyula arasında yaptıkları anlaşmalardan kaynaklanan yükümlölüklerini ifa edememeleri ya da ifa etmedeki gecikmelerden kaynaklanan tehlikedir (Core Principles for Effective Banking Supervision 1997: 4).

Kredi kurumları tarafından finansal tabloları aracılığıyla analiz edilen işletme sonuçları, temin edilen kredinin geri dönüş olasılıkları hakkında önemli bilgiler vermektedir (Akdoğan, 2007: 344).

Kredi taksitlerini ödemede yaşanan gecikmeler, borçlunun iflası veya kredilerin yeniden yapılandırılması gibi geri dönüş üzerinde etkili olan olaylar, banka nakit akışını bozabileceğı için bir banka için kredi riski, kritik öneme sahiptir. İşletmenin tanınmaması ve yeni olması, ticari faaliyetlerinden sürekli zarar etmesi, borç yükünün öz kaynaklardan daha yüksek olması, teminatlarının nitelikli olmaması, işletme yönetici ve ortaklarının etik kurallara uymamaları; kredi riskinin artmasına neden olan faktörler içinde sayılabilir (Boyacıoğlu, 2005: 30).

ç) Proforma ya da cari finansal tablolarda ortaya konulan faaliyetle ilgili nakit çıkışları: İşletmenin faaliyetlerinin neden olduğı nakit akışları, dış finansal kaynaklarına gerek görmeden işletmenin; faaliyetlerini devam ettirebilmesi, borçlarını rahatça ödeyebilmesi, kar payı ödemelerini yapmakta zorlanmaması ve yeni yatırımlar yapabilmesinin mümkün olup olmadığı konularında temel bir gösterge olarak sunulmaktadır (TMSK, 2006: 356).

Bir faaliyet döneminde gerçekleşen nakit akışlarını işletme faaliyetleriyle ilgili nakit akışları, yatırım faaliyetleriyle ilgili nakit akışları ve faaliyetleriyle ilgili nakit akışları olarak ortaya koyan nakit akış tablosunun faaliyetlerle ilgili nakit akışlarını aşağıdaki göstermek mümkündür:

Tablo 9: İşletme Faaliyetlerine İlişkin Nakit Akışları (Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu, Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu, 2006: 368)

A. İŞLETME FAALİYETLERİNE İLİŞKİN NAKİT AKIŞLARI
1.Esas Faaliyet Gelirlerinden Sağlanan Nakit Girişleri (+) a) Satışlardan sağlanan nakit girişleri (+) b) Gelirlerden sağlanan nakit girişleri(+)
2. Esas Faaliyet Giderlerine İlişkin Nakit Çıkışları (-) a) Satılan mal ve hizmet maliyetleri ve stok değişimlerine ilişkin nakit çıkışları(+) b) Faaliyet Giderlerine İlişkin Nakit Çıkışları (+) Esas Faaliyet Sonucu Sağlanan Net Nakit Akışı(1-2)
3. Diğer Gelir ve Karlardan Sağlanan Nakit Girişleri +
4. Diğer Gider ve Zararlardan Kaynaklanan Nakit Çıkışları(-)
5.Finansman Giderlerinden Kaynaklanan Nakit Çıkışları (-)
6. İşletme Faaliyetleriyle İlgili Varlık ve Yabancı Kaynaklardaki Değişikliklere İlişkin Nakit Akışları (+) (-) a) Varlık Artışları (-) b) Varlık Azalışları (+) c) Yabancı Kaynak Artışları (+) d) Yabancı Kaynak Azalışları (-)
7. Dönem Karı Vergi ve Diğer Yasal Yükümlülüklerle İlişkin Nakit Çıkışları (-) a) Önceki Dönem Karından Ödenen (+) b) Geçici Vergiler(+) dir:

İşletme faaliyetlerinden kaynaklanan nakit akışlarına ilişkin örnekler standartta aşağıdaki gibi sıralanmıştır:

- Satılan mal ve arz edilen hizmetlerden sağlanan nakit girişleri

- Komisyon, ücret, royalti ve diğer hasılatla ilgili nakit girişleri,
- Mal ve hizmetlere karşılık ödemelerden kaynaklı nakit çıkışları,
- Çalışanlara ve çalışanlar adına gerçekleştirilen ödemelerden kaynaklı nakit çıkışları,
- Sigorta şirketlerinin aldıkları ya da ödedikleri primler, tazminatlar, yıllık ödeme ve poliçelerle ilgili diğer yükümlülüklerden dolayı meydana gelen nakit giriş çıkışları,
- Finansman ya da yatırım faaliyetiyle doğrudan ilgili olmadıkça kurumun kazancı üzerinden hesaplanan diğer vergilerle ilgili nakit çıkışları ya da sözü edilen vergiler kapsamında tahsil edilen vergi iadeleriyle ilgili nakit girişleri,
- Alım satım amacıyla elde bulundurulmuş sözleşmelerden kaynaklanan ilgili nakit giriş çıkışları (TMS 7, m. 14).

d) Önemli finansal oranlarda ortaya çıkan olumsuzluk: Oranlar, finansal tablolardaki kalemler arasında meydana gelen ilişkilerdir. Finansal tabloların analizi yapılırken tablolarda yer alan mutlak rakamlardan çok, birbirleriyle ilişkisi olan kalemlerin oranlanmasıyla anlamlı bilgilere ulaşılabilir ve bundan dolayı oranlar, finansal analiz yapılırken yaygın bir şekilde kullanılmaktadır (Gençoğlu, 1999: 98). Ancak oran analizi yapılırken anlamsız oran kullanmaktan kaçınılmak gerekmektedir. Birçok oranı hesaplamak değil; analiz amacına uygun ve anlamlı oranlar hesaplamak amaçlanmalıdır. Ortak amaca yönelik birden çok oran hesaplamak, yorum yaparken finansal analisti hata yapmaya yönlendirebilir (Lazol ve Çabuk, 2008: 175).

Finansal oranların önemli olarak nitelendirilmesinde literatürde kullanıma yaygınlığı ve öngörülen amaçlara hizmet etme değişkenlerinden yararlanılabilir (İçerli ve Akkaya, 2006: 417).

e) Önemli tutarlara ulaşan faaliyet zararları veya nakit girişi sağlayan varlıkların değerlerinde meydana gelen büyük düşüş.

f) Kar paylarının ödenmesi: İşletmelerin, dönemin bitiminde elde ettikleri karın bir bölümünü ya da tamamını pay sahiplerine dağıtmalarına “kar payı dağıtımı” adı verilmektedir. Dağıtılan kar payına “kar payı”, “dividant” ya da “temettü” denir.

Kar paylarının dağıtımı hakkında iki görüş bulunmaktadır. Sözü edilen görüşlerden ilki kar payı dağıtımlarının etkili olduğu ve yatırımcılarının geleceğin belirsiz olması ve paranın zaman değerinden dolayı hemen ödenmesini talep ettiği; ikincisi ise kar payı dağıtmanın işletmenin piyasa değeri üzerinde etkili olmadığı görüşüne dayanmaktadır (Erkan, 2009). Bu durumda ilk görüşe göre kar payı ödemelerinin sonlandırılması ya da kar payı dağıtımının zamanında yapılmaması işletmenin piyasa değerinin düşmesine neden olarak işletmenin sürekliliğine zarar vereceği söylenebilir.

g) Kredi anlaşmalarının koşullarına uyulamaması ve borç verenlere ödemelerin zamanında yapılamaması: Lehine kredi belirlenen gerçek ve tüzel tüm kişilerden kredileri kullandırılmadan önce ve kredilerinin tamamını kapsayacak biçimde alınan onaylı belgelere “Genel Kredi Taahhütnamesi ya da Sözleşmesi” adı verilir. Genel Kredi Taahhütnamesi ya da Sözleşmesi’nin içerdiği aşağıda verilen hususlara uyulmaması süreklilikle ilgili önemli şüpheler doğmasına neden olabilir:

- Toplam kredi limiti,
- Bankanın krediye uygulayacağı faizin tahakkuk dönemi,
- Krediye tahakkuk ettirilecek faiz, temerrüt faizi, komisyon ve gider vergisi,
- Banka açık bir şekilde fesih ihbar yapmadığı sürece hesabın ya da hesapların kesilmesi durumunda bile, sözleşmenin geçerli olacağı,
- Banka alacaklarını maddi teminat ya da kefaletle sağlamlaştırmaya ihtiyaç duyması halinde bu talebin hemen ifa edileceği, bu durumda oraya çıkacak masraf, muhafaza ve sigorta ücretlerini müşterinin ödeyeceği,
- Kredilere karşılık teminat olarak kefalet alınmasında kefil ya da kefillerin sözleşmede yer alan özel maddeye “müşterek borçlu ve müteselsil kefil” olarak

imzalamaları.

Vadesi geldiği zaman borçlu tarafından kredinin anapara ve faizinin tamamen ya da kısmen ödenmemesine “sorunlu kredi” adı verilmektedir. Bir krediye sorunlu kredi adı verilmesi için ödemem zamanının gelmiş olması gerekmektedir. Ne var ki kimi durumlarda vade gelmeden söz konusu kredinin vadesi geldiği zaman da ödenmeyeceği çok net şekilde anlaşılabilir. Bir krediye sorunlu kredi denilebilmesi için aşağıda verilen durumların biriyle karşılaşılması gerekmektedir.

- Nakit kredilerde; kredi vadesi gelmiş olmasına karşın anapara ödemesinin yapılmaması.
- Faiz devresi gelmesine rağmen faizlerinin ödenmemiş olması.
- Nakit dışı kredilerde; akreditiflerde vadesi geldiği halde ya da teminat mektuplarında mektubun alacaklı tarafından tazmin edilmesinden sonra bedelin kredi borçlusuna ödeme yapılmaması.
- Kredi tebliğ merciinin verdiği limitinin aşılması (Dündar, 2000: 5).

h) Satıcılarla gerçekleştirilen işlemlerde, vadeli satışlardan peşin ödemeli satışlara geçilmesi: Mal ya da hizmetlerin satışlarında satış tutarının tahsil edilmesinin satış tarihinin sonrasındaki bir tarihe ertelenmesiyle kredili satışlar gerçekleşmektedir. Malın ya da hizmetin peşin satış ya da kredili satış fiyatları arasında faizden kaynaklanan bir farkı vardır (Selvi, Yılmaz ve Sarioğlu, 2007). İşletmenin bu yükümlülüğe katlanmak istememesi durumunda peşin ödemeli işlem yapmayı tercih etmesi mümkündür.

ı) Yeni önemli ürün türlerinin geliştirilmesi ya da önemli alanlarda gereken yatırımları yapılabilme için gereken finansmanın sağlanamaması: Müşteri ihtiyaç ve taleplerinin hızla değiştiği, küresel rekabet ortamının her geçen gün yoğunluk kazandığı, ürün ömürlerinin kısaldığı ve teknolojik alanda birçok gelişmenin yaşandığı bugünün şartlarında rekabet ortamında ayakta kalmak için işletmeler devamlı yeni ürünler geliştirmeye mecburdurlar (Moore, and Pessemier, 1993: 15).

Tüketici tercihlerinde sürekli değişmelerin olduğu bir ortamda, bir ürünün satışının süreklilik arz etmesi mümkün değildir. Bununla birlikte yoğun rekabet şartları ve gelişen teknolojiye rağmen, yeni ürünler üretememek işletme için büyük riskler yaratmaktadır. İşletmelerin varlıklarını devam ettirerek planladıkları kar oranlarına ulaşabilmeleri ancak ürünlerinde değişikliklere giderek ya da piyasaya yeni ürünler sürerek olabilir (Lamb and Hair, 1992: 248).

Bir işletmenin ayakta kalabilmesi ve süreklilik arz edebilmesi için gerekli kültürel ortamı oluşturarak ve evrensel kurallara uygun Ar-Ge ve İnovasyon faaliyetlerini değer yaratacak, sonuç alacak biçimde, kendi bünyesine uygun hale getirerek sürdürmeleri gerekmektedir. Bu yaklaşımlar XXI. Yüzyılda ayakta kalma isteğinde olan endüstriler için tek seçenek gibi gözükmektedir. Ürün geliştirme konusundaki çalışmaların birçok işletmenin gündeminde önemli bir yere sahip olmasının nedeni budur (Bayhan, 2008).

2.5.2. Faaliyetlerle İlgili Önemli Derecede Şüphe Göstergeleri

Faaliyetlerle ilgili başarısızlık durumu ile karşılaşan işletmeler, bir dizi olumsuz süreçler yaşarlar. Yönetim kademesinde boşalan önemli pozisyonların doldurulamaması; lisansın, başlıca tedarikçilerden birinin, büyük bir pazarın veya zincirin kaybı, önemli malzemelerin yokluğu veya çalışma zorlukları faaliyetlerde başarısızlıklara neden olan faktörlerdir.

a) Yönetim kademesinde boşalan önemli pozisyonların doldurulamaması:

Bir işletmede görev yapan bilgili, tecrübeli, nitelikli ve işine bağlı insanlar, o işletmenin temel zenginlik kaynağıdır. İşletmelere rekabet etme gücü kazandıran ve onu başarıya götüren insanlar, işletmenin görünmez varlıklarını simgelemektedir. İşletmelerin sahibi oldukları insan kaynakları, başarılarının belirleyicisidir. İşletmelerde nitelikli insan sayısında artış oldukça ve sözü edilen insanların bilgilerinden, becerilerinden ve yeteneklerinden faydalandıkça işletme başarıya ulaşmakta ve diğer işletmelerle rekabete girebilme yeteneği elde edebilmektedir (Şerbetçi, 2003).

İşletmenin kişiliği kavramı, işletme sahibi veya sahiplerinden, yönetici kademesinden, personelinden ve ilgili diğer unsurlardan ayrı bir kişilik taşımasını ifade

etmektedir. Bundan dolayı yönetim kademesinde yer alan önemli pozisyonların boşalmasından sonra yerinin doldurulamaması ya da bu konuda bir gecikme olması işletmenin sürekliliğini riske sokabilmektedir (Sevilengül, 2000: 22).

b) Lisansın, başlıca tedarikçilerden birinin, büyük bir pazarın veya zincirin kaybı: Küresel krizden en fazla etkilenen sektörlerin başında gelen madencilik sektörü, ABD pazarında %60'ın üzerinde bir kayba uğramıştı; ABD'de yaşadığı bu kaybı, Çin'e blok mermer ihraç ederek aşmıştır. Fakat bu pazar kaybına karşılık alternatif bir pazar geliştirmek mümkün olmasaydı, ülkenin maden ve mermer ihracatında sürekliliği riske sokacaktı (Carty, 2009).

c) Önemli malzemelerin yokluğu ve çalışma zorlukları

2.5.3. Önemli Derecede Şüphe Oluşturabilecek Diğer Koşullar

a) Sermaye yeterliliğiyle ilgili düzenlemelere ya da yasal diğer gerekliliklere uyulmaması: Bankacılık düzenlemeleri yapılırken yararlanılan araçların başında sermaye yeterliliği gelmektedir. Söz konusu düzenlemelerin arka planında banka tarafından üstlenilen risklere göre elinde bulunması gereken en düşük sermaye oranının tespit edilmesi bulunmaktadır. Sermaye yeterliliği, bankanın karşı karşıya kalabileceği risklerin gerçekleşmesiyle, banka müşterilerinin uğradığı kayıplarının karşılanması anlamında teminat sağlamaktadır (Evcil, 2005).

Basel 2, bankalarda risk yönetimleri ve sermaye yeterliliğiyle ilgili ölçümleri etkin hale getirmek, piyasa disiplini geliştirerek daha sağlam bir yapısı olan bankacılık sistemi kurmayı amaçlayan standartlardır. Basel 1 standartlarıyla tespit edilen ölçütlerin mali piyasalarda yaşanan gelişmeler ve işlemlerin karmaşık hale gelmesiyle yetersiz hale geldiği görülerek Basel 2'de belirlenen yeni standartlara ihtiyaç duyulmuştur. Basel 2 standartları; asgari sermaye gereği, piyasa disiplini ve sermaye yeterliliğinin denetimi olmak üzere yapısal üç bloktan meydana gelmektedir (BDDK, 2005).

b) İşletmeye karşı açılmış, sonucu belli olmamış ve kaybedilmesi halinde karşılanması kolay olmayacak tutarda tazminatlara yol açacak davalar.

c) İşletmeyi olumsuz etkilemesi mümkün hükümet politikalarında ve yasalardaki değişiklikler (Sermaye Piyasasında Bağımsız Denetim Standartları Hakkında Tebliğ, Bölüm 24, m.7).

2.6. İşletmenin Sürekliliğine İlişkin Yönetimin Sorumluluğu

Bağımsız denetimde belirlenmiş olan standartlara göre, firmaların devamlılığının, önemli denetim konularından olması ve firmanın devamlılığının önem seviyesi itibariyle firma yönetiminin devamlılığa dair değerlendirme yapması gerektiğinden bahsedilmiştir. Bağımsız denetim yapan kişinin firmanın devamlılığını ele alırken göz atacağı ilk konu, firma yönetiminin süreklilik ile ilgili sağladığı çalışmalardır. Eğer firma yönetiminin süreklilik ile ilgili risk içerebilecek durumlara karşı sağladığı değerlendirmeler yeterli ve verimli ise denetimi yapan kişi süreklilik incelemesini, ayrıntılı prosedürlere bağlı kalmadan tamamlayabilir (BDS 570, A7).

Mevzuat dolayısıyla ortaya çıkan bir yükümlülük olan, denetimi yapan kişinin risklerin erkenden saptanması komitesiyle ilgili firmaya rapor vermesi, firma yönetimine, belirlenen standartlar kapsamında sorumluluk doğurmaktadır. Dolayısıyla belirlenmiş olan kriterleri yakalayan firma yönetiminin sahip olduğu en önemli sorumluluklardan biri, TTK Madde 378'e göre risklerin erkenden saptanması komitesinin kurulmasını sağlamak ve verimli bir şekilde çalışmalarını sağlamaktır. Risklerin erkenden tespit edilmesi komitesi kurması zorunlu olmayan firmaların ise süreklilikle ilgili etkili bir risk değerlendirme sağlaması kendilerine fayda sağlayacaktır.

Bağımsız denetim yapan kişi tarafından firmanın devamlılığının ele alınması esnasında, durum ya da koşullarla ilgili bilgi sağlanması, yönetimin finansal tabloları hazırlama sırasında firmanın sürekliliği esasının hayata geçirilmesinin uygun olup olmaması konuları gibi yönetim ile sağlanacak iletişimlerde de yönetimin birtakım sorumlulukları bulunmaktadır. Firmanın yönetimi, bağımsız denetim yapan kişinin istediği devamlılık ile ilgili verileri ve incelemeleri denetimi yapan kişi ile paylaşmak zorundadır.

Firmanın devamlılığı konusunda bir problem meydana gelmesi riske dayanan bir konudur. Dolayısıyla firma aracılığıyla süreklilik ile ilgili, etkili bir inceleme ya da risk yönetimi mekanizması meydana getirilebilir. Firmada bulunan verimli bir risk yönetimi mekanizmasının faydaları ise bağımsız denetim yapan kişiye sürekliliğin ele alınması konusunda önemli düzeyde fayda sağlayacaktır. Birinci bölümde yer verilen yönetim bilimi dalında meydana gelen İşletmeler, Süreklilik Yönetimi, firma yönetimi açısından süreklilikle ilgili detaylı veriler içermekte ve yönetimin İşletme Süreklilik Yönetimi çerçevesindeki yükümlülüklerini açıklamaktadır. BDS 570 standartları denetimi yapan kişi açısından devamlılığın değerlendirilmesi hususunda yol gösterici özellikte olmasına rağmen firmanın yönetimi için devamlılık konusunda detaylı veriler içermemektedir. Bu durumun sebebi Bağımsız Denetim Standartlarının firmalar açısından değil bağımsız denetim yapan kişiler açısından yol gösterici özellikte olmasıdır.

2.7. İşletmenin Sürekliliğine İlişkin Bağımsız Denetçinin Sorumluluğu

Bağımsız denetim yapan kişinin ana yükümlülükleri, denetimi yapılan firmanın sürekliliğiyle ilgili var ise önemli belirsizlik ve ciddi şüphe yaratabilecek durumları saptamak ve bunu belirlenen standartlar kapsamında uygun bir şekilde raporlanmasını sağlamaktır. Bu bağlamda, bağımsız denetimin yapıldığı süre boyunca gerçekleştirilen bütün faaliyetler, firmanın sürekliliğiyle alakalı risk içerebilecek durumların var olabileceği olasılığı dikkate alınarak gerçekleştirilir. Denetim yapan kişi sürekli olarak devamlılığa dair olabilecek risklere karşı hazır olmak durumundadır. Denetimi gerçekleştiren firma, devamlılıkla alakalı risk değerlendirme incelemeleri sağlamışsa denetimi yapan kişi bu incelemelerden yararlanabilir. Denetimi yapan kişi ve firma yönetiminin devamlılık konusunda kimi etkileşimleri olabilir. Bunlar (Selimoğlu ve Uzay, 2011; 164);

- Firma yönetiminin devamlılığı sağlamasına ilişkin gerçekleştirdiği planların denetimi yapan kişi tarafından, mesleki şüphecilik ile değerlendirmesi,
- Firma yönetimi tarafından devamlılık sağlanmasına ilişkin planların ve riskler karşısında alınan tedbirlerin mantıklı olup olmadığıyla ilgili denetimi yapan kişinin

kanıtlar elde etmesi,

- Denetim yapan kişinin firma yönetimini devamlılığıyla ilgili ileriye yönelik tahminleri, planları konusunda yönetim ekibinden yazılı açıklama talep etmesi,

- Denetimi yapan kişinin süreklilikle ilgili risk oluşturabilecek bir durum tespit etmesi durumunda, yönetim ekibinden bu durumla ilgili plan, tahmin ve tedbir talep etmesi.

BDS 570 uyarınca, eğer denetçi işletmenin sürekliliğine tehdit oluşturan ve daha önce açıklanan durumlardan biri veya birkaçı ile karşılaşır ise ilave denetim prosedürleri uygulamakla yükümlüdür. Bunlar;

- Firmanın ileriye yönelik likiditesi, karlılık ve diğer tahminlerinin yönetimle anlaşma yoluna gidilmesi ve analizi,

- Firmaya ilişkin son ara dönem finansal tabloların incelenmesi,

- Firmanın finansal kaynaklarıyla alakalı problem yaşadığının tespit edilmesi,

- Dava ve firmaya negatif etki oluşturabilecek iddiaların varlığı ve bunların neticelerinin firmanın devamlılığına vereceği zararların analiz edilmesi,

- Firmayla ilişkili ve üçüncü tarafların firmaya fon sağlaması gayesiyle sözleşmelerin mevcudiyeti ve bunların sürekliliğinin analiz edilmesi yoluyla ek fon elde edilmesi konusunda firmanın olanaklarının değerlendirmeye alınması,

- Müşterilerin verdiği siparişlerin temin edilememesi halinde firma planlarının analiz edilmesi,

- Firmanın devamlılığa etkisi olabilecek bilanço tarihinden sonra süregelen durumların saptanması amacıyla ek denetim prosedürlerinin hayata geçirilmesi,

- Borçlanma araçlarının varlığı ve bunların koşullarının ve yeterli olma düzeylerinin sağlamanın yapılması,

- Düzenleyici kuruluşların yaptıkları işlemlere ait raporlara erişilmesi ve değerlendirilmesinin yapılması,
- Varlıkların elden çıkarılması konusunda gerçekleştirilen planların yeterli olma düzeylerinin saptanması ve dayanaklarının tespit edilmesidir.

Denetimi yapan kişinin firmanın sürekliliğini değerlendirmesi esnasında kullanabileceği en etkin araçlardan bir tanesi sahip olduğu meslek yargısıdır. Bağımsız denetimde belirlenen standartlar kapsamında ise bağımsız denetim yapan kişinin yükümlülüklerinden biri de sahip olduğu mesleki yargıyı kullanmaları gerekliliğidir. Denetim yapan kişinin mesleki yargısıyla ilgili gerçekleştirilen bazı araştırmalarda, mesleki yargıların doğru olma oranlarının %80 düzeylerine çıktığı gözlemlenmektedir (Kida, 1980; Barnes ve Huan, 1993).

Denetçi kişilerin mesleki yargılarının doğru olma oranlarıyla ilgili gerçekleştirilen kimi çalışmalar, mesleki yargının etkin olduğunu ispatlamakta ancak kimi çalışmalar ise mesleki yargıyı tam anlamıyla etkili görmemektedir.

Louwer (1999) firmanın devamlılığının değerlendirilmesi sürecinde mesleki yargılar kullanılırken, mali problemlerle devamlılıkla ilgili önemli belirsizlik hallerinin karıştırılabileceğini tespit etmiştir. Denetim yapan kişinin sahip olduğu mesleki yargı olumlu neticeler veriyor olsa da birçok yöntem ve tahmin metotları daha başarılı sonuçlar sağlamaktadır (Vanstraelen, 2003: 233).

Denetçinin talepte bulunmasına karşın yönetimin değerlendirmede bulunma ya da değerlendirme kapsamını genişletme hakkında istekli davranmaması halinde denetçi, durumun böyle olmasının denetçi raporunu nasıl etkilediğini mütalaa eder (BDS 570, p. 24).

Bağımsız Denetim Standardı 570, işletmelerin süreklilikleriyle ilgili göstergelerini; işletme faaliyetlerine ilişkin göstergeler, finansla ilgili göstergeler ve diğer konulardakiler olarak üç kategoride ele almıştır. Standart, sözü edilen göstergelerin yalnız başına varlığını devam ettirmesinin daima işletmenin sürekliliğiyle ilgili dikkate değer bir belirsizliğin bulunduğu anlamını taşımayacağını

ifade etmiştir. Finansal durumlara ilişkin olaylar ve koşullar standartta aşağıda verildiği biçimde sıralanmıştır (BDS 570, p.A3-A4):

- Net yükümlülük ya da vadesi kısa net yükümlülük pozisyonu,
- Sabit vadeli borçların vadeleri geldiğinde yenileneceğine ya da geri ödeneceğine ilişkin gerçekçilikten uzak beklentiler ya da vadesi uzun varlıkların finansmanını sağlamak için vadesi kısa borçlara gereğinin üstünde olması,
- Kredi verenlerin sağladıkları finansal desteklerin geri çekileceğine ilişkin belirtiler,
- İleriye dönük ya da tarihi finansal tablolarında ortaya konulan, işletme faaliyetlerine ilişkin nakit akışlarının negatif olması,
- Temel finansal oranların olumsuz olması,
- Önemli tutarlara ilişkin nakit akışı ya da faaliyet zararı doğuran varlıkların değerlerindeki önemli azalmalar,
- Temettü ödemelerindeki kesilme ya da gecikmeler,
- Alacaklılara vade tarihi geldiğinde ödemenin yapılamaması,
- Kredi sözleşmelerinde ifade edilen şartlara uyulamaması,
- Yeni ürünler geliştirmek ya da önemli diğer yatırımlar için finans temin etmekte zorlanması,

İşletmenin faaliyetleri ile ilgili koşullar standartta aşağıda verildiği biçimde sıralanmıştır (BDS 570, p.A3-A4):

- Yönetimin işletmenin faaliyetlerini durdurma ya da işletmeyi tasfiye etme niyetleri,
- Kilit yönetim kadrosundaki boşalan yerlerinin doldurulmasında yaşanan sorunlar,

- Önemli bir pazarın, müşterilerin ya da kilit müşterilerinin, lisans, imtiyaz ve ana tedarikçi ya tedarikçilerinin yitirilmesi,

- İşgücü konusunda karşılaşılan sıkıntılar,

- Hammaddede konusunda yaşanan önemli darboğazlar,

- Ortaya başarılı bir rakibin ya da rakiplerin çıkması,

Diğer konularla ilgili koşullar standartta aşağıda verildiği biçimde sıralanmıştır (BDS 570, p.A3-A4):

- Finans kuruluşlarının likidite yükümlülükleri ya da borç ödeme gücü gibi sermaye yeterlilik yükümlülükleri ya da yasal diğer yükümlülüklerle aykırı tutumları,

- İşletmenin aleyhine açılmış, sona ermemiş ve sonucun işletmenin aleyhine olması halinde işletmenin karşılamakta zorluk yaşayacağı taleplere yol açabilecek davalar,

- İşletmeyi olumsuz etkileyebilecek hükümet politikaları değişiklikleri ya da mevzuat değişiklikleri,

- Oluştugu zaman sigorta kapsamı dışında kalan ya da eksik sigortalanmış felaket ve afetler.

2.8. Sürekliliğin Bağımsız Denetimi

Denetim sektöründe yaşanan gelişmeler olumsuz olaylar doğrultusunda ortaya çıkmıştır. Bu gelişmeler gerçekçi bir şekilde hayata geçmiştir. Ancak günümüzde denetim sektöründe problemler yaşanmadan önce tedbir almaya yönelik birçok proaktif yaklaşımlar kullanılmaktadır. Bu, denetim yaşamış işletmelere olan güveni arttırmakta, yatırımcı kişilerin işletmelere olan bakış açısında olumlu değişimler yaratmaktadır. Firmalar değer kazanmaktadır. 2000’li yıllar başlarken denetimde belirlenen standartlar, mekanik ve esnekliği olmayan bir yapı içerisindeydi. Sahip olduğu bu yapı, bağımsız denetim sürecindeki çeşitliliği ve denetim giderlerini azaltmakta, bağımsız denetim işletmelerinin gerçekleştirdiği

denetim neticesinde kendilerine açılacak davalara karşı kendilerini savunmayı kolay hale getirmekteydi. Ancak becerisi olan kişilerin denetim alanından uzak kalmalarına ve müşterilerinin bağımsız denetimi, işletmelere değer sağlamayan yasal bir sorumluluk olarak görmesine sebebiyet vermektedir (Healy ve Palepu, 2003: 15).

Geçmiş dönemde gerçekleştirilen çalışmalarda bağımsız denetim yapan kişilerin, bağımsız denetim raporları içerisinde, firmaların sürekliliği raporları üzerinde negatif bilgi vermekten, fikirlerini dürüst bir şekilde belirtmekten kaçındığı ve bu bilgileri açık etmek istemediği belirlenmiştir. Bağımsız denetim yapan kişilerin buna benzer negatif eğilimleri olduğunu ortaya koyan çalışmalar 2000'li yıllar içerisinde gerçekleşmiştir (Lys ve Watts, 1994; Chow ve Rice, 1982; Craswell, 1988; Citron ve Taffler, 1992; Krishnan ve Stephens, 1995; Lennox, 1999).

Büyük firmaların beklemedikleri bir şekilde kapanmaları gibi durumlar ve farklı firmaların yaşadıkları krizler, sonrasında gelecek olan sürece de sebebiyet vermiştir. Zaman geçtikçe denetim standartları ve yönetmelikleri içerisinde ciddi değişiklikler gerçekleştirilmiştir. Bağımsız denetimde birtakım yenilik yaşanmış ve bağımsız denetimin önemsenmesi sağlanmaya çalışılmıştır. Bu revizyon ve geliştirme çalışmaları dolayısıyla bu süreçte olduğu gibi, firmaların sürekliliğinin değerlendirilmesi konusunda da ortaya çıkmıştır. Türkiye ve dünyada gerçekleştirilen süreklilikle alakalı standartlar Tablo 3'te gösterilmiştir.

Tablo 10. Sürekliliğe İlişkin Yayınlanan Standartlar

Standart No	Yayımlanma Tarihi	Yayımlayan Kuruluş	Standart /Kanun Adı	Kapsamı
ASR No. 90	1962	SEC	“Accounting Release” Series	Raporlama dönemi sonunda işletmenin sürekliliği ile ilgili olaylar
SAP No. 33	1963	AICPA	“Statement on Auditing Procedures”	Raporlama dönemi sonunda işletmenin sürekliliği ile ilgili olaylar
SAS No. 2	1974	AICPA	“Reports on Audited Financial Statements”	İşletmenin sürekliliği ile ilgili dikkat edilecek kriterler ilk olarak bu standartta belirlenmiştir.
SAS No. 34	1981	AICPA	“The Auditor’s Consideration When a Question Arises About an Entity’s Continued Existence”	Denetçilere işletmenin sürekliliği ile ilgili geleceğe dönük kanıt toplama yükümlülüğü vermemiş, sadece süreklilik ile ilgili bir durumun farkına varıldığında raporlama yükümlülüğü verilmiştir.
FRR No. 16	1984	SEC	“Financial Reporting Release”	İşletmenin sürekliliğine ilişkin denetçilerin kanıt toplaması gerekliliği belirtilmiştir
SAS No.59	1988	AICPA	“The Auditor’s Consideration of an Entity’s Ability to Continue as a Going Concern”	SAS No. 34’deki eksiklikleri gidermek amacıyla yayınlanmıştır ve denetçiye işletmenin sürekliliğine ilişkin ek sorumluluklar yüklemiştir.
ISA 570	1986-2007	IFAC/IAASB	“Going Concern”	İşletmelerin sürekliliğine ilişkin, denetçinin ve işletmenin sorumluluğuna dair ilke, usul ve esaslar belirlenmiştir.
8. Yönerge	1984-2005	AB	“Uluslararası Bağımsız Denetim Standartları”	ISA 570 Standardının AB’ye uyarlanmış halidir.
Seri XI No:1 Md.3	1989	SPK	“Mali Tablo ve Raporlara İlişkin İlke ve Kurallar”	İşletmenin sürekliliği kavramının muhasebenin temel varsayımı olduğu açıklanmıştır.
Seri X No: 22	2006	SPK	“Sermaye Piyasasında Bağımsız Denetim Standartları Hakkında Tebliğ” 24. Kısım: İşletmenin Sürekliliği	İşletmelerin sürekliliğine ilişkin, denetçinin ve işletmenin sorumluluğuna dair ilke, usul ve esaslar belirlenmiştir.
TTK Tasarısı	2007	TTK	SPK Seri XI/25’e Atıfta bulunmakta	İşletmelerde değerlendirme ilkelerini ikiye ayırmış bunlardan birisini ise işletmenin sürekliliği olarak açıklamıştır.
Seri VIII No:54 Md.1	2009	SPK	“Özel Durumların Kamuya Açıklanmasına İlişkin Esaslar Tebliği”	İşletmelerin sürekliliğini tehdit eden durumların varlığı halinde yatırımcıların çıkarlarını korumak amacıyla, bu durumun finansal tablolarda açıklanması gerekliliği belirtilmiştir.

Kaynak: Tanç, 2010: 74

Yukarıdaki tabloya ilave olarak, KGK aracılığıyla yayını gerçekleştirilen Bağımsız Denetim Standartları (BDS) mevcuttur. ISA'nın çevirisi yoluyla Türkiye'ye uyumu sağlanmış Bağımsız Denetim Standartları içindeki, bağımsız denetim yapan kişi tarafından firmanın sürekliliğinin değerlendirilmesiyle alakalı olan standart (BDS 570/ISA 570) ülkemizde, bağımsız denetimde, firmalarda süreklilik problemleri konusundaki en güncel standart olma özelliğine sahiptir.

2000 yılından sonra gerçekleşen süreç içerisinde bağımsız denetim sektöründe birden fazla gelişme yaşanmış ve standartlar geniş bir kapsama sahip olmuştur. Bundan dolayı bağımsız denetim yapan kişilerin firmaların devamlılığını denetleme konusundaki yükümlülükleri de artış göstermiştir. Ancak BDS'lerde yer alan ifadeye göre bağımsız denetimin işlevsel kısıtları sebebiyle, bağımsız denetim yapan kişi sürekliliğin değerlendirilmesi neticesinde “makul güvence” verebilir. Nedenleri ise aşağıda sıralanmıştır (<http://www.resmigazete.gov.tr>);

- Bağımsız denetim sürecinde örneklem yöntemlerinin kullanılması,
- Firma yönetiminin tahmin edilemeyecek kötü niyeti ve iç kontrol mekanizmasının yapıdan kaynaklı kısıtları,
- Bağımsız denetim kanıtlarının çoğunun yüzde yüz güvence sağlayacak şekilde değil ikna edici güvence sağlayacak nitelikte toplanıyor olması,
- Bağımsız denetçilerin tamamen toplanan veriler ile hareket etmemesi gerektiği durumlarda kendi yargısını kullanıyor olması,
- İlişkili taraflarla yapılan işlemlerin ortaya çıkarılmasındaki güçlüklerdir.

Firmalardaki süreklilik problemi, bağımsız denetim geçiren firmalarda denetim yapan kişileri yakından alakadar etmektedir. Bu kişiler denetimin en son aşamasında firmaların sürekliliğini değerlendirmek durumundadır. BDS 570'de firmaların süreklilikleriyle ilgili önemli belirsizlik yaratan etkenler belirtilmiştir. Bağımsız denetim yapan kişiler bu etkenlere göre firmanın sürekliliğini denetler ve rapor sunar.

Firmaların sürekliliğiyle alakalı pozitif veya negatif emareler, riske dayandığı için kesin bir durum değildir. Bundan dolayı denetim yapan kişilerin firmaların sürekliliğiyle ilgili sağladıkları çalışmadan da firmanın kesin bir şekilde gelecekte faaliyetlerine devam edeceği ya da bitireceği yargısına varılamaz.

Firmaların sürekliliklerinin değerlendirilmesi esnasında denetim yapan kişi, firmanın sürekliliğine etkisi olacak önemli faktörlerin neler olabileceğini saptamak için uğraşmalıdır. Süreklilik ilkesi, firmanın varlıkları ve sorumlulukları bakımından değer oluşturmakta önemli bir role sahiptir. Dolayısıyla denetim yapan kişilerin firmalarda devamlılık algısı canlı kalmalıdır. Denetim raporları hazırlanırken, firmaların sürekliliği mercek altına alınır ve raporlama dönemi sonuna kadar bu araştırma sona erer. Ancak bugün işletmelerin sahip olduğu esneklik, ticaretin hızlanması, işletmelerin karışık yapısı, denetçi kişilerin süreklilikle alakalı sahip olduğu bilgilerin kısa sürede geçersiz hale gelmesine sebebiyet verebilmektedir (Eickemeyer ve Love, 2016: 6).

Firmanın sürekliliği bağımsız denetim yapan kişi aracılığıyla değerlendirilirken birden fazla aşama vardır. Planlama, kanıt toplama ve raporlama olarak gruplandırılabilir. Ancak denetimin sona ermesi aşamasında gerçekleştirilen firmaların sürekliliğinin değerlendirilmesi, süreklilikle ilgili gerçekleştirilen bir kereye mahsus bir çalışma değildir. Bağımsız denetim standartları, firmanın sürekliliğini muhafaza edebilme becerisinin, denetimin ilk aşamasından itibaren dikkate alınması gerekliliğini göz önüne sermektedir. Dolayısıyla denetim yapan kişi tarafından denetim boyunca gerçekleştirilen bütün çalışmalarda firmaların sürekliliğiyle ilgili verilere dikkat edilmelidir. Firmanın sürekliliğiyle ilgili planlama, yapılacak prosedürler, raporlama şekli ve çalışma dökümanları ile ilgili bilgiler Tablo 4’te gösterilmiştir.

Tablo 11. Sürekliliğin Değerlendirilmesine İlişkin Denetim Planı

Sürekliliğin Değerlendirilmesine İlişkin Denetim Planı	
1. Aşama	Sorumlu ortak baş denetçi sürekliliğin değerlendirilmesine ilişkin denetim planını hazırlar. Bu denetim planında, asgari olarak belirlenmesi gereken bazı hususlar vardır ve işletmenin sürekliliğine ilişkin yapılması gerekenler açıklanmaktadır. Bunlar; ▪ Denetim ekibinde kimlerin yer alacağı, hangi tarihlerde kimlerin görev alacağı, ▪ Sürekliliğin ne zaman değerlendirileceği ve yapılacak çalışma için ne kadar sürenin yeterli olacağı, ▪ Finansal tabloların tarihi, denetim planını hazırlayan kişi veya kişilerin ismi, ▪ Sürekliliğin değerlendirilmesine ilişkin, denetçiye bilgi sağlayabilecek, diğer bilgi veya belgelerin çalışma kâğıtlarına eklenmesidir.

Sürekliliğin değerlendirilmesi ile ilgili denetim planı, genel denetim planı hazırlanırken meydana getirilir. Genellikle sorumlu olan denetim yapan kişi tarafından hazırlanmaktadır. Sürekliliğini değerlendirilmesiyle ilgili plan, firmanın sahip olduğu büyüklüğe, içeriğe, özelliklere, risklere göre değişiklik gösterebilmektedir. Plan dahilinde sorumlu denetçi süreklilikle ilgili değerlendirme sürecini yürütecek ve bu süreçten sorumlu olacak denetçileri belirleyecektir. Sürekliliğin değerlendirilmesi denetimin son aşamasında gerçekleşmektedir. Önceden belirlenmiş tarih aralığında sorumlu denetçinin oluşturduğu genel plan kapsamında değerlendirme sürecinden sorumlu denetçi süreci yürütür ve kanıt toplama aşamasına geçiş sağlar.

Tablo 12. Sürekliliğin Değerlendirilmesine İlişkin Kanıt Toplama

Sürekliliğin Değerlendirilmesine İlişkin Kanıt Toplama	
2. Aşama	Bu aşamada sürekliliğin değerlendirilmesi hususunda görevlendirilen denetçiler, sürekliliğe ilişkin riskleri değerlendirir. Sürekliliğe ilişkin toplanan kanıtlar işletmenin sürekliliği hususunda önemli belirsizlikleri işaret ediyorsa, ilave denetim prosedürleri uygulanır. Denetçinin işletmenin sürekliliğine ilişkin dikkat edeceği hususlar şunlardır; ▪ Sürekliliğe ilişkin tehdit oluşturabilecek, finansal, işletme faaliyetleriyle ilgili ve diğer koşullar ile ilgili risklerin değerlendirilmesi. ▪ İşletme yönetiminin sürekliliğe ilişkin yaptığı çalışmalar, ▪ Denetim planı yapılırken ve denetim sürecinde işletmenin sürekliliği ile ilgili sorunların varlığının belirlenmesi ve bir sorun halinde, denetim planının bu soruna göre yeniden revize edilip edilmeyeceğinin belirlenmesi, ▪ İşletmenin sürekliliği varsayımının geçerliliğini koruyup korumadığının belirlenmesi, ▪ Finansal tablolarda bulunan açıklamaların yeterliliğinin değerlendirilmesi, ▪ İşletmenin sürekliliğinin dış kaynaklara ve ortaklara bağlı olduğu durumlarda, bu kaynak veya ortakların gerekli desteği sağlama güçlerinin değerlendirilmesidir. Bu değerlendirmeler sonucunda denetçi, işletmenin sürekliliğine önemli derecede etki edecek bulgulara ulaşırsa, bağımsız denetim standartlarında açıklanan ilave denetim prosedürlerini uygulamakla sorumludur.

Sürekliliğin değerlendirilmesiyle ilgili oluşturulan planda olarak atanmış denetçiler, bağımsız denetim standartları içerisinde yer alan süreklilikle ilgili etkenlere göre kanıt toplarlar. Bu aşamada önceden açıklaması yapılmış olan birçok kanıt toplama yöntemi aracılığıyla finansal ve finansal olmayan veriler elde edilmeye çalışılır. Sonrasında bu bilgiler ışığında denetim yapan ekiple müzakere

gerçekleştirilir. Gerekli olur ise firma yönetim ekibine bildirimlerde bulunulur. Son aşamada sağlanan veriler ile mesleki yargıya göre bir neticeye ulaşılmış olur. Bu sonuç kapsamında denetçi raporda revize gerçekleştirebilir.

2.9. Sürekliliğe İlişkin Denetçinin Vardığı Sonuçlar ve Bu Sonuçların Bağımsız Denetim Raporuna Etkisi

Denetlenen firmanın finansal tablolarını hazırlarken işletmenin sürekliliği esasına uyduğuna ve işletmenin sürekliliğine ilişkin önemli belirsizlik yaratabilecek olayların tespitine yönelik yeterli ve uygun denetim kanıt topladıktan sonra denetçi bir sonuca ulaşmak durumundadır. Bağımsız Denetim Standartlarına göre bu noktada iki durum söz konusudur. Bunlar;

- İşletmenin sürekliliği varsayımının geçerli olduğu fakat önemli belirsizliklerin bulunması durumu,

- İşletmenin sürekliliği varsayımının geçerli olmadığı durumdur.

İşletmenin sürekliliği varsayımının geçerli olduğu fakat önemli belirsizliklerin bulunması durumunda denetçi bu belirsizliklere ilişkin finansal tablolarda yeterli açıklama yapıp yapılmadığını değerlendirir. İşletmenin sürekliliğine ilişkin bazı açıklamalar finansal tablolarda gösterilebilir. Bunlar (BDS 570, A24);

- Sürekliliği zedeleyen temel olay ve şartlar,
- İşletmenin yükümlülüklerini yerine getirebilme gücüyle ilgili olay ve şartların yönetim tarafından yapılan değerlendirmesi,
- Yönetimin bu olay veya şartları azaltmak için yaptığı planlar,
- Yönetimin sürekliliğe ilişkin kendi içinde yaptığı muhakemelerdir.

BDS 570 uyarınca yukarıdaki açıklamalar yapılmış olsa dahi, denetçi gerçeğe uygun sunum çerçevesinde, bu açıklamaların gerçekliğini değerlendirmekle yükümlüdür.

İşletmenin sürekliliğinin değerlendirilmesi sonucunda, sürekliliğe ilişkin bir risk saptanmazsa, bunun bağımsız denetim raporunda bir etkisi söz konusu değildir. Fakat işletmenin sürekliliğine ilişkin belirsizlik durumu belirlenmişse, bağımsız denetim raporu bu belirsizlikten üç farklı şekilde etkilenir.

Birinci Durum: İşletmenin sürekliliği varsayımının geçerli olduğu fakat önemli belirsizliklerin bulunması ve bu belirsizliklerin yönetim tarafından dipnotlarda gerçeğe uygun ve yeterli bir biçimde açıklanması halinde, denetçi denetim raporunda “Dikkat Çekilen Hususlar” başlığı ve “İşletmenin sürekliliğiyle İlgili Önemli Belirsizlik” alt başlığını açmakla yükümlüdür. Sürekliliğe ilişkin önemli belirsizlikler denetim raporunda bu başlık altında açıklanmak suretiyle olumlu görüş bildirilir (BDS 570, A20).

İkinci Durum: Sürekliliğe ilişkin önemli belirsizlik bulunması ve yönetimin finansal tablo dipnotlarında bu belirsiz durumlar hakkında yeterli açıklama yapmadığı durumda ise denetçi sınırlı olumlu görüş bildirecektir. Görüşün dayanağı bölümünde ise sürekliliğe ilişkin sorunların mevcudiyetini ve bu sorunların finansal tablolarda yeterince açıklanmadığını belirtir ve bu sorunu işletme yönetimiyle müzakere eder (BDS 570, A21).

Üçüncü Durum: İşletmenin sürekliliğine ilişkin birden fazla önemli belirsizlik olması durumunda ise bağımsız denetçi olumsuz görüş verebilir veya görüş bildirmekten kaçınabilir (BDS 570, A23).

Denetçi sürekliliğin değerlendirilmesine ilişkin yeterli ve uygun denetim kanıtı topladıktan sonra işletmenin sürekliliği varsayımının geçerliliğini kaybettiğini tespit edebilir. Böyle bir durumda denetçi olumsuz görüş bildirecektir. İşletme yönetimi ya da denetçi işletmenin sürekliliği varsayımının geçerli olmadığı kanaatine varmışsa, finansal tablolar farklı esaslara göre hazırlanacaktır. Bu durumda genelde tasfiye esası geçerlilik kazanır ve tasfiye halinde varlıklar ve yükümlülükler “Net Gerçekleşebilir Değer” üzerinden değerlendirilir (Tanç, 2010: 122).

2.10. Denetçilerin Çalışmalarının İşletme Durumlarına Göre Tasnifi

İşletmenin sürekliliği hakkında çıkarımlarda bulunan denetçi, birçok etkeni değerlendirmekte ve nihayet bir sonuca varmaktadırlar. Denetçinin karşılaştığı işletme durumlarının şunlar olması mümkündür:215

a. Şirket karlı ve nakit bakımından olarak zengin ticaret yapmaktadır.

Durumun böyle olması halinde çalışma kâğıtlarında süreklilik konusunda herhangi bir belgeleme yapmaya gerek yoktur; ayrıca denetim raporunda ya da finansal tablolarında ilave açıklamaya gerek yoktur. Süreklilikle ilgili çalışma kâğıtlarının tamamıyla detaylandırılmasının gereği yoktur. Basit iş planı düşüncesine destek olan sonuçların belgelenmesi gerekmektedir.

b. Şirket sürekli dir ancak bunu hafifletici koşullar vardır.

Bu durumda denetçi, işletmenin sürekli olduğu konusunda emindir ne var ki hafifletici bazı şartlar vardır. Finansal tablolarda bu durumun mutlaka gösterilmesi gerekmektedir, muhasebe politikalarında genel olarak belirtilir. Söz konusu dipnot şirketin işleyişini açıklayacaktır. Dipnotta detayları verilen şeyler, finansal tablolarının anlaşılması dair değilse, denetim raporunda hiçbir şart olmamalıdır.

c. Şirketin durumu iyiye gitmiyor.

Şirketin sürekli olmama ihtimaline ilişkin göstergeler olmasına rağmen yöneticilerin bu görüşte olmamasına ilişkin durumdur. Denetimde ortaya konulan kanıtların incelenmesinin ardından yöneticiler tarafından anlaşılmaktadır. Şirketin devamlılığı yeni bazı düzenlemeler yapmasına ya da bankalardan sağlanacak kimi imkanlara bağlıdır. Bunun gibi durumlarda denetçinin detaylı bir açıklama notuna ihtiyacı bulunmaktadır.

d. Şirket iyiye gitmiyor

Şirketin göstergeleri sürekli olmayabileceği işaretlerini verirken yöneticileri bu görüşü kabul etmemektedir. Denetim kanıtlarının incelenmesinin ardından yöneticilerin

sürekli­lik konusunu değerlendirmelerini ya da finansal tablolarında sürekli­lik konusunda ilgili açıklamaları değerlendirmeleriyle ilgili anlaşmazlıklar bulunmaktadır. şirketin devam etmesinin yeni siparişlere ya da bankaların sağlayacağı olanaklara bağlı olduğunu söylemek mümkündür. Denetçi bankların sağlayacağı kolaylıkların yeniden yapılandırılması varsayımı hakkında yöneticilerle fikir birliğinde değildir ya da yöneticiler, finansal tabloların sürekli­liği konusunda yeterli açıklamalar içerdіğine karşı çıkmaktadırlar. Durumun böyle olmasında denetçi, denetim raporunu sözü edilen anlaşmazlıkları temel alarak hazırlar.

e. İşletme sürekli değildir

şirketin işleri sonlanmış­tır ya da yöneticiler, şirketin finansal tablolarının net gerçekleşmesi mümkün değer ilkeleri dikkate alınarak hazırlanmasına kararına varmış­tır ve bu durum bir notta net bir şekilde açıklanmış­tır. Bu hazırlama ilkelerini kabul eden denetçi, denetim raporunu hiçbir şarta bağlamadan hazırlamalı ve raporunda bu ilkenin kullanıldığından söz etmemelidir. Denetim çalışma kağıtlarının sürekli­likle ilgili çok fazla detay vermeye gerek yoktur ve denetçi görüşünü destekleyecek basit bir iş programı yeterli olacaktır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BAĞIMSIZ DENETİM SÜRECİ VE İŞLETMENİN SÜREKLİLİĞİ

3.1. Bağımsız Denetimde Sürekliliğin Değerlendirilmesinde Kullanılan Yöntemler

Bağımsız denetimde firmanın devamlılığının değerlendirilmesinde, devamlılıkla ilgili elde edilen kanıtların yorumlanması ve bir neticeye erişmede genellikle denetçi yargısı kullanılmaktadır. Ancak literatüre bakıldığında son zamanlarda klasik denetmen yargısının yerini tahmin becerileri kuvvetli istatistiksel modellerin aldığı gözlemlenmektedir. Dolayısıyla firmaların sürekliliğinin değerlendirilmesinde kullanılan metotların klasik metotlar ve istatistiksel metotlar olarak sınıflandırmak mümkündür.

3.1.1. Geleneksel Yöntem

Bağımsız denetimlerde firmanın sürekliliği ele alınırken geleneksel yöntem, önemli düzeyde mesleki yargı ile alakalıdır. Mesleki yargı olgusu 200 no'lu bağımsız denetim standartlarında, denetim faaliyetinin yürütülmesi esnasında var olan koşullar ile uyumlu olarak yapılacak çalışmalara ilişkin bilgiye dayalı kararlar alınırken; ilgili mevzuat, BDS'ler, muhasebede belirlenmiş olan standartları ve etik standartları esas alan, eğitim seviyesi, bilgi ve deneyimin kullanılması olarak ifade etmiştir. Mesleki yargı olgusu, bağımsız denetim süresi boyunca temel esas alınmaktadır. Denetim yapan kişiler denetim esnasında standartlarda yeri olmayan birtakım durum ile karşı karşıya gelebilmektedir. Mesleki yargı ile buna benzer durumlarda denetim yapan kişilere, deneyimlerine ve sahip oldukları bilgiye istinaden yorum yapabilme karar verebilme özgürlüğü verilmiştir.

Firmaların sürekliliğinin değerlendirilmesi ileriye yönelik tahmine dayalı bir eylemdir. Bağımsız Denetim Standartları firmanın sürekliliğiyle ilgili denetim yapan kişi ve yönetimin sahip olduğu sorumluluklarıyla sürekliliğe tehdit yaratabilecek kimi etkenler belirlemiştir. Ancak bu standartlarda bu etkenlerin

haricinde etki sağlayabilecek farklı etkenlerle de karşı karşıya kalınabileceği belirtilmiştir. Firmanın devamlılığı gibi tahmine ve ilerde oluşabilecek belirsizliklere ilişkin durumlarda denetim yapan kişiler yıllar boyu mesleki yargılarından verimli bir şekilde yararlanmışlardır.

Bağımsız denetimde geleneksel yöntem çerçevesinde süreklilik ele alınırken iki farklı aşama yaşanmaktadır. Birincisi, süreklilikle ilgili finansal verilerin değerlendirilmesi, ikincisi ise süreklilikle ilgili finansal olmayan verilerin değerlendirilmesidir. Sürekliliğin finansal açıdan değerlendirilmesi esnasında çoğunlukla daha önce açıklanan finansal analiz yöntemleri kullanılır. Temel finansal oranlar firmanın faaliyet gösterdiği sektörün ortalamalarıyla karşılaştırılır. Firmanın finansal verilerinin gidişatı ele alınır. Temel finansal tablolar haricindeki tablolar, süreklilikle ilgili mühim belirsizlik durumlarına karşı analiz edilir.

Finansal olmayan veriler genellikle, finansal tabloya alınmış dipnotlardan, yönetim kurulunun karar defterlerinden, firmanın avukatlarından ya da mali müşavirlerinden saplanır. Finansal olmayan veriler elde edilirken birçok kanıt toplama yönteminden yararlanılabilir. Gözlemleme, soruşturma veya dış teyit gibi teknikler kullanılır. Örnek vermek gerekirse firmanın sürekliliğiyle ilgili risk içerebilecek bir davanın var olduğu iddiası, firmanın hukuk müşavirinden dış teyit alınarak doğrulanabilmektedir.

Geleneksel yöntemler ile süreklilik değerlendirmesi yapılırken, finansal ve finansal olmayan veriler toplanarak bir arada değerlendirilir. Bunun sonucunda mesleki yargıya göre gerekli olur ise bağımsız denetçinin raporlarına yansıtılır.

2.2.2. İstatistiki Yöntemler

Bağımsız denetim yapan kişilerin önemli sorumluluklarından biri de yatırımcı kişiyi, yatırım sağladığı firmaların zorlu bir duruma düşmeleri ihtimaline karşı uyarmaktır. 2000’li yıllar içerisinde bağımsız denetim yapan kişilerin toplumu, firmaların sıkıntılı duruma girmeleri ihtimali doğrultusunda bilgilendirmekte yeterli olmadığı kanısına varmıştır. Dolayısıyla bağımsız denetim yapan kişiler, denetimleri süresince, firmaların iflas etmelerini, sıkıntılı duruma düşmeleri

olasılıklarını tahmin etmede kullanılabilecek öngörü yöntemleri kullanmaya başlamışlardır (Lennox, 1999: 758).

Firmaların sürekli olmasıyla ilgili var olan tehditler ya da finansal başarısızlık ihtimali, bağımsız denetim yapan kişilerce değerlendirilmiştir. Bu faaliyet gerçekleştirilirken, temel mali oranlar, firmanın faaliyet ve finansal verilerinin çizgisini, olumsuz yönde açılan davalar ve borçların ödenmesindeki problemler göz önünde bulundurulmaktadır. Ancak Türkiye’de kullanılmayan, yabancı literatürde devamlılığın ölçülmesinde kullanılan, diskriminant analizi, yapay sinir ağları gibi istatistiksel modellerde başarılı olmuştur. Bunun dışında günümüzde firmaların sürekliliğinin değerlendirilmesi süresinde yapay zeka kullanılmaya başlanmıştır.

Denetim ve güvence hizmetleri içerisinde, ileriye yönelik ve piyasalarla ilgili belirsizlik hallerinde, firmaların karşılaştıkları riskler ve firmaların sürekliliğinin değerlendirilmesi gibi belirsiz konularda kullanılmak üzere istatistiki karar ve öngörü yöntemleri geliştirilmiştir. Bu modeller hem kalitatif yargıları hem de sayısal analizleri kapsadığı için denetim yapan kişi açısından verimli olmaktadır (Baldwin vd., 2006: 82).

Sürekliliğin değerlendirilmesinde ve finansal başarısızlığın tahmininde kullanılan ve etkinlikleri kanıtlanmış bazı yöntemler şunlardır;

Logit Analizi: Doğrusal Olasılık Modeline alternatif olarak ortaya çıkmıştır. Logit modeller birikimli lojistik dağılım fonksiyonundan türetilir. Kesikli rassal değişkenlerdeki değişmeyi açıklayan modellerin arasında en çok kullanılan, bağımlı değişkenin iki şıklı olduğu modeldir (Altıntaş ve Duru, 2007: 3).

Probit Analizi: Bağımlı ya da açıklanan değişkeni, sürekli-süreksiz, olumlu-olumsuz gibi yanıtlardan oluşan yani 0 ve 1 olarak kodlanabilecek, iki uçlu veya gölge-bağımlı değişkenli olarak adlandırılan modellerdir (https://prezi.com/al_xpwb8mipl/probit-regresyon-analizi/).

Regresyon Analizi: En az iki değişken kullanılarak, en iyi derecede uyuma sahip bağımlı ve bağımsız değişkenler arasında bulunan ilişkiyi tanımlayan bir analiz türüdür (Bircan, 2004: 186).

Yapay Sinir Ağları (YSA): YSA insan beynine ait olan öğrenme fonksiyonunu gerçekleştirebilen bir bilgisayar sistemidir. YSA sistemi bilinen istatistiki yöntemlerden daha farklı bir hesaplama mantığına sahiptir. Kurulan YSA sistemleri bulundukları ortama adapte olabilirler, eksik verilerle çalışabilirler, belirsizlik durumlarında karar verebilirler, hatalara karşı toleranslı olabilirler (Öztemel, 2012). YSA sistemi birçok alanda denenmiş ve başarılı olmuştur.

Diskriminant Analizleri: Grupların arasında fark olmadığı anlamına sahip olan H_0 hipotezinin reddedilmesi durumunda, grupların arasındaki farkın nedenlerinin saptanması için kullanılan modellerdir (Ünsal, 2000: 1).

Finansal başarısızlığın tahmininde diskriminant analizlerinin kullanılmasının öncüleri yaptıkları çalışmalarla Altman (1968) ve Beaver (1966) olmuştur. Fakat en yaygın ve uzun süredir kullanılan model Altman'a ait olan Z-Score modelidir. Altman yaptığı çalışmada 22 adet finansal rasyo belirlemiş ve daha sonradan bunlardan, gelecek dönemlerde başarısızlığı en iyi tahmin edebilecek olan beşi ile modelini oluşturmuştur. Z-Score modeli finansal başarısızlığı, bir yıl öncesinden %95 doğruluk oranıyla tespit edebilmiştir (Terzi, 2011: 4). Altman'ın oluşturduğu bu model, kullanım alanı yaygın olan diskriminant analizlerinin temelini oluşturmaktadır.

3.2. Bağımsız Denetim Standardı 570 Kapsamında İşletmenin Sürekliliğinin Değerlendirilmesinde Bağımsız Denetimin Rolü

Uluslararası denetim standartları, işletmenin sürekliliği varsayımında denetçinin denetim süreci içinde işletmenin denetlenmesini zorunlu tutmaktadır. İşletmenin sürekliliği kavramı, ilk kez Amerikan Muhasebe Standartları Kurulu'nun (FASB) 1953te yayımladığı "Restatement and Revision of Accounting Research Bulletins" ARB 43 adlı bültende ele alınmıştır. 1962 yılında SEC (US Securities and Exchange Commission-ABD Menkul Kıymetler ve Borsa Komisyonu) tarafından ASR

90 “Accounting Series Release” yayınlanarak bu düzenlemeyle işletmelerde süreklilik değerlendirmesinin yapılmasının önemi belirtilmiştir. Yine 1974’te AICPA, SAS 2’yi yayımlamış, işletmenin sürekliliği değerlendirilirken dikkat edilecek hususlarla ilgili açıklamalarda bulunmuştur. SAS 59 çerçevesinde işletmenin sürekliliğinin belirlenmesi konusunda aşağıda verilen üç husus tespit edilmiştir (Mert, Güner ve Duyar, 2018: 339-340);

- Denetim sözleşmesinin tarihinde denetçinin müşterisinin sürekliliğini dikkate alması,
- İşletmenin sürekliliğiyle ilgili önemli bir şüphe söz konusuysa bu durumun denetçi raporunda açıklanması,
- Denetçi tarafından hazırlanan raporda önemli şüphe konusunda açıklama yapılan bir paragrafın bulunmasıdır.

Bu konudaki düzenlemeler, belirli aralıklarla yenilenmiştir. Bu süreçte IFAC (The International Federation of Accountants-Uluslararası Muhasebeciler Federasyonu) “570 no’lu İşletmenin Sürekliliği” standardını yayımlamıştır. Söz konusu standart uyarınca denetçilerin denetledikleri işletmelerin süreklilik durumları hakkında da değerlendirme yapmaları gerekmektedir. IASB’nin (The International Accounting Standards Board-Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu) yayınladığı UMS 1 “Finansal Tabloların Sunumu” da süreklilik kavramı üzerinde durarak sürekliliğin finansal tablolarda da belirlenmesine ilişkin çalışmalar yapılması konusuna değinmiştir. 23 Ocak 2014 tarihili Resmi Gazete’de Kamu Gözetimi Kurumu’nun (KGK) yayınladığı İşletmenin Sürekliliği (BDS 570) Hakkında Tebliğ, Türkiye Denetim Standartları Tebliği No:25” adlı tebliğde Bağımsız Denetim Raporları’nda borsaya kote olan ve borsaya kote olduktan sonra iflas etmiş birkaç şirketin işletmenin sürekliliğiyle ilgili açıklamaları ele alınarak, bu açıklamalardan örneklemeler yapılmıştır.

Tebliğin 6. maddesinde Bağımsız denetim raporlarını hazırlama görevleri olan denetçilerin sorumluluğu üzerinde durulmuştur:

Denetçinin sorumluluğu, finansal tabloların hazırlanmasında yönetimin kullandığı işletmenin sürekliliği varsayımının uygunluğu hakkında yeterli ve uygun denetim kanıtı elde etmek ve işletmenin sürekliliğinin devamına ilişkin önemli bir belirsizliğin var olup olmadığı konusunda bir sonuca varmaktır. Bu sorumluluk, finansal tabloların hazırlanmasında kullanılan finansal raporlama çerçevesi işletmenin sürekliliğinin devamına ilişkin yönetimin özel bir değerlendirme yapması hususunda açık bir hüküm içermese dahi, mevcuttur.

Söz konusu tebliğin devamı niteliğindeki m. 7’de de ise aşağıdaki ifadeler yer verilmiştir:

Ancak, BDS 2002’de açıklandığı gibi denetçinin önemli yanlışlıkları tespit etme becerisi üzerindeki yapısal kısıtlamaların muhtemel etkileri, işletmenin sürekliliğinin devamını sona erdirebilecek gelecekteki olay veya şartlar söz konusu olduğunda daha büyüktür. Denetçi gelecekteki bu tip olay veya şartları önceden tahmin edemez. Dolayısıyla denetçi raporunda işletmenin sürekliliğine ilişkin belirsizliğe atıfta bulunulmaması, işletmenin sürekliliğinin devamı açısından bir güvence olarak kabul edilemez.”

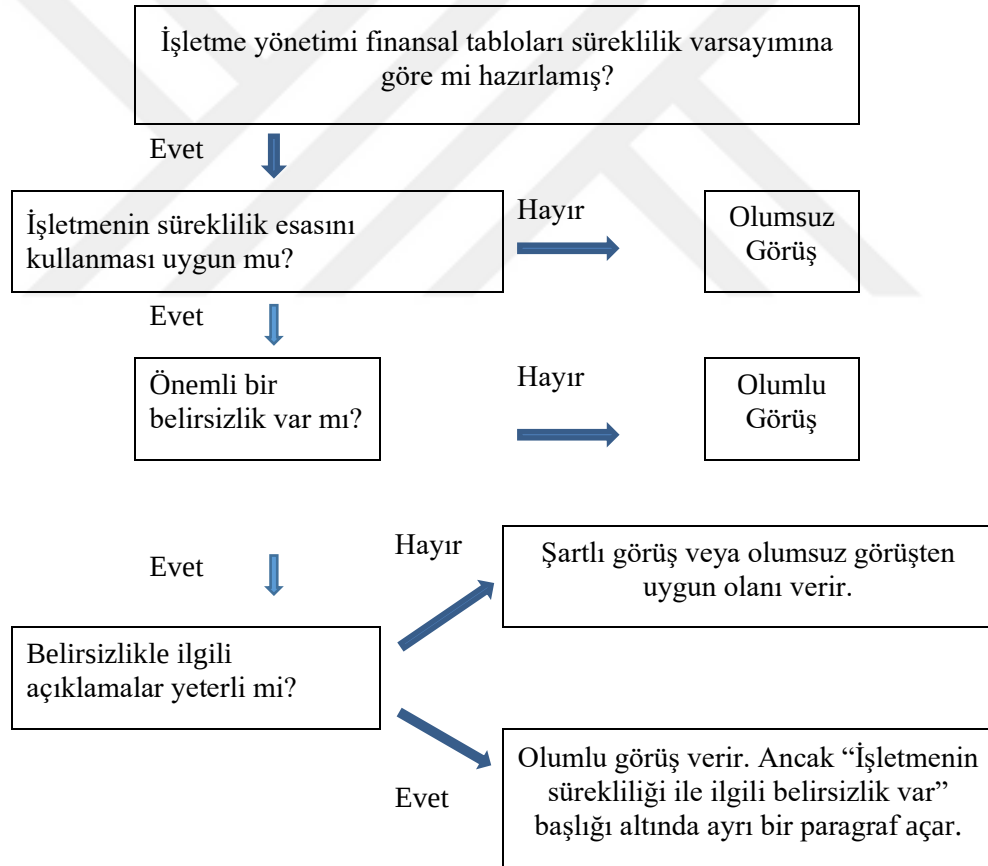
Denetçi raporunda işletmenin sürekliliği konusuna dair belirsizlikle ilgili atıf yapılmamasının işletmenin sürekliliğine ilişkin bir güvence oluşturmadığı için bu noktada denetçinin sorumluluğu azalma olmaktadır.

3.2.1. Sürekliliğin Denetçi Tarafından Değerlendirilmesi

Süreklilik, bağımsız denetim çerçevesinde ele alındığında denetçinin sonraki süreçlerde işletmenin faaliyetlerini sürdürebilecek yeteneğinin olup olmadığına dair inancının bir göstergesidir (Triani and Yanthi, 2017: 31). Finansal tabloların doğruyu ortaya koyması hakkında bir garantör olma özelliği bulunmayan bağımsız denetçi, hazırladığı denetim raporunda gerekli açıklamaları yapmak suretiyle, bu konuda finansal tablo kullanıcılarına bilgi vermekle sorumludur (Selimoğlu ve Uzun, 2008: 65). İşletmenin sürekliliği kritik bir önem taşıdığı için bu konuda bağımsız denetçilere de önemli sorumluluklar verilmiştir. Bağımsız Denetim Standardı 570 İşletmenin Sürekliliği Standardı özellikle bu konuda önemli noktalara değinmektedir. Söz konusu Standartta ele alınan denetçinin işletmenin sürekliliğiyle ilgili sorumlulukları aşağıda verilmiştir (BDS 570, p. 6):

- Finansal tabloların hazırlanması sürecinde işletmenin sürekliliği esasının yönetim tarafından kullanmasının uygunluğuyla ilgili uygun ve yeterli denetim kanıtına ulaşmak ve bu esasın yönetim tarafından kullanmasının uygun olduğuna dair bir kanaate varmak,

- Elde edilen denetim kanıtlarından hareketle işletmenin sürekliliğini devam ettirebilme yeteneğine dair dikkate değer bir belirsizlik bulunup bulunmadığı hakkında bir sonuca ulaşmak. Standartta yer alan ifadeye göre, işletmenin sürekliliğiyle ilgili durumu, denetçi görüşü üzerinde de etkili olmaktadır. Süreklilik varsayımıyla denetçi görüşü arasında olan ilişki, Şekil 1’de verilmiştir.

Şekil 5: Süreklilik Varsayımı İle İlgili Denetçi Görüşü

Kaynak: (Provasi and Riva, 2015: 29).

Şekil 5’de de verildiği gibi, finansal tablolarının işletmenin sürekliliği esasına dikkate alınarak hazırlanması, ancak yönetim kademesinin “işletmenin sürekliliği varsayımında” yararlanmasının denetçiye göre göre uygun olmaması ve sözü edilen

durumla ilgili yeter düzeyde açıklama yapılmaması halinde denetçi olumsuz görüş ya da şartlı görüşten uygun olanını dile getirmektedir (BDS 570, p. 21). Ayrıca finansal tabloların geneline ilişkin önemli birden çok belirsizliğin olması halinde bir görüş bildirmekten kaçınması da mümkündür (BDS 570, p.A32- 34). Önemli belirsizlikleri olan finansal tablolarda konuyla ilgili yeterli açıklama yapılması halinde denetçi, görüşünü olumlu yönde ifade eder fakat raporda “İşletmenin sürekliliğiyle ilgili önemli belirsizlik var” başlığını taşıyan ayrı bir bölüm açması gerekmektedir (BDS 570, p.22).

Denetçinin talepte bulunmasına karşın yönetimin değerlendirmeyi genişletme ya da değerlendirme yapma konusunda isteksiz davranması halinde denetçi, söz konusu tutumun denetçi raporu üzerindeki etkilerini mütalaa etmelidir (BDS 570, p. 24).

Bağımsız Denetim Standardı 570, süreklilikle ilgili işletme göstergelerini; finansal göstergeler, işletme faaliyetleriyle ilgili göstergeler ve diğer konularla ilgili olarak üç kategoride değerlendirmektedir. Standart, sözü edilen göstergelerin tek başlarına varlığının işletmenin sürekliliğiyle ilgili her zaman önemli bir belirsizlik bulunduğu anlamı taşımayacağını da ifade etmiştir. BDS 570’te (p. A3-A4) finansal durumla ilgili olaylar ve koşullar aşağıda verildiği gibi sıralanmıştır:

- Kısa vadeli net yükümlülük ya da net yükümlülük pozisyonu,
- Vadesi sabit borçların vadeleri geldiğinde ödeneceğine ya da yenileneceğine ilişkin gerçekçi olmaktan uzak beklentiler ya da uzun vadeli varlıkların finanse edilmesinin gereğinden fazla bir biçimde kısa vadeli borçlara bağlı olması,
- Kredi verenlerin sağladığı finansal desteklerin çekileceğine ilişkin belirtiler,
- İleriye dönük ya da tarihi finansal tablolarda ye verilen, işletme faaliyetlerine ilişkin negatif nakit akışları,
- Önemli yekun tutan faaliyet zararları ya da nakit akışını sağlayan varlıkların değerinde yaşanan önemli düşüşler,
- Temel finansal oranlarda ortaya çıkan olumsuzluklar,

- Temettü ödemelerindeki kesilme ya da gecikmeler,
- Alacaklılara vade tarihi geldiğinde ödeme yapılamaması,
- Kredi sözleşmelerinde yer alan şartlara uyulamaması,
- Yeni ürün geliştirilmek ya da önemli diğer yatırımları yapmak için gereken finansmanın temin edilememesi,

İşletme faaliyetleri konusundaki koşullar (BDS 570,p.A3-A4):

- Yönetimin işletmenin faaliyetleri durdurma ya da işletmeyi tasfiye etme konusundaki niyeti,
- Boş olarak kilit yönetim kademesinin yerlerinin doldurmada zorlanması,
- Önemli bir pazarın, kilit müşteriler ya da müşterinin; lisans, imtiyaz, tedarikçilerin ya da ana tedarikçinin kaybedilmesi,
- Hammadde konusundaki önemli sıkıntılar,
- İşgücü konusunda karşılaşılan sıkıntılar,
- Ortaya yüksek başarıya sahip bir rakibin çıkması,

Diğer konulardaki koşullar (BDS 570,p.A3-A4):

- Finansal kuruluşların likidite yükümlülükleri ya da borç ödeme gücü gibi sermaye yeterlilik yükümlülükleri ile yasal diğer yükümlülüklerle aykırı olmak,
- İşletmeye karşı açılmış, sonuçlanmamış ve işletmeye karşı sonuçlanması halinde işletmenin karşılamasının mümkün olamayacağı taleplere yol açabilecek davalar,
- İşletmeyi olumsuz etkileyebilecek mevzuatta ya da hükümet politikalarında yapılabilecek değişiklikler,
- Oluştugu zaman sigorta kapsamı dışında kalan ya da sigortası eksik yapılmış

felaketler,

3.2.2. Denetçilerin Planlama Aşamasında Dikkat Etmeleri Gereken Konular

Denetim planlaması yaparken denetçi, işletmenin sürekliliğine dair önemli derecede şüpheye yol açabilecek olay ya da şartların bulunup bulunmadığını değerlendirmelidir (Bozkurt, 2006: 94). Denetimin planlama aşamalarında süreklilik değerlendirmesi aşağıda verildiği biçimde yapılabilmektedir:

3.2.2.1. Müşteri, İşletme ve Faaliyetleriyle İlgili Bilgi Edinme:

Ekonominin genel durumu ve sektörün durumuyla ilgili bilgi edinilmesi, işletmenin finansal yapısı ve personel yapısıyla ilgili bilgi edinilmesi ve analitik inceleme prosedürlerini uygulamaya koymak gibi faaliyetler öncelikle yapılır. Sözü edilen incelemeler yapılırken öncelikle yönetim değerlendirilirken önemli şüpheye neden olabilecek olaylar ya da şartlarla karşılaşılması halinde risk düzeyinin tespit edilmesinde bunların kullanılması mümkündür. Örneğin denetçinin işyerinin faaliyetlerini sürdürdüğü yerleri gezmesi, daha ne başında onun önemli bilgilere ulaşmasını sağlar. Sözü edilen gezi, fabrika bölgesinde gerçekleşirken işletmenin üretim süreçleri hakkında bilgiler edinilir, fabrikanın ürettiği ürünleri yakından tanınır (Bozkurt, 2006: 94). Fakat fabrikada her an bir hammadde sorunu yaşanabileceğini fark eden denetçi, bu durumun önemli şüpheye neden olup olmayacağını değerlendirir.

3.2.2.2. İç Kontrol Sisteminin Değerlendirilmesi

COSO (Committee of Sponsoring Organizations) tarafından yayımlanan İç Kontrol-Bütünleşik Çerçeve Raporu'ndaki tanımlamaya göre iç kontrol, genel anlamıyla işletmenin yönetim kurulu, üst yönetim kademesi ve diğer personelinin yürüttüğü faaliyetlerin etkililik ve verimlilik durumu, finansal raporlamaların güvenilirlik düzeyi ve ilgili yasa ve düzenlemelere uygun olması konularında amaçlara varılıp varılmadığı hakkında makul güvence sağlamak için tasarlanmış bir süreçtir (Cömert, 2008: 163). Genel Kabul Görmüş Denetim Standartları, Çalışma Alanı Standartları Bölümündeki 2 no'lu standart, çalışmalarını için bir dayanak niteliğine sahip olması için denetçiden; denetlediği işletmenin iç kontrol yapısı üzerine inceleme

yapmasını ve değerlendirmede bulunmasını istemektedir (Bozkurt, 2006: 129).

3.2.2.3. Önemlilik Düzeyinin Belirlenmesi:

Önemlilik, muhasebe bilgilerinde yer alan herhangi bir hatanın ya da düzensizliğin finansal tabloları kullananlarının alacak kararlarda etkili olma olasılığıdır (Ataman, Hacırüstemoğlu ve Bozkurt, 2001: 57). Bir başka ifadeyle, bir olay standart bir gidişi, bir düzeni bozuyorsa önemlidir. İşletmenin sürekliliği varsayımıyla ilgili şüpheyne neden olabilecek olaylar ve şartlar, bir düzeni değiştirmeyecek, düzeninin sona ermesine neden olacak olaylar ve şartlardır. Bundan dolayı planlama aşamasında denetçi, böyle bir olayla ya da durumla karşılaşması halinde, düşük önemlilik düzeyi tespit edecek ve toplayacağı kanıt sayısında artış olacaktır. Fakat gerekli görülmesi halinde önemlilik düzeyinin sonraki aşamalarda değiştirilmesinin mümkün olduğu unutulmamalıdır (Bozkurt, 2006: 97-98).

3.2.3. Denetim Risk Modelinin İşletmenin Sürekliliğine Etkisi

3.2.3.1. Denetçinin İşletme Risklerini Tespit Etmesi

Risk kavramının tanımı; kurumun hedeflerinin gerçekleşmesine engel olacak her türlü olay ya da durum, olarak yapılmaktadır. Risk, gelecekte meydana gelebilecek potansiyel sorunlara, tehlike ve tehditlere işaret etmektedir (Kaya, 2008). TDK (2020), “risk” sözcüğünü “zarara uğrama tehlikesi” biçiminde tanımlamıştır. Risk, bir tehlike, kayıp ya da zararla karşılaşma olasılığıdır. Bir hedefe ulaşmaya engel olacak belirsiz olayları ifade etmektedir. Hedefe erişmeyi engelleyecek; kayıp, zarar, dezavantaj ya da negatif her türlü etki ihtimalidir. Risk; riske yol açacak durumun, olayın gerçekleşme ihtimali ve gerçekleştiği zaman yol açacağı sonuç ya da etki olmak üzere iki unsurdan oluşmaktadır. Sözü edilen unsurların değerlendirilmesi riskin gerçekleştirilecek amaca nasıl ve hangi oranda zarar vereceğinin belirlenmesini sağlamaktadır (Kaya, 2008).

Denetim risk düzeyini meydana getiren ve aralarında yakın ilişki bulunan üç farklı risk unsuru vardır.

- Doğal Risk: İşletmelerdeki iç kontrol sistemini meydana getiren politika, prosedür ve stratejilerin olmadığı kabul edildiğinde, belli çevresel ve yapısal

özelliklerinden dolayı hesap, kalanlarının dikkate değer yanlışlıklardan etkilenebilirlik durumudur (Kepekçi, 200: 42). İşletmenin finansal yapılarında var olan, devam eden ve engel olunamayan düzensizlikler, denetçilerin doğal risk düzeylerini yüksek tutmalarına yol açmaktadır. Örneğin, sürekli net işletme sermayesi eksikliği sıkıntısıyla karşı karşıya kalmak işletmenin sürekliliğiyle ilgili önemli şüphelere neden olabilecek şartlardan biridir; bu da denetçinin doğal riski yükseltmesine neden olur (Bozkurt, 2006: 108). Bu konuda verilebilecek bir başka örnek ise; personelin sürekli değişmesi de işletmenin sürekliliğiyle ilgili önemli şüpheye neden olabilecek doğal riskin artmasıdır.

- Kontrol Riski: Bir hesap ya işlem akımında ortaya çıkabilecek önemli bir yanlışlığa işletme iç kontrol sisteminin zamanında engel olamaması veya tespit edilememesi, kontrol riskidir. Söz konusu risk, işletmenin doğrudan iç kontrol sisteminin etkinlik durumunun işlevidir. Bir işletmede nakit, menkul değer ya da stoklara ulaşmanın herkes için mümkün olması, sözü edilen işletmenin iç kontrol zafiyeti olarak değerlendirilmektedir (Güredin, 1999: 228).

- Ortaya Çıkartma Riski: Finansal tablolarda yer alan önemli bir hatayı bulma konusunda denetçinin başarısız olması ihtimalidir. Ortaya çıkartma riski, doğal riskin ve kontrol riskinin aksine denetçinin çalışmaları sayesinde değiştirilmesi mümkün bir risk unsurudur. Bundan dolayı risk düzeyinin tespit edilmesi, denetçinin iradesindedir (Bozkurt, 2006: 109).

Denetim riskinin bileşenlerinin tanımlaması yapıldıktan sonra ortaya bir “denetim risk modeli” koyulması mümkündür. Bir denetim risk modeli, aşağıda verildiği gibi formüle edilebilir (Taylor and Glezen, 1994: 309.):

Kabul Edilebilir Denetim Riski=Doğal Risk*Kontrol Riski*Ortaya Çıkartma Riski

$$KDR=DR*KR*OR$$

Denetim risk düzeyini meydana getiren ve aralarında yakın ilişki bulunan üç farklı risk unsuru vardır. Kontrol risk ile doğal riskin tespit edilen düzeyleri, denetçi tarafından belirleyecek ortaya çıkartma riskinin düzeyi üzerinde etkili olmaktadır. Bir

hesap konusunda işletme iddiası için tespit edilen kontrol riski ile doğal risk düzeyleri, ortaya çıkartma riskinin seviyesinin yükselmesine ya da düşmesine yol açmaktadır. Kontrol riskinin ya da doğal riskin düzeylerinin düşük tespit edilmesi halinde, denetçinin ortaya çıkartma riskini arttırması mümkündür. Bununla birlikte bu durumun tersinin olabilmesi mümkündür. Bundan dolayı iki farklı risk unsurunun arasında tersine işlemekte olan bir ilişki bulunmaktadır (Bozkurt, 2006: 110).

Denetçinin denetim riskinin düşük olmasını istemesi, finansal tablolarda tespit edilememiş önemli hataların olmaması hususunda daha fazla güvenilirlik istediğini göstermektedir. Denetçiye işletmeden gelebilecek tehlikeler, bu sınırı tespit etme noktasındaki en önemli ölçüttür. Sözü edilen tehlike ortaya “İşletme Riski” olarak çıkmaktadır. Denetim bittiğinde olumlu görüşe varıldıktan sonra işletmenin durumundan dolayı denetçinin karşılaşılabileceği olumsuz durumlara “işletme riski” denilmektedir.

İşletme riskini düşürmek, denetim riskinin kabul edilebilirlik durumuna göre ayarlanmasıyla olabilmektedir. Denetim riskinin düzeyinde düşme oldukça, işletme riskinin düşüşü de oranda gerçekleşmektedir. Bu durumda ise harcanan zaman ve denetim maliyeti artmaktadır. Bu durumda en uygun noktayı tespit edebilmek için bazı kriterleri değerlendirmek suretiyle denetim riskini tespit etmek, denetçiye düşen görevdir (Bozkurt, 2006: 113). İşletme riskine yol açacak etkenler, işletmenin sürekliliği varsayımıyla ilgili önemli şüpheler doğmasına yol açacak olaylardır.

3.2.3.2. Denetçinin İşletme Risklerini Değerlendirmesi

İşletmenin geleceği konusundaki mevcut belirsizlikler denetçinin işini güçleştirmektedir. İşletmenin iflas ihtimali, mahkeme sürecindeki bir davanın kaybedilme ya da beklenen kredinin alınamaması ihtimalleri kaliteli bir denetim yapmasına rağmen denetçinin karşı karşıya kalabileceği tehlikelerdir. Söz konusu işletmenin risklerini ortadan bertaraf edebilmek için denetçi, denetim riski düzeyini düşük tutmakta ve olabildiği kadar fazla kanıt toplama yoluna gitmektedir. Buna benzer konularda karara varabilmek için, işletme hakkında aşağıda verilen bilgilere ulaşılması gerekmektedir (Bozkurt, 2006: 114):

- İşletmenin Likidite Durumu: İşletme faaliyetlerini devamlı çalışma sermayesi noksanıyla devam ettirmek durumunda kalıyorsa, ileride borç ödeme konusunda bir güçlük yaşaması kaçınılmaz bir durumdur. Bu durum, denetçinin göz önünde bulundurulması gereken bir risktir.

- Önceki Yıllar ait Kar-Zarar Durumu: yıllar içinde işletmenin karı hızlı bir şekilde düşüyorsa ya da zararlarında bir artış oluyorsa, sonraki yıllarda önemli sorunların ortaya çıkması yüksek olasılıktır. Denetçinin yaşanan dalgalanmaların sebeplerini anlamaya çalışarak riski tespit etmesi gerekmektedir.

- Finansal Büyüme Stratejisi: Denetçi için işletmenin kaynak sağlama konusunda tercih ettiği yol önemlidir. İşletme faaliyetlerini devam ettirmede ve büyümede devamlı olarak borçlanma yolu tercih edilmişse, denetçinin işletme riski artıyor demektir. Örnek olarak bu konuda maddi duran varlıklar alınması konusunda, öz kaynak ile yabancı kaynakların dengesinin değerlendirilmesi gerekmektedir. Bunun yanında borçlanma vadelerinin kısa ya da uzun olması da önemlidir. Uzun vadeli yatırımlar yapılırken kısa vadeli borcu tercih etmek, işletmeyi zorlanacağı nakit ödemeleriyle karşı karşıya bırakabildiği için bu sürecin sonu işletmenin iflasına kadar varabilmektedir.

- İşletmenin Faaliyet Konusu: İşletmeler bazı sektörlerde faaliyette bulunması, diğer sektörlerle göre daha yüksek riske sahiptir. Örneğin bütün şartların eşit olması halinde bile, hizmet işletmelerine göre aracı kurumların iflas riskleri daha yüksektir. Ekonomik şartlara göre sektörlerin bazılarında düzensizlik ihtimali daha yüksek olabilmektedir. Denetçi, işletmelerin faaliyette bulundukları alanlara göre denetim riski düzeylerini ayarlamak durumundadır. Örneğin, bir denetçi için bir tekstil firmasının denetimini yapmak, bir ilaç firmasının denetimini yapmaktan daha yüksek bir riske sahiptir.

- Yönetimin Yeteneği: İşletmenin yönetim kadrosunun yetenekli olması, finansal zorlukların aşılması noktasında önemli bir avantajdır. Tersine bir durumda işletmenin yönetim kadrolarının yeteneksiz ya da beceriksiz olması, devamlı olarak sorunlarla karşılaşma olasılığını arttırmaktadır. Bir işletmenin yönetim kadrosunun

yetenekli insanlardan oluşması, denetçi için güvenilirlik göstergelerinden birisidir. Bu durum da riskin düşmesi anlamını taşımaktadır.

3.2.3.3. Denetçinin Planlama Aşamasında Diğer Sorumlulukları

- İşletmenin sürekliliğiyle ilgili tespit edilen sorunlara çözüm imkanı sağlayacağı ileri sürülerek denetçi, yönetimle uygun zamanlı görüşmeler gerçekleştirir ve yönetim tarafından yapılan planları yeniden ele alır.

- Denetçi, yönetim kademesinin işletmenin sürekliliği konusunda ön değerlendirme yapıp yapmadığını dikkate alır. Bu konuda karşısına iki seçeneğin çıkması mümkündür:

- İşletmenin sürekliliği konusunda yönetimin ön değerlendirmede bulunmuş olması: Denetçi, yönetim kademesinin işletmenin sürekliliği konusunda önemli şüpheye neden olabilecek olayları tanımlayıp tanımlamadığı kararına vararak yönetimin planlarını buna göre yönlendirir (ISA 570, m. 14).

- İşletmenin sürekliliği konusunda yönetimin ön değerlendirmede bulunmuş olmaması: Denetçi, işletmenin sürekliliğiyle ilgili varsayımını amaçladıkları biçimde sürdürebilmelerine dair esasları ve yönetim kademesinin işletmenin sürekliliği konusunda önemli şüpheye yol açabilecek şartların varlığını yönetimle müzakere eder. Denetçi, özellikle işletmenin sürekliliği varsayımıyla ilgili olayları ve şartları tespit etmişse yönetimden, değerlendirmeye başlaması talebinde bulunabilir (ISA 570, m. 15).

3.2.4. Yönetim Kademesinin İşletmenin Sürekliliğine Dair

Değerlendirmelerinin Gözden Geçirilmesi

Bağımsız denetçi, işletmenin yönetim kademesinin işletmenin sürekliliğiyle ilgili yaptığı değerlendirmeleri gözden geçirir. İşletmenin yönetim kademesinin, işletmenin sürekliliğini sağlaması için mevcut bilgilerin tamamına dair bir dönem tespit ederek yaptığı analiz, bağımsız denetçinin işletmenin sürekliliği varsayımıyla ilgili incelemesinin önemli parçalarından biridir. Bağımsız denetçi, işletmenin yönetim kademesinin değerlendirmesini ele alırken; işletme yönetim kademesinin değerlendirme yaparken takip ettiği süreci, işletme yönetim kademesinin geleceğe ilişkin planlarını ve

değerlendirmeye esas olan varsayımları göz önünde bulundurur. Bağımsız denetçi, bu değerlendirmede bağımsız denetim teknik ve yöntemlerinin kullanılmasıyla edindiği bilgilerin tamamının göz önünde bulundurulup bulundurulmadığını değerlendirir.

Geçmişinde faaliyetlerinde kar etmiş ve finansal kaynaklara erişimi kolay olmuş işletmelerde işletme yönetim kademesi, değerlendirmeleri detaylı bir analiz yapmadan da gerçekleştirebileceği gibi, bağımsız denetçi de söz konusu değerlendirmenin uygun olduğuna ilişkin kanaate, bağımsız denetim tekniklerini detaylı bir şekilde uygulamadan da varabilir. Ne var ki işletmenin sürekliliği konusunda ciddi şüphelere neden olacak durumlar ya da olaylar tespit edildiğinde, bağımsız denetçi, bağımsız denetim diğer tekniklerini de uygulamak durumundadır.

IFRS (Financial Reporting Standards-Uluslararası Muhasebe Standartları), yönetim kademelerinin işletme sürekliliği konusunda değerlendirme yaparken uymaya mecbur oldukları zaman dilimiyle ilgili spesifik gerekliliklere sahiptir (Financial Reporting Council, 2009: 29). Yöneticiler, başta bütçe olmak üzere işletmeyle ilgili tahminlerinin en az bir sonraki bilanço tarihini içine alacak biçimde hazırlamalı ve buradan hareketle firmalarıyla ilgili beklentilerini uzun ve orta dönem planlara eklemelidirler (Financial Reporting Council, 2009: 7). Bağımsız denetçi, işletmelerin yönetim kademelerinin finansal raporlama standartlarına göre yaptıkları analizleri değerlendirirken, işletme yönetiminin kullandığı dönemi esas almaktadır. İşletmenin sürekliliğine ilişkin işletme yönetiminin yaptığı değerlendirme bilanço tarihi itibarıyla on iki aydan daha az bir süreyi kapsıyorsa; bağımsız denetçi, işletmenin yönetim kademesinden bilanço tarihinden sonraki minimum on iki aylık bir süreyi değerlendirme dönemi olarak ele almasını talep eder (SPK, m. 7).

Bağımsız denetçi, işletmenin yönetim kademesinin değerlendirdiği dönemden sonraya dair ve işletme yönetiminin bilgisinin olduğu, işletmenin sürekliliğiyle ilgili ciddi şüphelere yol açacak olaylar ve durumlarla işletmenin faaliyet risklerinin bulunup bulunmadığı konusunda bilgi toplar. İşletmenin yönetim kademesinin işletmenin sürekliliğiyle ilgili değerlendirmesi sonrasındaki dönemde bağımsız denetçi, gerçekleşebilecek planlaması yapılmış veya yapılmamış ve işletmenin yönetim kademesinin finansal tabloları hazırlama sürecinde yararlandığı işletmenin sürekliliği

varsayımının uygu olduğunu şüpheli duruma düşürebilecek bütün olayların ve durumların gerçekleşme ihtimalini göz önünde bulundurur. Bağımsız denetçi, söz konusu duruma benzer bilinen olaylardan ve durumlardan, bilanço tarihi sonrasındaki işlemlere dair yöntemler de içinde bulunmak üzere, bağımsız denetim sürecinin planlanması ve ifa edilmesi sürecinde haberdar olabilir.

Bir olayın veya durumun sonucu hakkında belirsizlik düzeyi, olay veya durum ne kadar uzak bir gelecekle ilgili ise o ölçüde artacağı için, buna benzer durumları ve olayları değerlendirilirken, bir işlem başlatmadan önce bağımsız denetçinin işletmenin sürekliliği konusunda olası sorunların büyük önem taşıdığından emin olması gerekmektedir. Bağımsız denetçi, bu bağlamda, işletmenin yönetim kademesinden olayın veya durumun işletmenin sürekliliğine ilişkin yaptıkları değerlendirmedeki olası önemini tespit etmelerini talep etmek durumunda kalabilir.

İşletmenin yönetim kademesi tarafından değerlendirilen dönemden sonraki dönem için işletmenin sürekliliğiyle ilgili ciddi şüphelere yol açacak olaylara ve durumlara dair belirtileri test etmek için bağımsız denetçinin, işletme yönetiminin konu hakkındaki değerlendirmesini soruşturmaktan başka, diğer bağımsız denetim teknik ve yöntemlerini tasarlama sorumluluğu söz konusu değildir (SPK, m. 8).

3.2.5. İşletmenin Sürekliliği Konusunda Önemli Olaylar ve Koşullar Altında Yararlanılan Denetim Teknikleri

İşletmenin sürekliliğiyle ilgili ciddi şüphelere yol açacak olaylara ve durumlar tespit edildiğinde bağımsız denetçi (SPK, m. 9):

- İşletmenin yönetim kademesinin işletmenin sürekliliği varsayımı çerçevesindeki geleceğe ilişkin hareket planını inceleyerek değerlendirir.
- Gerekli bağımsız denetim teknik ve yöntemlerini uygulamak suretiyle işletme yönetiminin planlamalarının ve riski düşüren öteki diğer faktörlerin etkilerini de göz önünde bulundurarak, önemliliği olan bir belirsizliğin bulunup bulunmadığını teyit için uygun ve yeterli bağımsız denetim kanıtları toplar.

- İşletmenin yönetim kademesinin gelecekle ilgili planlarına ilişkin belge niteliğinde teyitler alır.

İşletmenin sürekliliğiyle ilgili ciddi şüphelere neden olabilecek olaylar ya da durumlar, bağımsız denetimle ilgili çalışmanın yapıldığı süreçte risklerin tespit edilmesi aşamasında veya bağımsız denetimle ilgili ek teknikler uygulanırken tespit edilebilir. Olayları ya da durumları inceleme süreci bağımsız denetimle ilgili uygulamalar devam ettikçe sürer. Bağımsız denetçi olay veya durumların işletmenin sürekliliği üzerinde ciddi şüphe uyandırabileceğine inandığında, bazı bağımsız denetimde kullanılan teknikler daha da önemli hâle gelebilir. Bağımsız denetçi, İşletmenin yönetim kademesinin ileriye dönük planları hakkında bilgi edinerek söz konusu bilgileri değerlendirir. İşletmenin yönetim kademesinin kredi alma, varlıkları tasfiye etme, sermayeyi artırma, giderleri azaltma ya da erteleme planları bu kapsam içindedir. Bunlarla birlikte bağımsız denetçi, işletme yönetimi tarafından değerlendirmenin yapıldığı tarihten itibaren ortaya çıkan herhangi bir yeni bilgiyi de göz önünde bulundurur. Bağımsız denetçi, işletmenin yönetim kademesinin yaptığı planların uygulanmasının mümkün olduğuna ve bunların uygulanmasının durumu iyileştireceğine ilişkin uygun ve yeterli bağımsız denetim kanıtları temin eder.

Bağımsız denetim bu kapsam içindeki teknikleri aşağıda ifade edilen hususları içermektedir:

- Nakit akışı, kâr ve diğer ilgili tahminlerin işletmenin yönetim kademesinin beraber analizi ve tartışılması: Gelecekle ilgili olay ve durum sonuçlarının değerlendirilmesinde nakit akışı analizinin önemli faktörlerden biri olduğu hallerde, bağımsız denetçi aşağıda ifade edilen unsurları dikkate alır:

- Bu ve buna benzer bilgileri oluşturmada işletmenin bilgi sisteminin güvenilirlik durumu,

- Tahminlerin dayandığı varsayımlarla ilgili yeterli kanıtın olup olmadığı.

- İşletmeye ait son ara dönem finansal tablolarının işletmenin yönetim kademesiyle birlikte analizinin yapılması ve tartışılması,

- Kredi anlaşmalarının ve borç senetlerinin incelenmek suretiyle, bunlarla ilgili herhangi bir koşulun ihlal edilip edilmediğinin tespit edilmesi,
- Finansmanla ilgili zorlukları belirlemek amacıyla genel kurul, yönetim kurulu ve diğer önemli kurulların toplantı tutanaklarının okunması,
- İşletme avukatlarından davaların ve iddiaların varlığı, bunların sonuçlarına dair işletmenin yönetim kademesinin makul bir değerlendirme yapıp yapmadığı ve finansal etkilerinin tahmin edilmesi konularında bilgi edinilmesi
- İşletmeye finansman desteği sağlayan ve devamlılığında etkili olan taraflarla yapılan sözleşmelerin varlığının tespit edilmesi, yasallık ve uygulanabilirlik durumunun teyidi ve ilgili tarafların sağlanabilecekleri ek finansal kaynakların yeterlilik durumunun değerlendirilmesi,
- İşletmenin yerine getirilmemiş müşteri siparişlerine ilişkin planlarının değerlendirilmesi,
- Bilanço tarihi sonrasına ait olayların, işletmenin sürekliliği üzerinde etkili olacaklarını tespit etmek üzere gözden geçirilmesi.

3.3. Denetim Raporunda Denetçinin Vardığı Sonuçların ve Süreklilik Kavramının Etkisi

3.3.1. İşletmenin Sürekliliği Varsayımının Geçerli Olması

İşletmenin sürekliliği varsayımının geçerliliğini korumasına rağmen, önemli kabul edilen bir belirsizliğin bulunması halinde, bağımsız denetçinin finansal tablolarda dikkate alması gereken konular şunlardır (SPK, m. 11):

- Yönetimin Açıklamaları: İşletmenin sürekliliğiyle ilgili ciddi şüphelere neden olabilecek olaylar ve durumlarla bağlantısı olan önemli belirsizliklerin bulunduğunu, bundan dolayı işletmenin varlıklarından yarar sağlanarak, yükümlülüklerini ifa etmesinin, faaliyetlerin her zamanki düzen içinde devam edemeyebileceğinin net bir biçimde belirtilip belirtilmediğidir.

- Yönetimin Planları: İşletmenin faaliyetlerinin sürdürülebileceğine ilişkin şüpheyne neden olan temel olaylar ile durumların ve işletmenin yönetim kademesinin sözü edilen olaylara ve durumlarla nasıl baş edeceğine ilişkin planların yeterli olacak biçimde açıklanıp açıklanmadığıdır.

3.3.1.1. Finansal Tablolarda Yeterli Açıklamaların Bulunması

Finansal tablolarda yeter düzeyde açıklama yapılması halinde, bağımsız denetçinin bildireceği görüş olumlu olur. Fakat bağımsız denetim raporunda işletmenin sürekliliği konusunda şüpheyne yol açacak olaylarla ve durumlarla bağlantılı göz ardı edilemez belirsizlikler bulunduğuna ilişkin ilgililerin arz edilmesi gerekli olan konuları içeren bir paragraf eklemek suretiyle, finansal tabloların ekinde yer alan nota vurgu yapar. Bağımsız denetçi, finansal tablolarda yer alan açıklamaların yeterli olduğuna dair değerlendirme yaparken, burada verilen bilgilerin kullanıcılara; işletmenin yükümlülüklerini ifa edememe ve varlıklarından yarar sağlayamama olasılığı bulunduğuna ilişkin ortay net bilgiler koyup koymadığını dikkate alır.

3.3.1.2. Finansal Tablolar Üzerinde Birden Fazla Önemli Belirsizliğin Olması

Finansal tablolarda birin üzerinde önemli belirsizliğin yer alması gibi olağan dışı hallerde, bağımsız denetçi ilgililere bilgi verilmesi gereken konuları kapsayan içeren bir paragraf eklemektense görüşünü ifade etmekten kaçınabilir.

3.3.1.3. Finansal Tablolarda Yeterli Açıklamanın Bulunmaması

Bağımsız denetçi, finansal tablolarda yeterli açıklamanın yapılmadığı durumlarda, duruma uygun olacak biçimde olumsuz veya şartlı görüş bildirir. İşletmenin sürekliliği konusunda ciddi şüphelere neden olabilecek önemli belirsizliklere bağımsız denetim raporunda, özel bir atıf yapılmak suretiyle değinilir.

3.3.2. İşletmenin Sürekliliği Varsayımının Geçersiz Olması Durumu

3.3.2.1. Yönetimin Süreklilik Varsayımını Kullanması

Bağımsız denetçinin kanaati çerçevesinde finansal tablolar, işletmenin sürekliliği konusunda değil de işletmenin sürekliliği esas alınarak hazırlanmış ise, bağımsız denetçi görüşünü olumsuz olarak beyan eder. Gerçekleştirilmiş ilave bağımsız denetim teknik ve yöntemlerine; işletme yönetimin tarafından yapılan planlamalarının etkisi de dahil olarak, ulaşılan bilgilere dayalı olarak, bağımsız denetçinin işletmenin sürekliliğinin imkansız olduğu kanaatine sahipse, konuya ilişkin dipnotlarda açıklamaların bulunup bulunmadığına bakmaya gerek olmaksızın bağımsız denetçi finansal tablolar hazırlanırken yararlanılan işletmenin sürekliliği varsayımının doğru olmadığı kanaatine sahip olarak, olumsuz görüş beyan eder.

3.3.2.2. Yönetimin Alternatif Olarak Geçerli Bir Esastan Yararlanması

İşletme yönetimi, finansal tabloları hazırlanırken üzerinde çalışılan işletmenin sürekliliği varsayımının doğru olmadığına ilişkin bir sonuca vardığı zaman, finansal tabloların alternatif olarak geçerliliği olan bir esas çerçevesinde hazırlanması gerekmektedir. İlave bağımsız denetim teknik ve yöntemlerini kullanarak elde edilen bilgilerin ışığında alternatif esasın uygun olduğunu tespit eden bağımsız denetçi, finansal tabloların dipnotlarında yeter düzeyde açıklamanın verilmesi halinde olumlu görüş beyan edebilir. Ne var ki finansal bilgi kullanıcısı paydaşların dikkatini sözü edilen konuya çekerek, bağımsız denetim raporuna ilgililerin bilmelerinin gerekli olduğu düşünülen konuların yer aldığı bir paragrafı ekler.

3.3.2.3. İşletmenin Yönetim Kademesinin Değerlendirme Yapma veya Değerlendirmesini Genişletme Konusunda İsteksiz Olması

Bağımsız denetçinin talebine karşın işletme yönetimi değerlendirmede bulunmak veya değerlendirmesini genişletme konusunda isteksiz olduğunda bağımsız denetçi, çalıştığı alanın sınırlanacağından dolayı bağımsız denetim raporunda ifade ettiği görüşünü değiştirme ihtiyacı olup olmadığını değerlendirmek zorundadır. Bazı belli durumların meydana gelmesi halinde bağımsız denetçinin işletmenin yönetim

kademesinden değerlendirmede bulunması veya yaptığı değerlendirmeyi genişletmesini istemesi mümkündür. İşletmenin yönetim kademesinin bunu yapma isteği yoksa, bağımsız denetçinin işletmenin yönetim kademesinin analiz eksikliğini düzeltmek gibi sorumluluğu söz konusu değildir. Böyle bir durumda, finansal tabloların hazırlanması sırasında yararlanılan işletmenin sürekliliği varsayımına dair uygun ve yeterli bağımsız denetim kanıtına ulaşmak imkânsız olacağı için, bağımsız denetçinin olumlu görüşünü beyan ettiği bir bağımsız denetim raporu sunmaması gerekmektedir. Kimi durumlarda, işletme yönetiminin yaptığı analizin eksik olması, işletmenin sürekliliği hakkında bağımsız denetçinin kanaate varmasına engel olmaz. Bağımsız denetçi tarafından bu kapsamda kullanılan diğer teknikler, işletmenin geçmiş dönemdeki kârlı faaliyetlerinde ve finansal kaynaklarına kolay erişmesinden ötürü finansal tabloları hazırlanırken işletmenin yönetim kademesinin kullandığı işletmenin sürekliliği varsayımının uygunluk durumunu değerlendirme konusunda yeterli olabilmektedir. Ne var ki işletmenin yönetim kademesinin diğer durumlarda bir değerlendirmesi olmadığı zaman bağımsız denetçi, işletmenin sürekliliğiyle ilgili ciddi şüphelere yol açacak olayların veya durumların; işletmenin yönetim kademesinin sözü edilen olaylara veya da durumlara karşılık olarak uyguladığı planların bulunup bulunmadığını teyit edemeyebilir (SPK Bölüm:24,md.12).

Sözü edilen bu durumlar, Financial Reporting Council tarafından yayımlanan Halka Açık Şirketlerin Yöneticileri İçin Güncelleme başlıklı raporda ele alınan üç durum ve bunları denetim raporlarına etkisi aşağıda verilen tabloda özet olarak sunulmuştur:

Tablo 13. Yöneticilerin Süreklilik Açıklamalarının Denetim Raporuna Etkisi

Çıktı	Yöneticilerin işletme sürekliliği açıklamalarına etkisi	Denetim raporuna etkisi
Yöneticilerin işletme sürekliliği konusunda şüpheyi yol açacak somut belirsizliklere rastlamamaları	İşletme sürekliliği sonucunu ve buna nasıl ulaşıldığını açıklayan açığa vurum	Olumlu rapor- Denetçinin yöneticilerin bu değerlendirmesi ile hemfikir olduğu ve açıklamalara destek verdiği durum
Yöneticilerin işletme sürekliliği konusunda şüpheyi yol açacak somut belirsizliklere rastlamaları	Somut belirsizliklerin doğasının anlatılması ve buna rağmen hala işletmenin süreklilik ilkesine uygun olduğu açıklamasının neden yapıldığının belirtilmesi	Somut belirsizliklerin varlığına dikkat çeken bir açıklama paragrafı içeren olumlu rapor Denetçinin yöneticilerin bu değerlendirmesi ile hemfikir olduğu ve açıklamaları desteklediği durum
Yöneticilerin işletmenin süreklilik ilkesine uygun olmadığı sonucuna varması	Firmanın sürekli olmadığı görüşü baz alınarak oluşturulan finansal raporlar hazırlanırken izlenilen muhasebe esaslarının açıklanması	Olumlu rapor - Hesapların gerekli açıklamaları ihtiva ettiği ve denetçinin spesifik şartlar dikkate alındığında bu yaklaşımı uygun bulması durumu

Kaynak: Financial Reporting Council, 2008: 26.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

UYGULAMA

4.1. M Halı İplik Tekstil Mobilya Sanayi Ve Ticaret A.Ş.

4.1.1. M Şirketi Hakkında Genel Bilgileri:

Şirket B Kimya Sanayi ve Ticaret A.Ş. unvanı ile Gaziantep'te kurulmuştur. Şirket unvanı 31 Aralık 2007 yılında değiştirilmiştir. Şirketin faaliyetleri ilk olarak branda üretim işleri ile başlamıştır. 2005 yılında faaliyet konusu değiştirilerek halı ve iplik üretimine başlamıştır. Aynı yıl içinde halı üretimi yapmak için yeni bir fabrika kurulmuş ve şirket halı markasını tescil ettirerek pazara girmiştir.

2007 yılında C halı markasının kullanım hakkını elde ederek bu iki markayla faaliyetlerini sürdürmeye devam etmiştir.

2010 yılında C halının kullanım hakkını 10 yıl süreliğine kiralamıştır. 2010 yılı dönem sonunda H markasını da bünyesine katmıştır.

2019 itibarıyla şirketin 18 tane bölge bayisi bulunmaktadır. 2019 itibarıyla şirketin İstanbul, Gaziantep ve Samsun'da kendi işletmeciliğini yaptığı showroom'u ve İstanbul'da bir adet deposu bulunmaktadır.

Şirketin 2019 sonu itibarıyla 632 personeli bulunmaktadır. Şirket hisseleri halka arz edilmiştir. Şirketin XZ Holding A.Ş. ile ana ortaklığı bulunmaktadır.

4.1.2. Denetim Sürecinde Gerçekleştirilen İşlemler

Şirketin dönem sonu itibarıyla finansal durum tablosu, kâr veya zarar ve diğer kapsamlı gelir tablosu, özkaynaklar değişim tablosu ve nakit akış tablosu ile önemli muhasebe politikalarının özetinin de dahil olduğu finansal tablo dipnotlarından oluşan finansal tabloları denetlenmiştir.

Finansal tabloların TFRS'lere uygun olarak hazırlanmasından, gerçeğe uygun bir biçimde sunumundan ve önemli yanlışlık içermeyecek şekilde hazırlanması için gerekli

iç kontrolden işletme yönetimi sorumludur.

Etkin denetim prosedürlerinin tasarlanabilmesi için işletmenin iç kontrol sisteminin etkililiği kullanılan kontrol testleri ile denetçi tarafından değerlendirilmiştir (yönetimin sorgulanması ve kontrol testleri yolu ile).

4.1.3. İşletmenin Sürekliliğinin Değerlendirilmesine İlişkin Yapılan Çalışmalar

Denetim çalışmasında derinlemesine incelenen konular sırasıyla aşağıdaki gibidir;

- Şirket'in muhasebe politikaları hâsılâtın muhasebeleştirilmesine yönelik olarak değerlendirilmiştir (inceleme).

- İç kontrollerin tasarımı, uygulama ve işleyişlerinin etkinliği hâsılâtın muhasebeleştirilme sürecine uygun olup olmadığı değerlendirilmiştir (kontrol testleri/inceleme).

- Müşterilerle yapılan sözleşme hükümleri incelenerek; farklı sevkiyat düzenlemeleri yapılabilmesi için hasılâtın finansal tablolara alınma zamanlaması değerlendirilmiştir (belge inceleme).

- Grup, yurtdışı bağlı ortaklıklarının döneme ait finansal verilerini talep etmesine rağmen temin edemediğinden, bağlı ortaklıklarını konsolidasyon dışında tutarak finansal tablo oluşturmuştur. Bu uygulama, Türkiye Finansal Raporlama Standartları 10'a uygun değildir. İlgili Standart'a göre konsolide finansal tabloları hazırlarken yurtdışı bağlı ortaklıklarının finansal tabloları da dâhil edilmelidir. Yurtdışı ortaklıkların finansal tablolarının olmamasından dolayı, hazırlanan finansal tablolar gerçeği yansıtmamaktadır (inceleme).

- Grup'un dönem sonu itibarıyla diğer alacaklar, satıcılar ve avansların hesap bakiyelerinden dondurulmuş olan hesaplara ilişkin dış teyit çalışması yapılmadığı tespit edilmiştir. Dış teyit çalışması yapılmayan dondurulmuş hesaplar ve dış teyit sonucu tutarsız olan hesap farkları göz önüne alındığında finansal tablolar bundan etkilenecektir

(mutabakat/inceleme).

- Dönem sonu itibarıyla konsolide finansal durum tablosu ile kâr veya zarar tablosunun "TFRS 8 Faaliyet Bölümleri" standardına göre bölümlere göre raporlaması, gerekli veriler temin edilemediğinden dolayı yapılamamıştır (inceleme).

- Şirket'in ana ortaklarından XZ Holding'in iştiraki olan XZ Plastik'in 2016 ve öncesinden gelen kredi borçlarını vadesinde ödeyememesinden dolayı dönem sonu itibarıyla A Bankası 78.372.100 TL, B Bankası 227.258.359 TL, C Bankası 40.495.690 TL, D Bankası 25.830.796 TL, E Bankası 167.882.224 TL, F Bankası 58.121.661 TL ve G Bankası 350.000 TL tutarlarında icra takibi başlatmışlar ve Şirket'ten kefil sıfatıyla bu borcu ödemesi talep edilmiştir (mutabakat/belge inceleme).

- Grup'un Bankalar tarafından başlatılan icra takiplerinin dışında diğer üçüncü kişiler tarafından açılmış toplam 28.077.223 TL dava ve icra takibi bulunmaktadır. Grup'un aleyhine başlatılan dava ve icra takiplerinin dönem sonu itibarıyla toplam 626.343.053 TL tutarına kadar dava riski bulunmaktadır. TMS 37 Karşılıklar, Koşullu Borçlar, Koşullu Varlıklar Standart'ında göre ilgili icra takiplerine karşılık ayırması gerekmektedir. Dönem sonu itibarıyla Grup bu tutarlara karşılık ayırmış olsaydı eğer; Grup'un Özkaynakları (649.207.142), Dönem Net Zararı (714.231.905) TL olarak gerçekleşecekti. Grup'un toplam aktifli yükümlölüklerini karşılamamaktadır (inceleme/mutabakat).

- M Halı İplik Tekstil Mobilya San. ve Tic. A.Ş.'nin 2015 yılı sonunda yevmiye kayıtlarına toplam 121.668.382 TL tutarında varlık ve yükümlölük artışına sebep olan ve denetim raporlarında Alacak Senetleri ve Diğer Mali Borçlar hesaplarında raporlanan fiziki varlıklarının ve hukuki işlemlerinin olup olmadığı yapılan bağımsız denetim çalışmaları sırasında tespit edilememiştir (fiziki inceleme/bilgi toplama). Bahse konu kayıtların Faktoring Çekleri olduğu ve doğru şekilde muhasebeleştirildiğinde, finansal tablolara etkisi ile ilgili denetim kanıtı elde edilememiştir (belge inceleme).

- Dönem sonu itibarıyla konsolide finansal tablolarda 9.072.707 TL şerefiye bedeli yer almaktadır (inceleme). TFRS'ye göre şerefiye bedeli yıllık olarak değer düşüklüğü testine tabi tutulmalıdır. Şerefiye bedeli konsolide finansal tablolar açısından

önemli bir tutar olduğundan yönetim tarafından gerçekleştirilen testinde önemli tahmin ve varsayımlar kullanılmamıştır. Değer düşüklüğüne tabi tutulduktan sonra oluşacak tutarın finansal tablolara etkisi denetim sırasında tespit edilememiştir (analitik inceleme).

4.1.4. Denetçi Görüşü

M Halı iplik Tekstil Mobilya Sanayi ve Ticaret A.Ş.'nin ("Şirket") ve bağlı ortaklıklarının (hep birlikte "Grup" olarak anılacaktır) 31 Aralık 2019 tarihli konsolide finansal durum tablosu ile aynı tarihte sona eren hesap dönemi ne ait; konsolide kâr veya zarar ve diğer kapsamlı gelir tablosu, konsolide özkaynaklar değişim tablosu, konsolide nakit akış tablosu ile önemli muhasebe politikalarını özetleyen dipnotlar ve diğer açıklayıcı notlardan oluşan ilişikteki konsolide finansal tablolarını denetçi tarafından denetlenmiştir.

Denetçi görüşüne göre, Olumsuz Görüşün Dayanağı paragrafında belirtilen hususların öneminden dolayı konsolide finansal tablolar, M Halı İplik Tekstil Mobilya San. ve Tic. A.Ş.'nin ve bağlı ortaklıklarının 31 Aralık 2019 tarihi itibarıyla finansal durumunu, aynı tarihte sona eren hesap dönemine ait finansal performansını ve nakit akışlarını, Türkiye Muhasebe Standartlarına uygun olarak gerçeğe uygun bir biçimde sunmamaktadır.

Fon Kurulunun kararı ile Olağanüstü Hâl kapsamında kayyımlik yetkisi Fona devredilen M Halı İplik Tekstil Mobilya San. ve Tic. A.Ş., C Halı Aksesuar ve Mobilya San. Tic. A.Ş., ve M International Dış Tic. A.Ş.'nin tüm mal, hak ve varlıkları bir araya getirilerek, "M ve C Halı Ticari ve İktisadi Bütünlüğü'nün (Bütünlük) oluşturulmasına karar verilmiştir.

Ticari ve İktisadi Bütünlük (TİB) satışı icrai bir satıştır. TİB satışında şirket hisseleri satılmayıp TİB'e dahil edilen mal, hak ve varlıkları satılmaktadır. Ticari ve İktisadi Bütünlük satışı hisse satışı olmadığından dolayı satış sonrası şirketin tüzel kişiliği devam etmektedir, ancak tüm malvarlığı satın alan şahsa/şirkete geçmektedir. Dolayısıyla, şirketin ticari faaliyeti de bu satışla birlikte son bulmaktadır.

4.1.5. Görüşün Dayanağı

KAP'ta yapılan açıklamaya göre ise; 674 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin 19.Maddesi gereğince kayyımluk yetkisi Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonuna teslim edilmiştir.

Grup, yurtdışı bağlı ortaklıklarının döneme ait finansal verilerini Şirket'in hukuki durumu nedeni ve talep etmesine rağmen temin edememiş, bağlı ortaklıklarını konsolide dışında tutarak finansal tablo oluşturmuştur. Bu uygulama, Türkiye Finansal Raporlama Standartlarına (TFRS 10) uygun değildir. TFRS 10'a göre konsolide finansal tablolarda yurtdışı bağlı ortaklıklarının finansal tablolarını dâhil ederek hazırlanmış olması gerekmektedir. Bu nedenle yurtdışı ortaklıkların finansal tablolarının olmaması nedeniyle, hazırlanan finansal tablolar gerçeği yansıtmaktan uzaktır.

Grup'un dönem sonu itibarıyla diğer alacaklar, satıcılar ve avansların hesap bakiyelerine ilişkin olarak alınan dış teyitlerde, kayyımluk yetkisi verilen Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu'nun almış olduğu karar doğrultusunda dondurulmuş olan hesaplar için dış teyit çalışması yapılmadığı tespit edilmiştir. Gerek dış teyit çalışması yapılmayan dondurulmuş hesaplar ve dış teyit sonucu tutarsız olan hesap farkları dikkate alındığında finansal tablolar bundan etkilenecektir.

31 Aralık 2019 tarihi itibarıyla konsolide finansal durum tablosu ile kâr veya zarar tablosunun "TFRS 8 Faaliyet Bölümleri" standardına göre bölümlere göre raporlaması, gerekli verilerin tam ve doğru bir şekilde temin edilememesinden dolayı yapılamamıştır.

Grup'un sermayedarlarından ABC Holding'in iştiraki olan ABC Plastik'in 2016 ve öncesinden gelen kredi borçlarını vadesinde ödeyememesi nedeniyle 31.12.2019 itibarıyla icra takibi başlatmış ve Grup'un kefil sıfatıyla bu borcu ödemesi talep edilmiştir. Ayrıca Grup'un bu icra takipleri hariç üçüncü kişiler tarafından açılmış toplam 28.077.223 TL dava ve icra takibi bulunmaktadır. Grup'un aleyhine başlatılan söz konusu dava ve icra takiplerinin finansal durum tablosu tarihi itibarıyla toplam 626.343.053 TL tutarına kadar dava riski bulunmaktadır. TMS 37 Karşılıklar, Koşullu Borçlar, Koşullu Varlıklar Standart'ında göre ilgili icra takiplerine karşılık ayırması

gerekmektedir. 31.12.2019 finansal tablolarında bu Grup bu tutarlara karşılık ayırmış olsaydı eğer; Grup'un Özkaynakları T649.207.142), Dönem Net Zararı (714.231.905) TL olarak gerçekleşecekti. Ayrıca Grup'un toplam aktifli mevcut dava ve icra yükümlölüklerini karşılamamaktadır.

M Halı İplik Tekstil Mobilya San. ve Tic. A.Ş.'nin 2015 yılı sonunda Şirket'in yevmiye kayıtlarına toplam 121.668.382 TL tutarında hem varlık hem de yükümlölük artışına sebebiyet yeren ve bağımsız denetim raporlarında Alacak Senetleri ve Diğer Mali Borçlar hesaplarında raporladığı tutar ile alakalı olarak fiziki varlıklarının ve hukuki işlemlerinin olup olmadığı yürütölen bağımsız denetim çalışmalarında tespit edilememiştir. İlgili kayıtların Faktoring Çekleri olduğu ve doğru bir muhasebe kaydı ile muhasebeleştirildiğinde, bu çeklerin finansal tablolara etkisi ve muhtemel karşılıkları ile ilgili denetim kanıtı elde edilememiştir.

31 Aralık 2019 tarihi itibarıyla konsolide finansal tablolarda 9.072.707 TL şerefiye bedeli yer almaktadır. TFRS gereği söz konusu şerefiyenin yıllık olarak değeri düşüklüğü testine tabi tutulması gerekmektedir. Şerefiye bedeli konsolide finansal tablolar açısından önemli bir tutar olup yönetim tarafından gerçekleştirilen değeri düşüklüğü testi, önemli tahmin ve varsayımlar kullanılmamıştır. Değeri düşüklüğüne tabi olduktan sonra oluşacak ilgili tutarın finansal tablolara etkisi tarafımızca tespit edilememiştir.

Denetçi görüşünü etkilememekle birlikte, raporlama döneminden sonraki olaylarda açıklanan küresel çapta etki eden Yeni Koronavirüs veya COVID-19 Hastalığı sebebi ile ölkemizde ve tüm dünyada geniş çapta uygulanan karantina önlemleri çerçevesinde alınan AVM'lerin ve içerisinde hizmet veren tüm alanların geçici bir süre ile kapatılması kararının, Şirket finansal tablolarına etkisi öngörölememektedir.

Dönem sonu itibarıyla finansal tablolar, işletmenin sürekliliği ilkesi gereği, Grup faaliyetlerinin devam edeceği varsayımına göre hazırlanmıştır. 31 Aralık 2019 tarihi itibarıyla Türk Ticaret Kanunun 376. Maddesi kapsamında Grup'un, özkaynaklarının tamamı karşılıksız kalmıştır. Bu durum Grup'un sürekliliğini devam ettirme kabiliyeti üzerinde önemli bir belirsizliğin varlığını göstermektedir. Yönetime kayyum atanması

gibi olumsuzluklardan dolayı Grup'a özkaynak sağlayabilecek sermayedar bulunmamasından dolayı Grup'un işletme sürekliliğinin devam ettirebilmesi ve kaybedilmiş olan özkaynağın geri kazanımıyla ilgili bir görüş oluşturulamamıştır (gözlem/inceleme/bilgi toplama).

4.1.6. Denetim Sürecinin İşletme Sürekliliğine Etkisi

M Halı iplik Tekstil Mobilya Sanayi ve Ticaret A.Ş.'nin ("Şirket") ve bağlı ortaklıklarının (hep birlikte "Grup" olarak anılacaktır) 31 Aralık 2019 tarihli konsolide finansal durum tablosu ile aynı tarihte sona eren hesap dönemi ne ait; konsolide kâr veya zarar ve diğer kapsamlı gelir tablosu, konsolide özkaynaklar değişim tablosu, konsolide nakit akış tablosu ile önemli muhasebe politikalarını özetleyen dipnotlar ve diğer açıklayıcı notlardan oluşan ilişikteki konsolide finansal tabloları denetçi tarafından denetlenmiştir.

Elde edilen denetim kanıtlarına dayanarak Şirket'in sürekliliğini devam ettirmesinde şüphe oluşturabilecek olaylar (kayyum atanması) ve gelecekle ilgili önemli belirsizlikler mevcut olduğundan (devam eden davalar) yönetimin işletmenin sürekliliği esasını kullanmasının uygun olmadığı sonucuna varılmıştır.

4.2. X Şirketi

4.2.1. X Şirketi Hakkında Genel Bilgiler

Şirket 1978 yılında kurulmuş olup, fiili faaliyet konusu ABC Yapı Grubu'nun ürünlerinin Türkiye çapında pazarlaması ve satışının yanı sıra banyo yenileme pazarına yönelik ürün ve hizmet bütününe proje ve tasarımıyla başlayan yönlendirici ve bilgilendirici tanıtım, teşhir, danışmanlık, satış ve satış sonrası hizmetlerini gerçekleştirmektedir.

Şirket, Türkiye'de kayıtlı olup merkez adresi İstanbul'dadır.

Şirket sektörde lider bir grubun ürünlerinin pazarlanması ve satışını yapmaktadır. Bunun yanı sıra banyo yenilemeye yönelik projeler geliştirip, bu projelere yönelik satış ve hizmet sunmaktadır.

Şirkette çalışan personel sayısı 31 Aralık 2019 itibarıyla 295'tir.

Şirketin konsolidasyona dahil edilen bağlı ortaklığının temel faaliyet konusu mutfak ürünleri satış ve pazarlamasıdır.

İlgili bağlı ortaklık 1 Mart 2016'da İstanbul'da kurulmuştur.

4.2.2. Denetim Sürecinde Gerçekleştirilen İşlemler

Denetim çalışması sırasında doğru denetim prosedürleri tasarlanabilmesi için işletmenin iç kontrol sisteminin etkililiği kullanılan kontrol testleri ile değerlendirilmiştir.

Denetim çalışmasında derinlemesine incelenen konular ve özellikle işletmenin sürekliliğine ilişkin hususlar ve denetçi görüşüne dayanak olan göstergeler kilit denetim konuları içerisinde değerlendirilmektedir.

Kilit denetim konuları, cari döneme ait konsolide finansal tabloların bağımsız denetiminde en çok önem arz eden konulardır. Kilit denetim konuları, bir bütün olarak konsolide finansal tabloların bağımsız denetimi çerçevesinde ve konsolide finansal tablolara ilişkin denetçi görüşü oluşturulmasında ele alınmıştır.

Grup'un 31 Aralık 2019 tarihinde sona eren döneme ait konsolide finansal tablolarında net dönem zararı bulunmaktadır. Bunun yanında, Grup'un kısa vadeli yükümlülükleri dönen varlıklarını aşmaktadır.

Belirtilen durumlar nedeniyle konsolide finansal tabloların işletmenin sürekliliği ilkesine göre hazırlanmasının uygunluğunun değerlendirilmesi, kilit denetim konusu olarak belirlenmiştir.

Grup'un işletmenin sürekliliğine ilişkin açıklamaları Bağımsız Denetim Raporunda Dipnot 2'de yer almaktadır.

Yapılan çalışmalar sonucunda Grup'un finansal tablolarının işletmenin sürekliliği esasına göre hazırlanmasına engel olabilecek önemli bir bulguya rastlanmamıştır.

4.2.3. İşletmenin Sürekliliğinin Değerlendirilmesine İlişkin Yapılan Çalışmalar

- Denetçi işletme yönetimi ile görüşmeler yaparak (soruşturma) planlar ve tahminleri makroekonomik veriler çerçevesinde değerlendirmiştir.

- 2020 bütçesi 2019 sonuçları ile birlikte analiz edilerek (analitik inceleme) gerçekleştirilebilirliği sorgulanmıştır. İşletmenin temin etmeyi planladığı kredi miktarı mevcut kredi limitleri ile karşılaştırılmıştır (analitik inceleme).

- İşletmenin ticari alacaklarına takibine ilişkin süreci anlamaya yönelik (belge inceleme) çalışma yapılmıştır.

- Müşterilerden alınan teminatları da içeren ‘alacak riski analizi’ çalışmasının matematiksel doğruluğu (yeniden hesaplama) test edilmiştir.

- Vadesi geçmiş alacakların teminatlar ile güvence altına alınıp alınmadığının (analitik inceleme) test edilmiştir.

- Teminatlarla güvence altına alınmayan ticari alacaklar için yönetim ile görüşülerek değerlendirmeler sorgulanmıştır (soruşturma).

- Bu bakiyeler için gelecek dönem tahsilatların test edilmiştir (analitik inceleme).

- Ticari alacakların finansal tablolarla tutarlılığının test edilmiştir (analitik inceleme).

- Örneklem yoluyla seçilen cari hesapların ilgili faturalara bakılarak test edilmiştir (belge inceleme).

- Müşterilerden alınan teminatlar test edilmiştir (doğrulama).

- Tahsilatlarla ilgili herhangi bir anlaşmazlık veya dava durumu olup olmadığının tespit edilmesi ve hukuk müşavirlerinden devam eden alacak takip davalarıyla ilgili bilgi alınmıştır (bilgi toplama).

- Ticari alacakların geri kazanılabilirliğine yönelik finansal tablolarda yer alan

açıklamaların yeterliliğinin değerlendirilmiştir (belge inceleme).

- TFRS 9 kapsamında muhasebeleştirilen beklenen kredi zararlarının test edilmiştir (yeniden hesaplama).

- TFRS 16 Standardına geçiş süreciyle ilgili olarak çalışma yapılmıştır (belge inceleme).

- Yönetiminden temin edilen kontrat listelerinin tamlığının ve hizmet veya kira kontratı mevcudiyeti test edilmiştir (belge inceleme).

- Kira kontratı olarak tanımlanan sözleşmelerin TFRS 16 kapsamında olup olmadığının değerlendirilmiştir (belge inceleme).

- Seçilmiş olan basitleştirilmiş uygulamaların TFRS 16 geçiş hükümlerine uygunluğunun kontrol edilmiştir (derinlemesine inceleme).

- Kiralama yükümlülüklerinden örnekler seçilerek yeniden hesaplanmıştır (yeniden hesaplama)

- Kira kontratlarının örneklem yoluyla seçilerek süresi ve eğer varsa, uzatma opsiyonlarına ilişkin hususların doğru değerlendirildiğinin kontrat hükümleri ile uygunluğunun kontrol edilmiştir (belge inceleme).

- TFRS 16 uygulamasına ilişkin finansal tablo notlarında yer alan açıklamaların kontrol edilmiş ve bu notlarda yer alan bilgilerin TFRS gereklilikleri göz önünde bulundurularak yeterliliği değerlendirilmiştir (belge inceleme).

- Yönetim tarafından kullanılan muhasebe politikalarının uygunluğu ve yapılan muhasebe tahminlerinin ne ölçüde geçerli olduğu yapılan sorgulama ve incelemelerle değerlendirilmiştir.

4.2.4. Denetçi Görüşü

Grup'un 31 Aralık 2019 tarihli konsolide finansal durum tablosu ile aynı tarihte sona eren hesap dönemine ait; konsolide kar veya zarar ve diğer kapsamlı gelir tablosu,

konsolide özkaynaklar değişim tablosu ve konsolide nakit akış tablosu ile önemli muhasebe politikalarının özeti de dâhil olmak üzere konsolide finansal tablo dipnotlarından oluşan konsolide finansal tablolarını denetçi tarafından denetim prosedürleri kullanılarak denetlenmiş ve aşağıdaki paragrafta ulaşılan sonuç belirtilmiştir.

Denetçi görüşüne göre konsolide finansal tablolar Grup’un 31 Aralık 2019 tarihi itibarıyla konsolide finansal durumunu ve aynı tarihte sona eren hesap dönemine ait konsolide finansal performansını ve konsolide nakit akışlarını Türkiye Finansal Raporlama Standartları’na (“TFRS’lere”) olarak tüm önemli yönleriyle gerçeğe uygun bir biçimde sunmaktadır.

4.2.5. Görüşün Dayanağı

Denetçi tarafından yürütülen bağımsız denetim çalışmalarının, Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu (“KGK”) tarafından yayımlanan Türkiye Denetim Standartları’nın bir parçası olan Bağımsız Denetim Standartları’na (“BDS’lere”) uygun olarak yürütüldüğü beyan edilmiştir. Bu standartlar kapsamındaki sorumluluklar denetçi tarafından, raporun “Bağımsız Denetçinin Konsolide Finansal Tabloların Bağımsız Denetimine İlişkin Sorumlulukları” bölümünde ayrıntılı bir şekilde açıklanmıştır. KGK tarafından yayımlanan Bağımsız Denetçiler için Etik Kurallar (“Etik Kurallar”) ile Konsolide finansal tabloların bağımsız denetimiyle ilgili mevzuatta yer alan etik hükümlere uygun olarak Grup’tan bağımsız olarak denetim çalışmalarının yürütüldüğü ve Etik Kurallar ve mevzuat kapsamındaki etiğe ilişkin diğer sorumluluklarında denetçi tarafından yerine getirildiği rapor içeriğinde beyan edilmiştir. Bağımsız denetim sırasında elde edilen bağımsız denetim kanıtlarının, görüşün oluşturulması için yeterli ve uygun bir dayanak oluşturduğuna ilişkin açıklama yapılmıştır.

Bağımsız denetim sürecinde işletmenin sürekliliğine ilişkin gerçekleştirilen çeşitli denetim prosedürleri (maddi doğruluk testleri, gözlem, soruşturma, inceleme gibi) sonucunda bu esasa engel olacak önemli bir bulguya rastlanmamıştır.

İşletme faaliyetlerine ilişkin başta sunulmuş olan bilgiler ile denetim sonucunda

ortaya çıkan veriler uyuşmaktadır.

Finansal Tablo tarihinden sonra gerçekleşen olaylar da finansal tabloları önemli ölçüde etkileyecek nitelikte değildir.

Finansal tabloların açıklamaları dâhil olmak üzere, genel yapısı ve içeriği ile bu tabloların, temelini oluşturan işlem ve olayları gerçeğe uygun sunulduğu sonucuna varılmıştır.

Denetçi; elde edilen denetim kanıtlarına dayanarak işletmenin sürekliliğine engel teşkil edecek olay veya şartlarla ilgili önemli bir belirsizliğe rastlanmadığından işletmenin sürekliliği esasını kullanmasının uygunluğu sonucuna varmıştır. Bunun sonucunda da olumlu görüş vermiştir.

4.2.6. Denetim Sürecinin İşletme Sürekliliğine Etkisi

Konsolide finansal tablolar, Grup'un ilerideki yıllarda ve faaliyetlerinin doğal akışı içerisinde varlıklarından fayda elde edeceği ve yükümlölüklerini yerine getireceği varsayımı altında işletmenin sürekliliği esasına göre hazırlanmıştır. Grup'un 31 Aralık 2019 tarihi itibarıyla kısa vadeli yükümlölükleri, dönen varlıklarını aşmaktadır ve dönem zararı oluşmuştur. Cari yükümlölüklerin içerisindeki en önemli pay, Grup'un ilişkili taraflarına olan ticari borçlarından oluşmaktadır. Cari oranda yükümlölük yönlü bir pozisyon ortaya çıkmakta ve bu durum Şirket'in kısa vadeli yükümlölüklerinin teminine yönelik kaynak ihtiyacını işaret etmektedir.

Grup, perakende kanalına yatırım yapmakta olup bu kanaldaki satış ve karlılıkları artırarak gelecek yıllara ilişkin iyileşme beklemektedir.

Grup yönetimi, rotatif kredi olanaklarının devamıyla ilgili olarak, Şirket'in ihtiyaç duyduğu fonları almasıyla ilgili herhangi bir sorun öngörmemektedir.

Grup yönetimi, bu faktörleri göz önünde bulundurarak Grup'un yakın gelecekte faaliyetlerine devam edeceğini öngörmektedir.

4.3. Y Yatırım Holding A.Ş.

4.3.1. Y Şirketi Hakkında Genel Bilgiler:

Şirket 10 Şubat 1998 yılında kurulmuştur. Merkezi İstanbul’da bulunmaktadır. Şirket Sermaye Piyasası Kurulu’nun (SPK) Menkul Kıymetler Yatırım Ortaklığı statüsünde kurulmuştur.

24 Mart 2010 tarihinde şirketin karlılığını arttırmak adına faaliyet alanını genişleterek finans, enerji, tarım, gayrimenkul gibi sektörlerde yer alabilmesi için bulunduğu statüden çıkartılmak suretiyle unvanı Y Yatırım Holding A.Ş. olarak değiştirilmiştir.

Şirket hisseleri halka arz edilmiştir. Şirket 5 Nisan 2012 tarihinde M B Tipi Yatırım Ortaklığının %70,4’ünü temsil eden hisseleri devralmış olup, M B Tipi Yatırım Ortaklığının unvanı Y B Tipi Menkul Kıymet Yatırım Ortaklığı A.Ş. olarak değişmiştir.

Y B Tipi Menkul Kıymet Yatırım Ortaklığı A.Ş. ulusal ve uluslararası borsalarda işlem gören altın ve diğer kıymetli madenleri işletmek amacıyla faaliyet göstermektedir. İştirak 31 Aralık 2012 tarihinde “Girişim Sermayesi Şirketi”ne dönüşmüştür. Şirket unvanı Y Girişim Sermayesi Yatırım Ortaklığı A.Ş. olarak değişmiştir.

27 Şubat 2018’de SPK’nın da onayı alınarak şirket Girişim Sermayesi statüsünden çıkarak unvanı Y Enerji Yatırımları A.Ş. olmuştur.

Şirket 31 Aralık 2019 itibariyle Y Enerji Yatırımları A.Ş.’nin %49,95’ine sahiptir.

4.3.2. Denetim Sürecinde Gerçekleştirilen İşlemler

Y A.Ş. 31 Aralık 2019 tarihli finansal durum tablosu ve yine aynı tarihte sona eren; kâr veya zarar ve diğer kapsamlı gelir tablosu, özkaynaklar değişim tablosu ve nakit akış tablosu ile önemli muhasebe politikalarının özeti de dâhil olmak üzere finansal tablo dipnotlarından oluşan finansal tabloları denetlenmiştir.

Finansal tabloların TFRS'lere uygun olarak hazırlanmasından, gerçeğe uygun bir biçimde sunumundan ve önemli yanlışlık içermeyecek şekilde hazırlanması için gerekli iç kontrolden işletme yönetimi sorumludur.

4.3.3. İşletmenin Sürekliliğinin Değerlendirilmesine İlişkin Yapılan Çalışmalar

- Denetim çalışması sırasında doğru denetim prosedürleri tasarlanabilmesi için işletmenin iç kontrol sisteminin etkililiği kullanılan kontrol testleri ile değerlendirilmiştir (yönetimin sorgulanması ve kontrol testleri yolu ile).

- Şirket, 1 Ocak 2019 tarihinden itibaren geçerli olan yeni standart, "TFRS 16 Kiralamalar" standardının ilk kez uygulanmasından kaynaklanan muhasebe politikası değişikliklerini, ilgili standardın geçiş hükümlerine uygun olarak uygulamış. Şirket, standardın ilk defa uygulanmasının kümülatif etkisiyle geriye dönük olarak finansal tablolarında muhasebeleştirmeyi seçmiştir. Yöntemin ilgili standartta tanımlanan basitleştirilmiş geçiş uygulaması kapsamında, finansal tabloların karşılaştırmalı bilgilerinde ve geçmiş yıllar karlarında yeniden düzenleme gerekmemektedir, ayrıca hesaplanan etki önemlilik seviyesi göz önünde bulundurularak muhasebeleştirilmemiştir.

- Şirket'in sahip olduğu 9.990.055 adet Y Enerji Yatırımları A.Ş. hissesi üzerinde Y Enerji ve Y Gayrimenkul'e borçları nedeniyle 1. dereceden rehinler ve bir kısım hisse üzerinde kamu kurumlarına borçlar nedeniyle 2. dereceden hacizler bulunmaktadır.

- Dönem sonu itibariyle Şirket aleyhine açılmış 9 adet icra takibi bulunmaktadır. Bu takiplere ilişkin gerekli itirazlar yapılmıştır. Fatura ve kira alacağından kaynaklı takipler nedeniyle açılan itirazın iptali davalarında da yargılama süreci devam etmektedir.

- Şirket'in ilişkili firmalarından olan A ve B Tarım'ın kredi borçlarını vadesinde ödeyememesi sebebiyle banka gerekli yasal işlemleri başlatmış, ayrıca Şirket'ten kefil sıfatıyla borcun ödenmesini talep etmiştir. Şirket tarafından A Tarım kredisi ile ilgili

borcun rehin ile teminat altına alınması ve ödeme emri tutarının kefalet miktarından fazla olması sebebiyle, B Tarım kredisi ile ilgili de borcun rehin ile teminat altına alınması sebebiyle yasal süreçlere itiraz edilmiştir. Şirket aleyhine başlatılan borçlara ilişkin ihtiyati haciz kararlarına itiraz edilmiş, fakat bu itirazlar mahkeme tarafından reddedilmiştir.

- Şirket Yönetimi ile yapılan görüşme sonucunda yönetim, sermaye artırımının gerçekleşmesi durumunda kefaletlerden kaynaklı borçların ödenebileceğini, ödeme ile beraber ilgili firmalardaki teminatların Şirkete geçeceğini ve bu firmalardaki varlıkların ekspertiz değerlerinin en kötü şartlarda bile ödenecek kefalet bedellerinin üstünde olduğundan böyle bir gelişmenin finansal olarak negatif bir etki oluşturmayacağını dile getirmiştir (bilgi toplama/soruşturma).

- A ve B Tarım konkordato mühleti verilmesi için dava açmışlar ve mahkemece 24 Ocak 2020 tarihinde düzenlenen tutanakta kanunun ilgili maddesinde belirtilen belgelerin mevcut olduğu anlaşılmakla aynı kanun diğer bir maddesi gereğince 24.01.2020 tarihinden başlamak üzere 3 ("üç") aylık geçici mühlet verilmiş olup, ön inceleme ve ilk tahkikat duruşmasının 21 Nisan 2020'ye bırakılmasına karar verilmiş. A Tarım gayrifaal durumdadır, B Tarım'ın cirosu da düşüktür. İlgili firmaların faaliyetlerini devam ettirebilmeleri mahkemeye sunmuş oldukları konkordato ön projesinde belirtilmiş önlemlerin alınmasına bağlıdır (bilgi toplama/doğrulama).

- Şirket 31.12.2019 tarihinde açıklamada; Şirketin kefaleti olan A Tarım'ın kredisi ile ilgili davacı banka tarafından açılan itirazın iptali davasına ait son celsede davalı şirket vekiline bilirkişi raporuna karşı yazılı beyanda bulunulması için, davacı vekiline ise bahsedilen suç duyurusu ile ilgili bilgileri sunması için ek süre verilerek, yazılı süre geçtikten sonra itirazlar konusunda bilirkişiden ek rapor istenmiş olup, icra dairesindeki dosyaların mahkemeye gönderilmesinin istenmesine ve duruşmanın ileri bir tarihe ertelendiği, bilirkişi raporunda asıl alacağın 4.232.375,85 TL olarak tespit edildiği, söz konusu bilirkişi raporuna davalı şirket vekili tarafından itiraz edildiği Kamuyu Aydınlatma Platformunda açıklanmıştır. Duruşmanın son celsesi yapılmış olup mahkeme 4.413.036,57 TL üzerinden takibin devamına, asıl alacağa takip tarihinden itibaren %28,93 faiz ve %5 BSMV uygulanmasına, davacının faiz talebinin reddine ve

ayrıca 882.607,31 TL inkar tazminatının ödenmesinin kabulüne istinaf kanun yolu açık olmak üzere karar verildiği açıklanmıştır (bilgi toplama).

- Şirket'in ilişkili firmalarından Y Tarım Girişim Sermayesi Yatırım Ortaklığı A.Ş.'nin kredi borçlarını vadesinde ödeyememesinden dolayı ilgili banka tarafından ihtarname gönderilmiş, ayrıca Şirket'ten kefil sıfatıyla borcun ödenmesini talep etmiştir. Y Tarım Girişim Sermayesi Yatırım Ortaklığı A.Ş. ve Şirket tarafından ihtarnameye itiraz edilmiştir. İlgili banka, Şirket aleyhine 5.006.027 TL ihtiyati haciz kararı almış ve 5.442.925 TL tutarında ödeme emri Şirket'e tebliğ edilmiş. Şirket bu ihtiyati haciz kararına ve ödeme emrine itiraz etmiştir. Dönem sonu itibariyle şirketin bu firmanın kullandığı kredilerle ilgili toplam 6.000.000 TL tutarına kadar kefalet riski bulunduğu tespit edilmiştir (analitik inceleme/belge inceleme/doğrulama).

- Yapılan incelemeler sonunda şirketin dönem sonu itibariyle Vergi daireleri ve SGK'ya olan borçlarının tamamının vadesi geçmiş durumda olduğu ve bu borçlardan dolayı şirkete ilave gecikme faizleri de yansıtılacağı tespit edilmiştir (analitik inceleme).

- Dönem sonu itibariyle şirket tarafından personellerine ayrılmış olan maaş, kıdem vb. borçları ile Yönetim Kuruluna olan huzur hakkı borçlarının tamamının vadesi geçmiş durumda olduğu tespit edilmiştir (analitik inceleme/bilgi toplama).

- Şirket'in dönem sonu itibariyle personeli bulunmamaktadır.

- Şirket ilişkili olduğu firma ve kişilerden birçoğuna borçlarını ödeyemediğinden dava aşamasındadır. Bu borçlarla ilgili doğrulama yapılamadığından borçların güncel tutarları davalar sonuçlandığında belli olacaktır (doğrulama).

- Şirketin diğer alacaklar hesabında yer alan alacaklarının tahsilatına ilişkin herhangi bir ödeme planı elde edilememiştir (inceleme/belge inceleme).

- Şirket'in ana faaliyet konusu yatırım olması sebebiyle elinde ağırlıklı olarak hisse senedi yatırımında bulunmaktadır. Elindeki hisselerin de nerdeyse tamamı halka açık iştiraki olan Y Enerji Yatırımları A.Ş. hisseleridir. Şirketin hisseleri borsada işlem gördüğünden dolayı, iştirakin gerçeğe uygun değeri raporlama tarihinde BIST'te oluşan hisse fiyatının sahiplik oranıyla çarpışmasıyla bulunmuştur (yeniden hesaplama).

- İlgili hisse senetlerinin değeri sonucunda bulunan kar ve/veya zarar Şirket'in finansal tablolarına yansıtılarak, dönem hasılatını, dönem kar/zararını ve öz kaynakları büyük ölçüde etkilemektedir. Finansal yatırımlar aktif toplamı içinde önemli yere sahip olduğundan ve değerlemesinin kar ve/veya zarar üzerindeki önemli etkisinden dolayı finansal yatırımlara ilişkin önemli yanlışlık riski yüksektir. Bu sebeple, finansal varlıkların var olup olmadıkları, finansal tablolarda tam olarak yer alıp almadıkları ve değerlemelerinin doğru yapıp yapılmadığı yapılmış olan denetim çalışması açısından önemli bir konudur (maddi doğruluk testleri).

- Şirket Y Enerji Yatırımları A.Ş. hisse senetlerinde meydana gelen değer düşüklüklerinden dolayı önceki yıllarda yüksek tutarlarda değer düşüklüğü zararları ile karşılaşmış ve özkaynaklarının üçte ikisinden fazlasını kaybetmiştir. Ayrıca Y Enerji Yatırımları A.Ş. hisseleri Yakın İzleme Pazarında işlem gördüğünden şirketin faaliyetlerini sürdürülebilmesi için bu hisselerin nakde dönüştürülmesinin gerekmesi durumunda satış tutarı ve elde edilecek nakit, piyasanın o anki koşulları ve oluşacak fiyatlar ile sınırlı olacaktır (analitik inceleme).

4.3.4. Denetçi Görüşü

Yapılan değerlendirmeler sonucunda şirketin dönem sonu itibariyle kısa vadeli yükümlülüklerinin kısa vadeli varlıklarından 3.503.985 TL tutarında fazla olduğu tespit edilmiştir.

Borsa İstanbul A.Ş. ("BİST") Genel Müdürlüğü 19 Şubat 2016 tarihinde verdiği kararla şirketin finansal durumunu güçlendirecek önlemler alması konusunda uyarmıştır. Şirket bu kapsamda, 08.08.2019 tarihinde yaptığı 2018 yılı Olağan Genel Kurulunda, TTK'nın 376. maddesine göre 31 Aralık 2018 tarihi itibariyle sermaye ve kanuni yedek akçeler toplamının üçte ikisinin de karşılıksız kaldığını da dikkate alarak sermaye artırımını yapılmasına karar vermiş ve bu konuda gereğinin yapılması ile ilgili yönetim kurulu yetkilendirilmiştir. Şirket yönetimi ilgili madde kapsamında özsermayenin iyileştirilmesi ile ilgili bilgi sahibi olduklarını ve bu yönde ihtiyaç duyulan fonun özellikle yurtdışından temini için çalıştıklarını beyan etmiş, bir yatırımcıyla iyiniyet anlaşması yapıldığını çalışmaların sonuçlanması durumunda ilgili

mercilere müracaatların edileceğini bildirmiştir.

Yapılmış olan bağımsız denetim çalışmasında, bağımsız denetçi uygulamış olduğu denetim teknik ve prosedürleri sonucunda elde ettiği denetim kanıtlarına dayanarak, işletmenin yukarıda belirtilen bazı hususlar dışında (SGK borçlarının tamamının vadesi geçmiş olması) dönem sonu itibarıyla finansal durumunu ve ilgili hesap dönemine ait finansal performansını ve nakit akışlarını Türkiye Finansal Raporlama Standartları'na (TFRS) uygun olarak gerçeğe uygun bir biçimde sunulmuş olduğu sonucuna varmıştır. Bu sonuca istinaden Sınırlı Olumlu Görüş vermiştir.

4.3.5. Görüşün Dayanağı

Şirket'in finansal tabloları faaliyetlerinin doğal akışı içerisinde varlıklarından fayda elde edeceği ve yükümlülüklerini yerine getireceği varsayımı altında işletmenin sürekliliği esasına göre hazırlanmıştır. Bununla birlikte Şirket'in birikmiş zararlar nedeniyle sermaye ve kanuni yedek akçelerinin toplamının üçte ikisinden fazlası karşılıksız kalmıştır. Şirket'in 31 Aralık 2019 tarihi itibarıyla kısa vadeli yükümlülükleri kısa vadeli varlıklarından tutarında fazladır. Dolayısıyla bu durum işletmenin sürekliliği üzerinde ciddi şüpheler uyandıracak önemli belirsizliklerin mevcudiyetine işaret etmektedir. Şirket'in mevcut borç ve yükümlülüklerini ödeyebilmesi varlıklarını nakde çevirebilmesine, faaliyetleri hakkında alacağı karar ve tedbirlere, bunların neticesinde elde edilmesi beklenen nakit fonlara ve yeni kaynaklara bağlıdır. Diğer taraftan Şirket yönetim kurulunun TTK'nın 376. maddesinde belirtilen tedbirleri almasını gerektirmektedir. Şirketin 08.08.2019 tarihinde yaptığı 2018 yılı Olağan Genel Kurulunda, TTK'nın 376. maddesi kapsamında 31 Aralık 2018 tarihi itibarıyla sermaye ve kanuni yedek akçeler toplamının üçte ikisinin karşılıksız kalmış olduğunu gözönüne alarak sermaye artırımını yapılmasına karar verilmiş ve bu konuda yönetim kuruluna yetki verilmiştir. Bu kapsamda Şirket yönetimi çalışma yürütmekte olduğunu, TTK 376. maddesi kapsamında özsermayenin iyileştirilmesi ile ilgili bilgi sahibi olduklarını ve bu yönde ihtiyaç olan fonun özellikle yurtdışından temini için uğraşıldığını beyan etmiş, bir yatırımcıyla iyiniyet anlaşması yapıldığını çalışmaların neticelenmesi durumunda ilgili mercilere müracaatların yapılacağı beyan edilmiştir.

4.3.6. Denetim Sürecinin İşletme Sürekliliğine Etkisi

Yapılan denetim çalışmasının kilit konusu (işletmenin sürekliliği) ele alınırken bahse konu varlıkların mevcut olup olmadığı ve eksiksiz olarak kayıtlarda yer alıp almadığını belirlemeğe yönelik çalışmalar yapılmıştır. Banka, aracı kurum gibi kuruluşlardan dış kaynak mutabakatları elde edilmiş, yapılmış olan işlemlerle ilgili belge incelemeleri yapılmıştır. Öte yandan ilgili finansal yatırımların değerlemesine ilişkin aritmetik hesaplamalar ve aritmetik hesaplamalara temel teşkil eden veriler (banka ekstresi, hisse birim fiyatların tespit edildiği Borsa İstanbul Bülteni) kontrol edilmiştir. Kullanılmış olan değerlendirme yöntemlerinin uygun olduğu görülmüştür.

4.4. Z Yatırım Holding A.Ş.

4.4.1. Z Şirketi Hakkında Genel Bilgiler:

Şirket, 20 Aralık 2004 tarihinde Y B Tipi Menkul Kıymetler Yatırım Ortaklığı A.Ş. kurulmuştur. 09 Temmuz 2012 tarihinde şirket unvanı Z Yatırım Holding A.Ş. olarak değiştirilmiştir.

Şirket merkezi İstanbul'da bulunmaktadır. Şirket'in faaliyet konusu yerli ve yabancı finans piyasaları düzenine ilişkin teknik planlama, programlama, bütçeleme, projelendirme, finansal organizasyonun yanı sıra firma değerlemesi gibi konularda danışmanlık, ticari, sınaî ve finansal konularda yatırım ve araştırmalar yapmaktır.

Şirket'in hisseleri halka arz edilmiştir. 31 Aralık itibarıyla hisse senetlerinin %99,2'si Borsa İstanbul' da (BIST, Borsa) işlem görmektedir. Şirket'in bağlı ortaklıkları bulunmaktadır.

4.4.2. Denetim Sürecinde Gerçekleştirilen İşlemler

Şirketin dönem sonu itibarıyla finansal durum tablosu, kâr veya zarar ve diğer kapsamlı gelir tablosu, özkaynaklar değişim tablosu ve nakit akış tablosu ile önemli muhasebe politikalarının özetinin de dahil olduğu finansal tablo dipnotlarından oluşan finansal tabloları denetlemiştir.

Finansal tabloların TFRS'lere uygun olarak hazırlanmasından, gerçeğe uygun bir biçimde sunumundan ve önemli yanlışlık içermeyecek şekilde hazırlanması için gerekli iç kontrolden işletme yönetimi sorumludur.

Etkin denetim prosedürlerinin tasarlanabilmesi için işletmenin iç kontrol sisteminin etkililiği kullanılan kontrol testleri ile denetçi tarafından değerlendirilmiştir (yönetimin sorgulanması ve kontrol testleri yolu ile).

4.4.3. İşletmenin Sürekliliğinin Değerlendirilmesine İlişkin Yapılan Çalışmalar

Denetim çalışmasında derinlemesine incelenen konular sırasıyla aşağıdaki gibidir;

- TMS 37 (Karşılıklar, Koşullu Borçlar ve Koşullu Varlıklar)'ye göre finansal tablolarda bir karşılık ayrılabilmesi için geçmişteki olaylardan kaynaklanan mevcut bir yükümlülüğün bulunması ve bu yükümlülük ile ilgili muhtemel bir nakit çıkışı öngörülerek nakit çıkışının ölçülebilir olması gerekmektedir. Dönem sonu itibarıyla Grup'un borç ve alacak ilişkilerinden kaynaklı dava dosyalarından kaynaklanacak olan borçların Grup lehine işlenecek olan faiz ve üstlenilecek olan diğer masraflar da eklenerek hesaplanacak tutar da dahil olarak devam eden davalar için hesaplanacak alacak tutarının tamamı için Z Yatırım Holding Yönetim Kurulu Başkanı Aslı Koparan tarafından üstlenilmiştir (soruşturma/belge inceleme). Dönem sonu itibarıyla Grup'un aleyhine açılmış ve devam eden 25 adet dava, 22 adet icra takibi bulunmaktadır (soruşturma/doğrulama).

- 22 Mayıs 2017 tarihi itibarıyla bir önceki denetim şirketi tarafından indirgenmiş nakit akış yöntemi kullanılarak belirlenen Avrupa Bijuteri Moda ve Tekstil Ürünleri A.Ş. ve Asya Markaları Tekstil Aksesuar İç ve Dış Ticaret A.Ş.'nin piyasa değerleri 30 Haziran 2017 tarihi itibarıyla sırasıyla 12.184.232 TL ve 25.087.256 TL'dir. Değerleme sonrası oluşan fark tutarı yeniden değerlendirme artışı olarak kayıtlara alınmış ve özkaynaklar altında sınıflandırılmıştır. 22 Mayıs 2017 tarihinde önceki denetim şirketi tarafından hazırlanan değerlendirme raporlarında, indirgenmiş nakit akım analizlerinde varsayılan 31 Aralık 2019 ve 2018 tarihli hasılat tahmin tutarlarına

ulaşılamamış olduğu tespit edilmiş (analitik prosedürler). Bunun yanı sıra dönem sonu tarihi itibarıyla şirketlerin gerçeğe uygun değerinin belirlenebilmesi için gerekli olan Değerleme Raporu bulunmadığı görülmüştür (analitik inceleme).

- Dönem sonu itibarıyla konsolide finansal tablolarda sınırsız ömürlü maddi olmayan duran varlıklar olarak muhasebeleştirilmiş olan 37.721.488 TL tutarında şerefiye bedelinin yer aldığı görülmüştür (inceleme). Değerleme sonrasında oluşan şerefiye tutarı yeniden değerlendirme artışı olarak kayıtlara alınarak ve özkaynaklar altında sınıflandırılmıştır (yeniden hesaplama/analitik inceleme). TMS gereği, sınırsız ömürlü maddi olmayan duran varlıklar yıllık olarak değer düşüklüğü testlerine tabi tutulması gerekmektedir, ancak değer düşüklüğü testi yapılamamıştır. Bununla beraber dönem sonu itibarıyla şirketlerin gerçeğe uygun değerini belirlenebilmek için gerekli olan Değerleme Raporu da bulunmamıştır. Grup'un aktif toplamının %54'ü şerefiyeden oluştuğu görülmüştür (analitik prosedürler).

- Grup'un yükümlülükleri ile ilgili vermiş oldukları teminatlar ve kira sözleşmelerinden doğabilecek riskleri bulunmaktadır. Doğabilecek yükümlülüklerin tam olarak tespit edilemediği görülmüştür. Kredi kuruluşlarına olan vadesi geçmiş yükümlülüklerinin yerine getirilemediği tespit edilmiştir (detay testler/derinlemesine inceleme).

- Grup'un borçlarından dolayı banka hesapları bloke edilmiş, sabit kıymetleri üzerinde de rehin ve hacizler bulunduğu tespit edilmiş (mutabakat).

- Grup'un alıcı ve satıcı taraflarına bakiyeler ile ilgili gönderilen teyit yazılarına tatmin edici doğrulama elde edilememiştir (mutabakat).

- Grup'un sabit kıymetleri ile ilgili yeterli doğrulama yapılamamış (fiziki inceleme) ve sabit kıymet tablosu elde edilememiştir (inceleme).

- Grup'un bağlı ortaklarından Asya Markaları Tekstil Aksesuar İç ve Dış Ticaret A.Ş.'nin dönem içerisinde yapmış olduğu satışların maliyetine ilişkin değer düşüklüğü çalışması yapılamamıştır (yeniden hesaplama). Bununla beraber Şirket'in finansal tablolarında yer alan stoklar fiziki olarak tespit edilememiştir (fiziki inceleme).

- Grup'un dönem sonu itibarıyla, finansal tablolarında yer alan borç bakiyeleri doğrulanamamış olup ilgili borçların doğruluğu tespit edilememiştir (mutabakat).

- Dönem sonu itibarıyla personele olan borçların 235.881 TL olup, bu borçlar için eski çalışanlar tarafından açılmış çeşitli davalar bulunmaktadır. Bunun yanı sıra dava sürecine girmemiş borçlar için doğabilecek herhangi bir mali yükümlülük ilgili tablolara yansıtılmamıştır (inceleme).

- Grup'un borçlu olduğu tarafların birçoğu ile borçlarını ödemediğinden dolayı dava aşamasında olup, borçlara ilişkin doğrulama temin edilememiştir. Borç tutarları davalar sonuçlandığında belli olacaktır (mutabakat).

- Yapılan incelemeler sonunda Grup'un 6 aylık mali tablolarında şüpheli alacak karşılığı ayırmış olduğu görülmüştür. Dönem sonu itibarıyla ilgili hesap bakiyelerinde herhangi bir tahsilat dekontu tespit edilememiştir (inceleme/belge inceleme).

- Denetim süresi boyunca uygulanan teknik ve prosedürlerle işletmenin sürekliliği varsayımına ne şekilde uyulduğu ve bu varsayımı tehdit eden unsurlar tespit edilmeye çalışılmıştır.

- Grup'un likidite durumuna bakıldığında, işletmenin sürekliliği ilkesi yönünden bir değerlendirme yapılması gerektiği görülmüştür. Denetim sırasında Şirket'in sürekliliğinin değerlendirilmesi için kullanılabilecek en önemli varsayımın yeni kaynak girişi ihtiyacı olarak belirlenmiştir. Ekli finansal tablolar yönetimin geleceğe yönelik planı ve devam etmekte olan çalışmaları çerçevesinde İşletmenin Sürekliliği ilkesine göre hazırlanmış olduğu görülmüştür (inceleme). Grup'un faaliyetlerinin sürdürülebilmesi yönetimin varsayım ve beklentilerinin gerçekleşmesine ve satın alınan şirketler aracılığıyla sermaye artırımını sağlanacak ek nakit akımlarına bağlı olup bununla ilgili herhangi bir çalışma tespit edilememiştir (gözlem/inceleme).

4.4.4. Denetçi Görüşü

Yukarıda değinilmiş tüm hususlar (işletmenin zayıf noktaları) üst yönetime de bildirilmiş olup geleceğe dair sağlıklı kararlar almaları konusunda bilgi sağlanmıştır.

Yapılmış olan bağımsız denetim çalışmasında, denetçi uygulamış olduğu denetim teknik ve prosedürleri sonucunda (işletmenin yukarıda belirtilen hususların öneminden dolayı) ilgili konsolide finansal tablolara ilişkin denetim görüşüne dayanak oluşturacak yeterli ve uygun denetim kanıtı elde edememiştir. Bu sebeple de ilgili finansal tablolara ilişkin görüş verilememiştir.

4.4.5. Görüşün Dayanağı

Denetçi, görüşüne dayanak teşkil edecek yeterli ve uygun denetim kanıtı elde edemezse ve tespit edilmemiş yanlışlıkların finansal tablolar üzerindeki muhtemel etkilerinin önemli ve yaygın olabileceği sonucuna varırsa, görüş vermekten kaçınır (BDS 705, md.8).

Bağımsız denetçilerin yeterli ve nitelikli kanıt elde edememesi denetim faaliyeti sonucunda “görüş vermekten kaçınma” olarak yansımaktadır.

4.4.6. Denetim Sürecinin İşletme Sürekliliğine Etkisi

Bağımsız denetim standardı 570, bağımsız denetçiye de işletme yönetiminin işletmenin sürekliliği esasının kullanılmasının uygunluğunu değerlendirme ve uygun ise işletmenin sürekliliğini devam ettirme yeteneğiyle ilgili olay ve şartlara ilişkin yeterli ve uygun kanıt toplayarak bu çerçevede işletmenin sürekliliğini değerlendirme sorumluluğunu yüklemiştir.

Genel olarak bağımsız denetçiler denetimlerini tüm BDS'lere uygun yapmak zorundadırlar. Ancak bazı durumlarda yapısal kısıtlamalardan kaynaklanan önemli yanlışlıkların belirlenmeme riski bulunmaktadır. Bu gibi riskli durumlarda bağımsız denetçi ileriki dönemlerde işletmenin sürekliliğini devam ettirme yeteneğini etkileyecek olay ve şartların meydana geleceğini öngörmeyebilir ve raporunda bunu ifade etmeyebilir. Bağımsız denetçinin bu tür şartlarda işletmenin sürekliliğini devam ettirmesini etkileyecek olay ve şartları bildirmemiş olması hedef kullanıcılar açısından işletmenin sürekliliğine ilişkin bir güvence olarak algılanmamalıdır. Bu tür yapısal kısıtlamalar bağımsız denetçinin işletmenin sürekliliğini devam ettirme yeteneğini etkileyecek olay ve şartların belirlenmesi için elde etmesi gereken yeterli ve uygun kanıt

toplama sorumluluğunu göz ardı etmez.

Bağımsız denetçi, işletme yönetiminin belirlemiş olduğu işletmenin sürekliliğini devam ettirme yeteneğini olumsuz etkileyecek olay ve şartların önemli bir belirsizliğe neden olup olmayacağını değerlendirirken ilave denetim prosedürlerini kullanarak yeterli ve uygun kanıtlar elde etmelidir. Bağımsız denetçi bu kanıtları göz önünde bulundurarak yapacağı mesleki muhakeme sonucuna göre –varsa- önemli belirsizliğin gerçekleşmesi halinde muhtemel etkisi ve büyüklüğüyle ilgili bir sonuca varır ve bu çerçevede görüşünü belirtir.

BDS 570 İşletmenin Sürekliliği Standardı işletme yönetimine işletmenin sürekliliğini devam ettirme yeteneğini ortaya koyan bir değerlendirme yapma sorumluluğunu yüklemiştir. Standart aynı doğrultuda bağımsız denetçilere de yapacakları denetimle ilgili olarak işletme yönetiminin işletmenin sürekliliğini devam ettirme yeteneğiyle ilgili ortaya koyduğu değerlendirmeyi belirli bir süreç dahilinde değerlendirme sorumluluğunu yüklemiştir.

Dolayısı ile denetçi görüşüne dayanak teşkil edecek yeterli ve uygun sayıda kanıt toplayamadığı için işletmenin sürekliliğinin değerlendirilmesinde kesin bir yargıya varamamış ve görüş olarak “görüş bildirmekten kaçınma” şeklinde rapor sunmuştur.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Küreselleşme süreci ve teknoloji alanında yaşanan gelişmelere bağlı olarak dünyanın ekonomik yapısı daha dinamik, daha hızlı bir yapıya dönüştüğünden dolayı ekonomide faaliyet alanlarında etkili olan her bir faktör her geçen gün daha da önemli hale gelmektedir. Bu ekonomi ortamında işletmeler, varlıklarını yaptıkları faaliyetlerini bir süreyle sınırlandırılmaksızın sürdürmeyi amaçlamaktadırlar. Faaliyetlerini devam ettiren işletmelerle ilişkisi içinde olan paydaşlarının işletmeyle ilgili gereken bilgilere ulaşmaları büyük önem taşımaktadır. Söz konusu bilgilerin doğru ve objektif nitelikte olması, onların kararlarını doğru vermelerinde ve ekonomide beklenen gelişmelere ulaşılmasında etkili olacaktır. Aksi halde gereken bilgilere paydaşların ulaşamaması ya da hatalı bilgilere ulaşması durumunda verecekleri kararlar yanlış olacak, bu da birçok firma paydaşının refahını olumsuz yönde etkileyecek ve netice olarak ülke ekonomisine yansımaları olumsuz olacaktır.

Rakamlar ile ifade edilen verilerin daha önceden belirlenmiş olan ölçütlere uyumlu şekilde hazırlanıp hazırlanmadığı durumunun tespit edilmesi ve bu konuda rapor hazırlamak gayesiyle gerçekleştirilen bağımsız denetimler, işletmelerini sürekliliğini sağlamak bakımında yol gösterici ve yanı sıra düşüldüğü zaman da uyarıcı bir unsur olarak öne çıkmaktadır. SPK tarafından bağımsız denetim yapan firmaların bağımsız denetimi yapması için görevlendirdiği bütün düzeylerdeki çalışanlar bağımsız denetçi olarak tanımlanmıştır. Bağımsız denetim; ortakların ve sermaye piyasası kurumlarının kamuya açıklanacak veya Sermaye Piyasası Kurulu tarafından istenecek finansal tablolarının, genel kabul görmüş muhasebe kavram, ilke ve standartlarına uygunluğu ile bilgilerin doğruluğunun ve gerçeği dürüst bir biçimde yansıtır yansıtılmadığının, denetçiler tarafından denetim ilke ve kurallarına göre, defter kayıt ve belgeler üzerinden incelenmesi ve tespit edilen sonuçların rapora bağlanma görevleri olan önemli bir kurumdur.

İşletmeler, toplumsal gereksinimlere cevap vermek amacıyla mal ya da hizmet üreten ekonomi iktisadi birimlerdir. İktisadi birimin geçici ya da sürekli olması, kendisi ve başkası için mal ve hizmet üretmesi, tek veya çok sahibinin olması; sosyalist, liberal ya da karma ekonomik sistem içinde işlemesi, özel sektör, tüzel kişi ya da devlete ait

olması, iktisadi birimin işletme kabul edilebilmesine mani değildir. İktisadi birimin insan ihtiyaçlarına cevap verecek mal ya da hizmet üretmesi, bir başka ifadeyle, fayda yaratması esas olandır.

İşletmenin sürekliliği kritik bir önem taşıdığı için bu konuda bağımsız denetçilere de önemli sorumluluklar verilmiştir. Bağımsız Denetim Standardı 570 İşletmenin Sürekliliği Standardı özellikle bu konuda önemli noktalara değinmektedir. Söz konusu Standartta ele alınan denetçinin işletmenin sürekliliğiyle ilgili önemli sorumlulukları vardır. Finansal tablolar hazırlanırken denetçi, işletmenin sürekliliği esasının yönetim tarafından kullanmasının uygunluğuyla ilgili uygun ve yeterli denetim kanıtına ulaşmaya ve bu esasın yönetim tarafından kullanmasının uygun olduğuna dair bir kanaate varmaya zorunludur. Yine denetçi, elde ettiği denetim kanıtlarından hareketle işletmenin sürekliliğini devam ettirebilme yeteneğine dair dikkate değer bir belirsizlik bulunup bulunmadığı hakkında bir sonuca ulaşmalıdır.

Denetim raporlarının işletmenin sadece cari durumlarını ele alan değil, sonraki süreçleri de dikkate alan bir yaklaşımla hazırlanması gerçekten çok önemlidir. İşletmenin süreklilik arz edebilme yeteneği de denetime yaklaşımın unsurlarından biri olmuştur. İşletme yönetiminin yanı sıra paydaşların tamamı için işletmenin sürekliliği yeteneği bu noktada önemli bir gösterge niteliği kazanmıştır.

Çalışmamızın uygulama bölümünde M Halı İplik Tekstil Mobilya Sanayi Ve Ticaret A.Ş., X Şirketi, Y Yatırım Holding A.Ş., Y Yatırım Holding A.Ş., Z Yatırım Holding A.Ş. olmak üzere dört işletmenin denetim faaliyetleri ve bunun işletmenin sürekliliğine etkisi üzerinde durulmuştur. Bu bölümde ele alınan işletmeler; İşletme Hakkında Genel Bilgiler, Denetim Sürecinde Gerçekleştirilen İşlemler, İşletmenin Sürekliliğinin Değerlendirilmesine İlişkin Yapılan Çalışmalar, Denetçi Görüşü, Görüşün Dayanağı ve Denetim Sürecinin İşletme Sürekliliğine Etkisi başlıkları altında değerlendirilmiştir.

Kimya Sanayi ve Ticaret A.Ş. unvanı ile Gaziantep'te kurulmuş olan M Şirketi, 2005 yılından hali ve iplik üretimi yapmaktadır. 18 tane bölge bayisi, İstanbul, Gaziantep ve Samsun'da kendi işletmeciliğini yaptığı showroom'u ve 632 çalışanı olan

Şirketin dönem sonu itibariyle finansal durum tablosu, kâr veya zarar ve diğer kapsamlı gelir tablosu, özkaynaklar değişim tablosu ve nakit akış tablosu ile önemli muhasebe politikalarının özetinin de dahil olduğu finansal tablo dipnotlarından oluşan finansal tabloları denetlenmiştir. Bu sürecin sonunda düzenlenen 31 Aralık 2019 tarihi denetçi raporuna göre; M Halı İplik Tekstil Mobilya San. ve Tic. A.Ş.'nin ve bağlı ortaklıklarının finansal durumunu, aynı tarihte sona eren hesap dönemine ait finansal performansını ve nakit akışlarını, Türkiye Muhasebe Standartlarına uygun olarak gerçeğe uygun bir biçimde sunmamaktadır. Fon Kurulunun kararı ile Olağanüstü Hâl kapsamında kayyımlik yetkisi Fona devredilen M Halı İplik Tekstil Mobilya San. ve Tic. A.Ş., C Halı Aksesuar ve Mobilya San. Tic. A.Ş. ve M International Dış Tic. A.Ş.'nin tüm mal, hak ve varlıkları bir araya getirilerek, "M ve C Halı Ticari ve İktisadi Bütünlüğü"nın (Bütünlük) oluşturulmasına karar verilmiştir.

M Halı iplik Tekstil Mobilya Sanayi ve Ticaret A.Ş.'nin ("Şirket") ve bağlı ortaklıklarının (hep birlikte "Grup" olarak anılacaktır) 31 Aralık 2019 tarihli konsolide finansal durum tablosu ile aynı tarihte sona eren hesap dönemi ne ait; konsolide kâr veya zarar ve diğer kapsamlı gelir tablosu, konsolide özkaynaklar değişim tablosu, konsolide nakit akış tablosu ile önemli muhasebe politikalarını özetleyen dipnotlar ve diğer açıklayıcı notlardan oluşan ilişikteki konsolide finansal tabloları denetçi tarafından denetlenmiştir.

Elde edilen denetim kanıtlarına dayanarak Şirket'in sürekliliğini devam ettirmesinde şüphe oluşturabilecek olaylar (kayyum atanması) ve gelecekle ilgili önemli belirsizlikler mevcut olduğundan (devam eden davalar) yönetimin işletmenin sürekliliği esasını kullanmasının uygun olmadığı sonucuna varılmıştır.

X Şirketi, 1978 yılında kurulmuş olup, fiili faaliyet konusu ABC Yapı Grubu'nun ürünlerinin Türkiye çapında pazarlaması ve satışının yanı sıra banyo yenileme pazarına yönelik ürün ve hizmet bütünüünün proje ve tasarımıından başlayan yönlendirici ve bilgilendirici tanıtım, teşhir, danışmanlık, satış ve satış sonrası hizmetlerini gerçekleştirmektedir. Denetim çalışması sırasında doğru denetim prosedürleri tasarlanabilmesi için işletmenin iç kontrol sisteminin etkililiği kullanılan kontrol testleri ile değerlendirilmiştir. Grup'un 31 Aralık 2019 tarihinde sona eren döneme ait

konsolide finansal tablolarında net dönem zararı bulunmaktadır. Bunun yanında, Grup'un kısa vadeli yükümlülükleri dönen varlıklarını aşmaktadır. Belirtilen durumlar nedeniyle konsolide finansal tabloların işletmenin sürekliliği ilkesine göre hazırlanmasının uygunluğunun değerlendirilmesi, kilit denetim konusu olarak belirlenmiştir.

Denetçi görüşüne göre konsolide finansal tablolar Grup'un 31 Aralık 2019 tarihi itibarıyla konsolide finansal durumunu ve aynı tarihte sona eren hesap dönemine ait konsolide finansal performansını ve konsolide nakit akışlarını Türkiye Finansal Raporlama Standartları'nda (TFRS) yer alan ilkeler çerçevesinde önemli yönleriyle gerçeğe uygun bir biçimde sunmaktadır. 31 Aralık 2019 tarihi itibarıyla Grup, perakende kanalına yatırım yapmakta olup bu kanaldaki satış ve karlılıkları artırarak gelecek yıllara ilişkin iyileşme beklemektedir. Grup yönetimi, rotatif kredi olanaklarının devamıyla ilgili olarak, Şirket'in ihtiyaç duyduğu fonları almasıyla ilgili herhangi bir sorun öngörmemektedir. Grup yönetimi, bu faktörleri göz önünde bulundurarak Grup'un yakın gelecekte faaliyetlerine devam edeceğini öngörmektedir.

Y Yatırım Holding, 10 Şubat 1998 yılında kurulmuştur, finans, enerji, tarım, gayrimenkul gibi sektörlerde faaliyetler göstermektedir. Y Yatırım Holding'in 31 Aralık 2019 tarihli finansal durum tablosu ve yine aynı tarihte sona eren; kâr veya zarar ve diğer kapsamlı gelir tablosu, özkaynaklar değişim tablosu ve nakit akış tablosu ile önemli muhasebe politikalarının özeti de dâhil olmak üzere finansal tablo dipnotlarından oluşan finansal tabloları denetlenmiştir. Yapılmış olan bağımsız denetim çalışmasında, bağımsız denetçi uygulamış olduğu denetim teknik ve prosedürleri sonucunda elde ettiği denetim kanıtlarına dayanarak, işletmenin özsermayenin iyileştirilmesi gibi bazı hususlar dışında (SGK borçlarının tamamının vadesi geçmiş olması) dönem sonu itibarıyla finansal durumunu ve ilgili hesap dönemine ait finansal performansını ve nakit akışlarını Türkiye Finansal Raporlama Standartları'na (TFRS) uygun olarak gerçeğe uygun bir biçimde sunulmuş olduğu sonucuna varmıştır. Bu sonuca istinaden "Sınırlı Olumlu Görüş" vermiştir. Yapılan denetim çalışmasının işletmenin sürekliliği kilit konusu ele alınırken bahse konu varlıkların mevcut olup olmadığı ve eksiksiz olarak kayıtlarda yer alıp almadığını belirlemeğe yönelik

alışmalar sonucunda Y Yatırım Holding'in kullanılan değerkeme yöntemlerinin uygun olduğu görölmüştür.

Z Yatırım Holding A.Ş., 20 Aralık 2004 tarihinde Y B Tipi Menkul Kıymetler Yatırım Ortaklığı A.Ş. adıyla kurulmuş; 9 Temmuz 2012 tarihinde bugünkü unvanını almıştır. hisseleri halka arz edilmiş olan Şirket'in, 31 Aralık 2019 itibarıyla hisse senetlerinin %99,2'sı Borsa İstanbul' da (BIST) işlem görmektedir. Şirketin dönem sonu itibarıyla finansal durum tablosu, kâr veya zarar ve diğer kapsamlı gelir tablosu, özkaynaklar değışim tablosu ve nakit akış tablosu ile önemli muhasebe politikalarının özetinin de dâhil olduğu finansal tablo dipnotlarından oluşan finansal tabloları denetlemiştir. Yapılan bağımsız denetim çalışması sonunda, ilgili konsolide finansal tablolara ilişkin denetim görüşüne dayanak oluşturacak yeterli ve uygun denetim kanıtı elde edememiştir. Bu sebeple de ilgili finansal tablolara ilişkin görüş verilememiştir. Z Yatırım Holding A.Ş. hakkında denetçi görüşüne dayanak teşkil edecek yeterli ve uygun sayıda kanıt toplayamadığı için işletmenin sürekliliğinin değerkendirilmesinde kesin bir yargıya varamamış ve görüş olarak “görüş bildirmekten kaçınma” şeklinde rapor sunmuştur.

KAYNAKÇA

- Altuğ, F. (2000). Mali Denetim, 2. Baskı, Ezgi Kitabevi Yayınları, Bursa.
- Akdoğan, N. ve Tenker, N. (2007). Finansal Tablolar ve Mali Analiz Teknikleri, 12. Baskı, Gazi Kitabevi, Ankara.
- Aktaş, R. (1997). Mali Başarısızlık Tahmin Modelleri. İkinci Baskı. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara.
- Aktuğlu, A. (1996). Denetleme ve Revizyon. 3. Baskı, Barış Yayınları, İstanbul.
- Anıl, G. (2010). *Denetim Firmalarında Ücret Hesaplaması*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Arens, A. A., Elder, R. J. and Mark, S. B. (2014). *Auditing and Assurance Services: An Integrated Approach*, 15th Edition, Prentice Hall, New Jersey.
- Arens, A.A., and Loebbecke, J. K. (1980). *Auditing, an Integrated Approach*, Prentice-Hall, New Jersey.
- Arıkan, Y. (2010). “Muhasebe Mesleğinin Geleceği ve TÜRMOB Bağımsız Denetim Merkezi”, *Mali Çözüm Dergisi*, 101, 7-12.
- Arslan, Ö. (2015). “Bağımsız Denetim Yaptırılmamasının Hukuki Sonuçları”, *Mali Çözüm Dergisi*, 132, 73-86.
- Ataman, Ü., Hacırüstemoğlu, R. ve Bozkurt, N. (2001). Muhasebe Denetimi Uygulamaları, Alfa Yayınevi, İstanbul.
- Aydın, N. (2004). *Finansal Sistem ve Finansal Piyasalar*, (Ed. Aydın, N.) *Sermaye Piyasaları ve Finansal Kurumlar*, Anadolu Üniversitesi Yayınları, No: 1581, Ünite 1, Eskişehir.
- Aygören, H. ve Uyar, S. (2007). “İstanbul Menkul Kıymetler Borsası’nda (İMKB) Denetim Görüşlerinin Hisse Senedi Getirileri Üzerindeki Etkisi”, *İMKB*

Dergisi, 9/36, 33-51.

Aygören, H. ve Uyar, S. (2007). “İstanbul Menkul Kıymetler Borsası’nda (İMKB) Denetim Görüşlerinin Hisse Senedi Getirileri Üzerindeki Etkisi”, *İMKB Dergisi*, 9/36, 33-51.

Ayrancı, K. (2010). *Türkiye’de Bağımsız Denetim ve Bir İşletme Uygulaması*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.

Bankacılık Düzenleme Ve Denetleme Kurumu. (2005). 10 Soruda Yeni Basel Sermaye Uzlaşısı (Basel-II). Ankara.

Basdas, U. ve Oran, A. (2014). “Event studies in Turkey”, *Borsa Istanbul Review*, 14/3, 167-188.

Basel Committee on Banking Supervision. (1997). “Core Principles for Effective Banking Supervision”, Basel, 1997, www.bis.org/publ/bcbs30a.pdf, (Erişim tarihi: 11.09.2020).

Başpınar, A. (2005). “Türkiye’de ve Dünyada Denetim Standartlarının Oluşumuna Genel Bir Bakış”. *Maliye Dergisi*, Sayı: 148, ss: 35-62.

Bayhan, D. (2008). Yeni Ürün Geliştirme Süreci, Eskişehir İli İnovasyon Stratejileri İçin Kapasite Oluşturma Projesi, Eskişehir.

Benninga, S. and Czaczkes, B. (2014). *Financial Modeling*. MIT Press Books, Londra.

Bezirci, M. ve Karasioğlu, F. (2011). “Türkiye’de Denetimin Tarihsel Gelişimi”, *SÜ İİBF Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 11/21, 571-592.

Bilgi Çağında Türk Kamu Yönetiminin Yeniden Yapılandırılması I, Ed. A. Nohutçu ve A. Balcı, Beta Yayınları, İstanbul, 57-94.

Boyacıoğlu, Melek A. (2005). Bankalarda Derecelendirme (Rating) ve Türk Bankacılık Sektörü Üzerine Amprik Bir Çalışma, İktisadi Araştırmalar Vakfı, İstanbul.

- Bozkurt, N. (2006). Muhasebe Denetimi, 4. Baskı, Alfa Kitabevi, İstanbul.
- Can, V. ve Uyar, S. (2010). *İşletmelerde Faaliyet Denetimi*, Nobel Yayınevi, Ankara.
- Carson, E., Fargher, N. L., Geiger, M. A., Lennox, C. S., Raghunandan, K., & Willekens, M. (2013). Audit reporting for going-concern uncertainty: A research synthesis. *Auditing: A Journal of Practice & Theory*, 32(sp1), 353-384.
- Carty, (2009). Visteon puts off filing SEC on going concern fears; Auto supplier trying to work out deals on debt”, *Usatoday*.
- Cengiz, S., Dinç, Y. ve Güngör, S. (2017). “Bağımsız Denetim Kalitesinin Finansal Performans Üzerindeki Etkisinin İncelenmesi: Borsa İstanbul’da Bir Uygulama”, *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9/19, 171-197.
- Ceylan, A. ve Korkmaz, T. (2008); *İşletmelerde Finansal Yönetim*, 10. Baskı, Ekin Yayınevi, Bursa.
- Cohen, D. A. (2003). “Quality of Financial Reporting Choice: Determinants and Economic Consequences”, <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.422581> (03.03.2018).
- Cömert, N. (2008). *İşletmelerde İç Kontrol ve İç Denetim*. Deloitte Academy Eğitim Notları, İstanbul.
- Çarıkçıoğlu, P. (1995). “Türkiye’de Muhasebe Denetiminin Gelişimi”, *1. Uluslararası Muhasebe Sempozyumu*, 6-8 Nisan 1995, İstanbul.
- Çelik, Ü. (2012). *Eski Türk Ticaret Kanunu Sermaye Piyasası Kanunu ve Yeni Türk Ticaret Kanununun Bağımsız Denetim Yönünden İncelenmesi*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Çömlekçi, F. (2008). *Muhasebe Denetimi ve Mali Analiz*, AÖF Yayını, Eskişehir.

- Dabbağoglu, K. (1998). Bağımsız Muhasebe Denetimi ve Türkiye’deki Durum. Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Muhasebe Bilim Dalı, İstanbul.
- Dede, H. (1995). Sermaye Piyasası Mevzuatına Göre İstanbul Menkul Kıymetler Borsasında İşlem Gören Sürekli Denetime Tabi Şirketlerin Ara Mali Tabloların Düzenlenmesine İlişkin Esaslar ve Bağımsız Dış Denetimi. Doktora Tezi. Marmara Üniversitesi İşletme Ana Bilim Dalı, Muhasebe-Finansman Bilim Dalı, İstanbul.
- Derya Şerbetçi, 21.yy İşletmelerinin Gerçek Zenginlik Kaynağı:İnsan Sermayesi, Dumlupınar Üniversitesi SBE Dergisi, 2003, Vol. 5, No. 8.
- Doğan, M. Emin (1996). “Belediyelerin Denetimi”, Çağdaş Yerel Yönetimler, Cilt: 5, Sayı: 5, ss.22-35.
- Doğan, Z. ve Hatunoğlu, Z. (1996). “Vergi Gelirlerinin Artmasını Sağlayan Bağımsız Dış Denetimin Türkiye Açısından Önemi”. Yaklaşım Dergisi, Eylül 1996.
- Duman, H. (2011). “Sermaye Piyasasının Etkinliği Açısından, Kamunun Aydınlatılması Sürecinde, Şirket Çevresinin İhtiyaç Duyduğu Bilginin Özellikleri: İMKB’de Bir Uygulama”, *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, 50, 95-132.
- Duncan Williamson, The Going Concern Principle: when and how to assess value of a company and/or its assets, 2001, <http://business.fortunecity.com/discount/29/goingconc.htm>, Erişim tarihi: 11.09.2020).
- Durak, G. ve Gürel, E. (2014). “Finansal Raporların Kalitesine Etki Eden Ülkeye Özgü Faktörler”, *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, 64, 95-110.
- Durmuş, A. H. ve Aytulun, A. (2016). *Muhasebe Mesleğini İlgilendiren Ulusal ve Uluslararası Kuruluşlar, Risk Tabanlı Denetim ve Denetim Standartları*, TMUD Yayınları, No: 11, İstanbul.

- Dündar, Ç. ,(2000). “Sorunlu Krediler ve Karşılıklar Kararnamesi”, Uzman Gözüyle Bankacılık Dergisi, Vol.6, No.24.
- Ekici, B. (2005). Kamu Yönetiminde ve Yerel Yönetimlerde Yeniden Yapılanma Bağlamında Denetim,
- Ercinler, S. (2014). *Muhasebe Hile ve Hatalarının Engellenmesinde Bağımsız Denetim Faaliyetleri ve Bir Anket Uygulaması*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Erdoğan, M., Erdoğan, N., Cömert N., Uzun, A. K., Yılcı M., (2012) Denetim, Ankara: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi.
- Erdoğan, M., Erdoğan, N., Cömert, N. ve Uzun, A. Yılcı, M. (2012). *Denetim*, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir.
- Erdoğan, N. (2004). *Bilginin Doğruluğu, Güvenirliği ve Bağımsız Denetim* (Ed. Çömlekçi, F.) *Muhasebe Denetimi ve Mali Analiz*, Anadolu Üniversitesi Yayınları, No: 839, Ünite 1, Eskişehir.
- Erdoğan, S. (2015). “Finansal Skandalların Bağımsız Denetim Boyutu”, *Mali Çözüm*, 128, 15-32.
- Evcil, V. (2005). “Sermaye Yeterliliği Düzenlemelerinin Geçmişi-Geleceği”, Working Paper.
- Fırat, A. ve Şahin, M. (2013). “Türkiye’de Bağımsız Denetimin Gözetimi ve Denetim Faaliyetlerinin Gelişimi ve Tarihçesi”, *Muhasebe ve Denetim Dünyası*, http://www.kgkuzder.org.tr/upload/files/Turkiyede_Bagimsiz_Denetimin_Gelisimi.pdf, (12.12.2017).
- Financial Reporting Council, (2009). An Update For Directors of Listed Companies:Going Concern and Liquidity Risk, <https://www.frc.org.uk/getattachment/079e9ca2-7153-4831-8248-5de419041f6c/Going-concern-and-liquidity-risk-guidance-for-directors-of-uk->

[companies-093.pdf](#), (Erişim tarihi: 12.09.2020).

Financial Reporting Council. (2008) An Update For Directors of Listed Companies:Going Concern and Liquidity Risk, www.frc.org.uk/CORPORATE/goingconcern.cfm, s.26. (Erişim tarihi: 13.09.2020).

Gençoğlu, Ümit G. (1999). Mali Tablolar Analizi. Marmara Kitabevi Yayınları, Bursa.

Gitman, J.Lawrance. (1992). Basic Managerial Finance. Harper Collins Publishers, Newyork.

Gökçen, G., Ataman, B. ve Çakıcı, C. (2011). *Türkiye Finansal Raporlama Standartları Uygulamaları*, Türkmen Kitabevi, İstanbul.

Gray, I. and Manson, S. (2008). The Audit Process. London:Thomson Learning.

Güngör Tanç, Ş. (2010). Bağımsız Denetim Karar Sürecinde İşletmenin Sürekliliği: Türkiye’deki Bağımsız Denetime Tabi İşletmeler Üzerine Bir Araştırma. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Erciyes Üniversitesi İşletme Anabilim Dalı Muhasebe-Finansman Bilim Dalı, Kayseri.

Gürbüz, H. (1995). *Muhasebe Denetimi*, Bilim Teknik Yayınevi, İstanbul.

Gürbüz, H. (1995). *Muhasebe Denetimi*, Bilim Teknik Yayınevi, İstanbul.

Gürbüz, H. (1995). *Muhasebe Denetimi*, Bilim Teknik Yayınevi, Eskişehir.

Güredin, E. (1988). *Denetim*, Muhasebe Enstitüsü Yayın No: 62, Avcıol Matbaası, İstanbul.

Güredin, E. (1994). *Denetim*, 6. Baskı, Beta Basım A.Ş., İstanbul.

Güredin, E. (1999). *Denetim*, 9. Baskı, Beta Yayınları, İstanbul.

Güredin, E. (2014). *Denetim ve Güvence Hizmetleri*, 14. Baskı, Türkmen Kitabevi, İstanbul.

- Güvemli O. (2013). “Cumhuriyet Döneminde Muhasebe Mesleğinin Örgütlenmesi Üzerine”, *Muhasebe Finans Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 4, 136-151.
- Haftacı, V. (2011). Muhasebe Denetimi, 2.Baskı, Umuttepe Yayınları, Kocaeli.
- Haftacı, V. (2016). *Muhasebe Denetimi*, Umuttepe Yayınları, Kocaeli.
- Hogan, C. E. and Wilkins, M. S. (2008). “Evidence on the Audit Risk Model: Do Auditors Increase Audit Fees in the Presence of Internal Control Deficiencies?”, *Contemporary Accounting Research*, 25/1, 219-242.
- Holmes, Arthur W. And Overmyer, Wayne S. (1975). Muhasebe Denetimi Standartları ve Yöntemleri, Çev: Oğuz Göktürk, Bilimsel Yayınlar Derneği, Ankara.
- Houqe, M. N., Ahmed, K., and Van Zijl, T. (2017). “Audit Quality, Earnings Management, and Cost of Equity Capital: Evidence from India”, *International Journal of Auditing*, 21/2, 177-189.
- Houqe, N. (2018). “A Review of the Current Debate on the Determinants and Consequences of Mandatory IFRS Adoption”, *International Journal of Accounting and Information Management*, <https://doi.org/10.1108/IJAIM-03-2017-0034> (10.05.2018).
- Hüner, D. (2014). Bağımsız Denetimde İç Kontrol ve İç Denetimin Rolü. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Okan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Ianniello, G. and Galloppo, G. (2015). “Stock Market Reaction to Auditor Opinions—Italian Evidence”, *Managerial Auditing Journal*, 30/6-7, 610-632.
- Ittonen, K. (2009). *Audit Reports And Stock Markets*, (Doctoral Dissertation), University of Vaasa, https://www.univaasa.fi/materiaali/pdf/isbn_978-952-476-256-4.pdf (20.04.2018).
- İçerli, M. Y. ve Akkaya, G. C. (2006). “Finansal Açıdan Başarılı Olan İşletmelerle Başarısız Olan İşletmeler Arasında Finansal Oranlar Yardımıyla Farklılıkların

Tespiti”, Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakülte Dergisi, Vol.20,No.1.

Kalaycı, Ş., Tekşen, Ö. ve Dalgı, H. (2005). “Tekdüzen Muhasebe Sistemi Uygulamalarının Genel Bir Değerlendirilmesi ve Batı Akdeniz Bölgesine Yönelik Uygulama”, *Muhasebe Ve Finansman Dergisi*, 25, 173-186.

Kalkan, G. (2015). *Temsilcilik Teorisi Yönünden Bankalarda Kurumsal Yönetim: Türk Bankacılık Sektöründe Bir Araştırma*, (Basılmamış Doktora Tezi), Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kahramanmaraş.

Kapoor, G. and Brozzetti, M. (2012). The Transformation of Internal Auditing: Challenges, Responsibilities and Implementation. *The CPA Journal*, August, 32-35.

Kara, S. (2015). “Denetim Görüşlerinin Hisse Senedi Anormal Getirileri Üzerine Etkisinin 2009-2014 Yılları Bazında Ölçümlenmesi”, *Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Dergisi*, 8/2, 137-152.

Karacan, S. ve Uygun, R. (2016). *Denetim ve Raporlama*, Umuttepe Yayınları, Kocaeli.
Kaval, H. (2008). *Muhasebe Denetimi*, Gazi Kitabevi, Ankara.

Karakaya, G. (2020). “COVID-19 Gündeminde İşletme Sürekliliği Ve Bağımsız Denetim İlişkisi” *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi Covid-19 Sosyal Bilimler Özel Sayısı Yıl:19 Sayı:37 Bahar (Özel Ek) s.14-29.*

Karanfiloğlu, Y. (1999). Muhasebe Denetimi Kavram İlke ve Yöntemleri. *Sayıştay Dergisi*, (35), 28-37.

Kaval, H. (2008). *Muhasebe Denetimi*. Gazi Kitabevi, Ankara,

Kavut, L., Taş O. ve Şavlı, T. (2009). *Uluslararası Denetim Standartları Kapsamında Bağımsız Denetim*, İSMMMO Yayınları, İstanbul.

KAYA, Ertuğrul Bertan, İç Denetçi Eğitim Dokümanları, Antalya, 2008.

- Kepekçi, C. (2000), Bağımsız Denetim, Siyasal Kitabevi, Ankara.
- Khan, M. A. (1995). “Yeni Başlayanlar İçin Denetime Giriş”, (Çev. Faruk Eroğlu), *Sayıştay Dergisi*, 19, 15-30.
- Kimmel, P. D., Weygant, J. J. and Kieso D. E. (2011). *Accounting Tools for Business Decision Making*, John Wiley & Sons Inc. Hoboken, New Jersey.
- Koçak, S. ve Kavakoğlu, T. (2010). “İl Özel İdarelerinde İç Denetim Sisteminin Değerlendirilmesine İlişkin Bir Araştırma”, *Sayıştay Dergisi*, S:77.
- Kravin, D., Patton, R., Rose, E. and Tabak, D. (2003). “Determination of the Appropriate Event Window Length in Individual Stock Event Studies”, *NERA Economic Consulting*, <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.466161> (04.05.2018).
- Kurnaz, N. ve Çetinoğlu, T. (2010). İç Denetim-Güncel Yaklaşımlar, Umuttepe Yayınları, Kocaeli.
- Kutukız, D. ve Öncü, M. A. (2009). “Bağımsız Denetimin Anonim Ortaklıklarda Kurumsal Yönetimin Gelişmesine Etkisi”, *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, 41, 131-139.
- Kutukız, D. ve Öncü, M. A. (2009). “Bağımsız Denetimin Anonim Ortaklıklarda Kurumsal Yönetimin Gelişmesine Etkisi”, *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, 41, 131-139.
- Lazol, İ. ve Çabuk, A. (2008). Mali Tablolar Analizi. Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.
- Ma, J., Pagan, J. A. and Chu, Y. (2009). “Abnormal Returns to Mergers and Acquisitions in Ten Asian Stock Markets”, *International Journal of Business*, 14/3, 235-250.
- Martens, D., Bruynseels, L., Baesens, B., Willekens, M., & Vanthienen, J. (2008). Predicting going concern opinion with data mining. *Decision Support Systems*, 45(4), 765-777.

- Mert, H. ve Güleriyüz, M. (2015). “Muhasebe Tahminlerinin Denetimi: Stoklar ve Ticari Alacaklar İçin Bir Uygulama”, *Mali Çözüm Dergisi*, 25/130, 41-60.
- Mishkin, F. S. (2001). “Financial Policies and the Prevention of Financial Crises in Emerging Market Countries”, *NBER Working Papers No: 8087*, <http://www.nber.org/papers/w8087> (20.04.2018).
- Moore, William L. ve Pessemier, Edgar A. (1993). *Product Planning Management* Singapore: McGraw Hill International Editions.
- Moray, S. (2013). “Bağımsız Denetim Yaptırmak Zorunda Olan Şirketler ve 6455 sayılı Kanun İle Bu Denetim Kapsamı Dışında Kalan Anonim Şirketlere İlişkin Getirilen Hükümler”, *Mali Çözüm Dergisi*, 117, 139-146.
- Muhasebe Uzmanları Derneği. (1974). *Türkiye’de Muhasebe Uzmanlığı Mesleği*. Sermet Matbaası, İstanbul.
- Nikbakht, E., Sarkar, S. and Spieler, A. C. (2017). “External Monitoring of Private Firms: A Cross-Country Empirical Analysis”, *Global Finance Journal*, 32, 113-127.
- Odabaşı, C. ve Ergen, H. (2015). “Bağımsız Denetimde Kamu Gözetimi ve Skandallar”, *Muhasebe ve Denetim Dünyası*, [http://www.kgkuzder.org.tr/upload/files/Bagimsiz_Denetimde_Kamu_gozetimi_ve_Skandallar .pdf](http://www.kgkuzder.org.tr/upload/files/Bagimsiz_Denetimde_Kamu_gozetimi_ve_Skandallar.pdf) (12.12.2017).
- Örenay, H. (2010). “Kamu İç Mali Kontrol Sistemi (KİMK) ve Türkiye Uygulaması”. *Dış Denetim Dergisi*, Temmuz-Ağustos-Eylül, ss.137-142.
- Örten, R., Kaval, H. ve Karapınar, A. (2017). *Türkiye Muhasebe-Finansal Raporlama Standartları (TMS-TFRS) Uygulama ve Yorumları*, Gazi Kitabevi, Ankara.
- Özdemir, S. (2011). “İç Denetim Etiği ve Kamu İç Denetçileri Tarafından Algılanışı”. *Akdeniz Üniversitesi Uluslararası Alanya İşletme Fakültesi Dergisi* Y.2011,

C.3, S.2, s.150-168.

Özer, A., Öztürk, M. ve Kaya, A. (2010). “İşletmelerde Etkinlik ve Performans Ölçmede VZA, Kümeleme ve TOPSIS Analizlerinin Kullanımı: İMKB İşletmeleri Üzerine Bir Uygulama”, *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14/1, 233-260.

Pehlivanlı, D.(2010) Modern İç Denetim, İstanbul.

Pekdemir, R. (2011). “TMS-TFRS Diye Diye”, *Mali Çözüm Dergisi*, 107, 117-128.

Pekiner, K. (1988). İşletme Denetimi. İstanbul Üniversitesi, İşletme Fakültesi, Muhasebe Enstitüsü yayınları, İstanbul.

Peterson, P. P. (1989). “Event Studies: A Review of Issues and Methodolgy”, *Quarterly Journal of Business and Economics*, 28/3, 36-66.

Pirgaip, B. (2004). *Sermaye Piyasasında Bağımsız Denetim Standartlarının Uluslararası Denetim Standartları ile Harmonizasyonu*, (SPK Yeterlik Etüdü), SPK Muhasebe Dairesi, Ankara.

Porter, B., Simon J. and Hatherly, D. (2003). *Principles of External Auditing*, Somerset, John Wiley, New Jersey.

Provasi, R. and Riva, R. (2015). Assessment of Going Concern For The Italian Listed Companies: An Empirical Study. *Review of Business and Finance Studies*, 6(1), 27-34, https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2497042, (Erişim tarihi: 13.09.2020).

Sakarya, Ş. (2011). “İMKB Kurumsal Yönetim Endeksi Kapsamındaki Şirketlerin Kurumsal Yönetim Derecelendirme Notu ve Hisse Senedi Getirileri Arasındaki İlişkinin Olay Çalışması (Event Study) Yöntemi İle Analizi”, *ZKÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 7/13, 147-162.

Sakin, T. (2008). *Türk Muhasebe Hukukunda Bağımsız Denetim İle İlgili Standartların Yeterliliğinin ve Uygulama Düzeyinin Türk Ekonomisine Etkilerinin*

Araştırılması, (Basılmamış Doktora Tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Sanlı, N. ve Özbirecikli, M. (2012). “Türkiye’de Denetim Mesleğinin Gelişim Süreci: Geçmişten Geleceğe Bir Araştırma”, *Muhasebe ve Denetime Bakış Dergisi*, 38, 1-27.

Sazena, R. G., Srinivas, K. ve Rai, U. (2009). Auditing and Business Communications, (edited by R.G. Sazena, et al., Global Media, 2009. ProQuest Ebook Central, <https://ebookcentral.proquest.com/lib/ondokuz-ebooks/detail.action?docID=3011454>, (Erişim tarihi: 03.09.2020).

Seçkin S. (2009). Büyük,”Geleceğin Sabancısı Doğuyor”,[Elektronik Version],Capital Dergisi, 2009, [http://www.capital.com.tr/haber.aspx?HBR_KOD=5410,\(01.06.2009\)](http://www.capital.com.tr/haber.aspx?HBR_KOD=5410,(01.06.2009)).

Seçkin S. (2009). Büyük, ”Geleceğin Sabancısı Doğuyor”,[Elektronik Version],Capital Dergisi, http://www.capital.com.tr/haber.aspx?HBR_KOD=5410, (Erişim tarihi: 11.09.2020).

Sekizsu, B. (2017). *Şirketlerin Bağımsız Denetim Raporlarının Analizi: Borsa İstanbul’da Bir Araştırma*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tokat.

Sekizsu, B. (2017). *Şirketlerin Bağımsız Denetim Raporlarının Analizi: Borsa İstanbul’da Bir Araştırma*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tokat.

Selimoğlu Kardeş, S., Uzay, Ş., (2008). Muhasebe Denetimi, Ankara: Gazi. Selimoğlu Kardeş, S., Uzay, Ş., (2008). Muhasebe Denetimi, Ankara: Gazi.

Selvi, Y., Yılmaz, F. ve Sarıoğlu, K. (2007). Kredili Satışların Muhasebeleştirilmesi ve Raporlanmasının UFRS ve VUK Açısından Karşılaştırılması, <http://www.muhasabetr.com/muhasebe/049/>, (Erişim tarihi: 11.09.2020).

- Semba, H. D. (2002). “The Usefulness of Financial Statements Under Chinese GAAP vs. IAS: Evidence from the Shanghai Stock Exchange in PRC”, *Kobe U, Japan Nonogragh Working Paper No. 0215*, <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.314001> (01.06.2018).
- Senal, S., & Erkan, A. Bağımsız Denetim Kapsamında İşletme Sürekliliği: Borsa İstanbul’da İmalat Sektöründe Faaliyet Gösteren İşletmeler Üzerine Bir Araştırma. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19(4), 105-118.
- Sevilengül, O. (2000). Tekdüzen Muhasebe Sistemi İle Uyumlu Genel Muhasebe. Gazi Kitabevi, Ankara.
- Sharon Silke Carty,”Visteon puts off filing SEC on going concern fears;Auto supplier trying to work out deals on debt”,*Usatoday*,2009,[Proquest],(20.04.2009)
- SPK. “Sermaye Piyasasında Bağımsız Denetim Standartları Hakkında Tebliğ” Seri: X, No: 22, <https://spk.gov.tr/Sayfa/Dosya/590>, (Erişim tarihi: 11.09.2020).
- Sürmeli, F. (2006). Muhasebe Bilgi Sistemi, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir.
- Şen, A. (2006). “Asimetrik Bilgi-Finansal Kriz İlişkisi”, *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 14, 1-24.
- Şerbetçi, D. (2003). “21.yy İşletmelerinin Gerçek Zenginlik Kaynağı: İnsan Sermayesi”. *Dumlupınar Üniversitesi SBE Dergisi*, Vol. 5, No. 8.
- Tahinakis, P., Mylonakis, J. and Daskalopoulou, E. (2010). “An Appraisal of the Impact of Audit Qualifications on Firms’ Stock Exchange Price Fluctuations”, *Journal Name Enterprise Risk Management*, 1/1, E5, 86-99.
- Taş, O., Mert, H., Güner, M. ve Duyar, G. (2018). “BDS 570 İşletmenin Sürekliliği Standardının Denetim Raporlarına Etkisi”. *Global Business Research Congress (GBRC - 2018)*, Vol.7-p.339-343.
- TDK. (2020). Güncel Türkçe Sözlük. <https://sozluk.gov.tr/>, (Erişim tarihi: 11.09.2020).

- Thompson, R. (1995). *Empirical Methods of Event Studies in Corporate Finance*, (Eds. Jarrow, R. et al.) *Handbooks in Operations Research and Management Science*, 9, CH 29, 963- 992.
- Triani, N, Satyawan, M. D. ve Yanthi, M. D. (2017). Determining the Effectiveness of Going Concern Audit Opinion by ISA 570. *Asian Journal of Accounting Research*, 2, 29-35, doi: 10.1108/ AJAR-2017-02-02-B004.
- Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu. (2006). *Uluslararası Finansal Raporlama Standartları (IFRS/IAS) İle Uyumlu Türkiye Muhasebe Standartları*, TMSK Yayınları, Ankara.
- Ulusoy, Y. (2006). *Halka Açık Anonim Ortaklıklarda Bağımsız Dış Denetim*, (Basılmamış Doktora Tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Uman, N. (1985). Bağımsız İşletme Dışı Denetimin Ekonomilerdeki Özellikle Sermaye Piyasalarındaki Rolü ve Önemi, İşletmelerde Bağımsız Dış Denetim Semineri. SPK Yayınları, Ankara.
- Uyar, U. ve Küçükkaplan, İ. (2011). “Finansal Tablolarda Yapılan Hile ve Hataların Firmaların Hisse Senedi Getirilerine Etkisi”, *III. Ulusal Kurumsal Yönetim, Yolsuzluk, Etik ve Sosyal Sorumluluk Konferansı*, 7-11 Haziran 2011, Nevşehir.
- Uzay, Ş. ve Bayat, S. B. (2016). “6102 Sayılı Türk Ticaret Kanununun Bağımsız Denetim Alanında Getirdiği Yenilikler ve Tartışmalı Konular”, *Süleyman Demirel Üniversitesi İİBF Dergisi*, 21, 1503-1513.
- Uzay, Ş., Tanç, A. ve Erciyes, M. (2009). “Türkiye’de Muhasebe Denetimi: Geçmişten Geleceğe”, *Mali Çözüm Dergisi*, 95, 125-140.
- Üst Yöneticiler İçin İç Kontrol ve İç Denetim Rehberi. (2006). Maliye Bakanlığı Bütçe ve Mali Kontrol Genel Müdürlüğü, <https://www.cu.edu.tr/storage/icdenetim/UstYonetici.pdf>, (Erişim tarihi: 02.09.2020).

- Westom, Fred J. and Brigham, Eugene F. (1974). *Managerial Finance*. Holt, Rinehart and Wiston, Newyork.
- White, F. and Hollingsworth, K. (1999). *Audit, Accountability and Government*, Clarendon Press, Oxford.
- Yakup Selvi, Fatih Yılmaz ve Kerem Sarioğlu, Kredili Satışların Muhasebeleştirilmesi ve Raporlanmasının UFRS ve VUK Açısından Karşılaştırılması, 2007, <http://www.muhasabetr.com/muhasebe/049/>, (Erişim tarihi: 11.09.2020).
- Yanık, S. ve Karataş, M. (2017). “Denetim Raporlarının Geleceği: Yeni Düzenlemeler ve Ülke Uygulamaları”, *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, 73, 1-26.
- Yılancı, M. (2015). İç Denetim Ve İç Kontrol Değerleme. Rehberi, 3.b. Detay Yayıncılık, Ankara.
- Yılancı, M. ve Yıldız, B. (2001). “Yeminli Mali Müşavir-Bağımsız Denetçi ve Tasdik-Mali Tablo Denetimi Çelişkisi: Mesleğin Gelişimine Etkileri”, *Muhasebe ve Denetim Bakış Dergisi*, 5, 67-78
- Yolaç, S. (2017). İşletme. İstanbul Üniversitesi Açık Ve Uzaktan Eğitim Fakültesi Yayınları, İstanbul, [http://auzefkitap.istanbul.edu.tr/kitap/maliye ue/isletme.pdf](http://auzefkitap.istanbul.edu.tr/kitap/maliye_ue/isletme.pdf), (Erişim tarihi: 11.09.2020).
- Yurdakul H. (2005). *Bağımsız Denetimde Kalite Kontrol ve Türkiye’deki Uygulamaları*. (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.